

Eveliina Lehtonen

”MITEN VIHOLLISISTA TULEE YSTÄVIÄ”
Tapaustutkimus Saudi-Arabian ja Iranin välisestä
lähentymisestä

Johtamisen ja talouden tiedekunta
Pro gradu -tutkielma
Huhtikuu 2024

TIIVISTELMÄ

Eveliina Lehtonen: "Miten vihollisista tulee ystäviä" – Tapaustutkimus Saudi-Arabian ja Iranin välisestä lähentymisestä
Pro gradu -tutkielma
Tampereen yliopisto
Politiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma
Huhtikuu 2024

Maaliskuussa 2023 Saudi-Arabia ja Iran ilmoittivat palauttavansa diplomaattisuhteensa, jotka oli katkaistu seitsemän vuotta aiemmin. Maat ovat vuosikymmeniä kilpailleet johtajuudesta Lähi-idässä ja laajemmin muslimimaailmassa. Niiden välinen kilpailu on ollut merkittävässä roolissa Lähi-idän turvallisuustilanteessa, joka on kärsinyt epäluulon ja aggressiivisuuden kulttuurista. Tämän pro gradu -tutkielman tarkoitus on luoda käsitys siitä, miten Iranin ja Saudi-Arabian välinen lähentyminen, joka kiteytyy diplomaattisuhteiden palauttamiseen, on edennyt, ja käyttää tätä lähentymistä testaamaan Charles Kupchanin luomaa teoriaa vakaan rauhan saavuttamisesta. Pro gradu -tutkielmani tutkimuskysymys on: miten Charles Kupchanin luoma teoria vakaan rauhan saavuttamisesta onnistuu selittämään Iranin ja Saudi-Arabian lähentymistä?

Saadakseni vastauksen tähän kysymykseen muodostan tapaustutkimuksen Iranin ja Saudi-Arabian välisestä lähentymisestä. Selvitän, miten lähentyminen on edistynyt, eli seuraako se Kupchanin teoriassaan määrittelmiä vaiheita. Arvioin myös, täyttävätkö Saudi-Arabia ja Iran Kupchanin määrittelemät edellytykset vakaan rauhan saavuttamiseen. Saudi-Arabian ja Iranin diplomaattisuhteiden palauttamisen tutkiminen voi kertoa, mikä motivoi näitä maita tavoittelemaan rauhaa välilleen sekä miten niiden lähentymisen prosessi on edennyt. Prosessiin perehtyminen voi myös auttaa selvittämään, miten Lähi-idän jännitteet vaikuttavat Saudi-Arabian ja Iranin väliseen prosessiin ja millaisia vaikutuksia tällä prosessilla puolestaan voi olla alueellisiin jännitteisiin.

Saudi-Arabian ja Iranin lähentymisessä on havaittavissa elementtejä kaikista Kupchanin mallin vaiheista. Erityisen hyvin teoria onnistuu kuvailemaan sovittelun alkua ja sen esitekiäjiä. Kupchanin teorian voidaan siis todeta pystyvän selittämään Iranin ja Saudi-Arabian välisen lähentymisen motivoivia tekijöitä sekä prosessin edistymistä. Maiden välisen lähentymisen prosessi on yhä kesken, mutta Iranilla ja Saudi-Arabialla on vaikeuksia täyttää Kupchanin edellytykset vakaan rauhan saavuttamiseen, mikä ennustaa maille vaikeuksia niiden tiellä kohti vakaata rauhaa. Saudi-Arabian ja Iranin välinen lähentyminen saattaa kuitenkin löytää sopivan lepopaikan kohdasta, jossa geopoliittista kilpailua niiden väliltä ei ole täysin eliminoitu, ja joka vastaa myös kylmän rauhan tilaa.

Avainsanat: Saudi-Arabia, Iran, Lähi-itä, Jemen, huthit, rauha, lähentyminen, sovittelu, tapaustutkimus, Charles Kupchan

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check -ohjelmalla.

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
2. Teoria: Miten ja miksi valtiot saavuttavat vakaan rauhan.....	4
2.1. Kuumasta sodasta lämpimään rauhaan.....	4
2.2. Vakaan rauhan tutkimus.....	5
2.3. Kupchanin teoria vakaan rauhan saavuttamisesta	7
2.4. Kupchanin teorian kritiikki	11
3. Metodi ja aineisto	14
3.1. Metodi: Tapaustutkimus	14
3.2. Aineisto	16
4. Taustaa: Saudi-Arabia ja Iran.....	19
5. Miten valtiot saavuttavat vakaan rauhan: Saudi-Arabian ja Iranin lähentymisen prosessi	23
5.1. Tilanne ennen diplomaattisuhteiden palauttamista.....	23
5.1.1. Tilanne Saudi-Arabiassa	23
5.1.2. Tilanne Iranissa	26
5.2. Saudi-Arabian ja Iranin väliset neuvottelut.....	29
5.3. Iranin ja Saudi-Arabian välinen sopimus	31
5.4. Iranin ja Saudi-Arabian suhteiden kehitys diplomaattisuhteiden palauttamisen jälkeen.....	33
5.4.1. Iranin ja Saudi-Arabian diplomaattiset ja taloudelliset suhteet	33
5.4.2. Iranin ja Saudi-Arabian johtajien retoriikka	36
5.4.3. Jemenin sota ja vastavuoroinen maltti.....	38
6. Miksi valtiot saavuttavat vakaan rauhan: Edellytykset rauhan saavuttamiseen.....	44
6.1. Institutionalisoitu tai strateginen maltti	44
6.2. Yhteiskuntajärjestysten yhteensopivuus	49
6.3. Kulttuurinen samankaltaisuus	56
6.3.1. Islam ja sen jakautuminen.....	57
6.3.2. Uskonto Saudi-Arabiassa.....	58
6.3.3. Uskonto Iranissa	62
6.3.4. Etnisyys ja nationalismi	64
6.3.5. Kulttuurisen samankaltaisuuden konstruointi	65
7. Johtopäätökset	71
8. Lähdeluettelo.....	76

1. Johdanto

Maaliskuussa 2023 Saudi-Arabia ja Iran ilmoittivat palauttavansa diplomaattisuhteensa, jotka oli katkaistu seitsemän vuotta aiemmin. Suhteiden palauttamisesta ilmoitettiin Pekingissä, ja Kiina allekirjoitti yhdessä Iranin ja Saudi-Arabian edustajien kanssa lausunnon suhteiden palauttamisesta. Samalla Iran ja Saudi-Arabia sopivat toimeenpanelevansa maiden jo vuonna 2001 allekirjoittaman turvallisuussopimuksen, joka sisälsi sitoumuksia taistella huumeiden laitonta kauppaa, terrorismia ja rahanpesua vastaan. Maat sopivat toimeenpanelevansa myös vuonna 1998 allekirjoitetun sopimuksen, joka koski yhteistyötä esimerkiksi kaupan, investointien, tieteen, teknologian ja ympäristön aloilla. (The Iran Primer 2023a) Maiden diplomaattisuhteet olivat katkenneet vuonna 2016, kun Saudi-Arabia teloitti shiialaisen, maan hallintoa kritisoineen uskonoppineen Nimr al-Nimrin. Al-Nimrin teloituksen seurauksena Iranissa tunkeuduttiin Saudi-Arabian suurlähetystöön ja Saudi-Arabia katkaisi maiden väliset diplomaattiset ja taloudelliset suhteet. (Dorsey 2016, 360–361; Chulov 2016.)

Lähi-idän ja tarkemmin Persianlahden alueen nähdään kärsivän merkittävästä turvattomuudesta, jonka keskiössä on Saudi-Arabian ja Iranin välinen kilpailu. Lähi-idän kansainvälisiä suhteita määrittävä molemminpuolisen epäluuloisuuden ja aggressiivisuuden kulttuuri juontuu näiden kahden valtion välisestä, vuosikymmeniä kestäneestä kilpailusta, joka on koskettanut tavalla tai toisella suurinta osaa alueen maista. (Houghton 2022, 125–126) Iran ja Saudi-Arabia kilpailevat johtajuudesta Lähi-idässä ja laajemmin muslimimaailmassa. Maiden erilaiset poliittiset järjestelmät, ideologiat sekä uskonnot vahvistavat niiden välistä vihamielisyyttä. Mailla on vastakkaiset ja toisensa poissulkevat visiot Lähi-idän alueesta, ja ne ovat pyrkineet saamaan liittolaisensa omille puolilleen. (Malla 2022, 25–26) Lähi-idän geopoliittisella tilanteella, johon Saudi-Arabian ja Iranin välinen kilpailu voi merkittävästi vaikuttaa, on myös kansainvälisiä vaikutuksia esimerkiksi sotien, konfliktien ja energiavirtojen kautta (Amanat et al 2012, 50–53).

Maiden kilpailu konkretisoituu monin eri tavoin. Saudi-Arabia ja Iran ovat muun muassa sekaantuneet useisiin Lähi-idässä käynnissä oleviin konflikteihin ja tukeneet niissä vastakkaisia osapuolia. Esimerkkejä tällaisista konflikteista ovat Syyrian vuonna 2011 alkanut sisällissota ja Jemenin vuodesta 2014 lähtien käynnissä ollut sisällissota. (Ghoble 2019, 47) Iranin ja Saudi-Arabian välisen kilpailun synnyttäneiksi ja sitä ylläpitäviksi syiksi on esitetty useita erilaisia tekijöitä, muun muassa maita erottavia uskonnollisia jakolinjoja, pyrkimyksiä säilyttää uhattuna oleva kansallinen turvallisuus, arabi- ja persialaisnationalismia, regiimien legitimitteettien puolustamista sekä molempien valtioiden halua saavuttaa johtava asema muslimimaailmassa (Fraihat 2020, 4). Koska Iranin ja Saudi-Arabian kilpailu vaikuttaa vahvasti Lähi-idän alueelliseen tilanteeseen, on sen

tutkiminen oleellista. Aiheen tutkimisen tärkeyttä korostaa tällä hetkellä lisäksi se, että maiden välinen kilpailu saattaa kokea muutoksia, sillä Iran ja Saudi-Arabia diplomaattisuhteensa palauttamalla pyrkivät hallitsemaan sitä eri tavalla kuin aiemmin.

Tässä tutkielmassa keskityn Saudi-Arabian ja Iranin diplomaattisuhteiden palauttamiseen ja maiden väliseen lähentymiseen. Saudi-Arabian ja Iranin diplomaattisuhteiden palauttamisen tutkiminen voi kertoa, mikä motivoi näitä maita tavoittelemaan rauhaa välilleen sekä miten niiden lähentymisen prosessi on edennyt. Maiden välisen lähentymisen tutkiminen voi lisäksi auttaa arvioimaan, millaisia haasteita se saattaa kohdata sekä millaisiksi maiden suhteita voidaan tällä hetkellä luonnehtia. Prosessiin perehtyminen voi myös auttaa selvittämään, millaisia seurauksia lähentymisellä voi olla alueellisesti Lähi-idässä, jonka turvallisuustilanteeseen Iranin ja Saudi-Arabian kilpailu vaikuttaa keskeisesti, sekä mitä lähentyminen voi merkitä kansainvälisesti.

Voin myös saada selville, miten Lähi-idän alueelliset jännitteet vaikuttavat Saudi-Arabian ja Iranin väliseen prosessiin ja millaisia vaikutuksia tällä prosessilla puolestaan voi olla alueellisiin jännitteisiin. Maiden välisten diplomaattisuhteiden palauttaminen on tuore asia, joten kehitys kohti vakaan rauhan saavuttamista on vielä kesken. Täten kaikki sen seuraukset eivät voi vielä olla selvillä, mutta prosessin edistymistä ja sen vaikutuksia voidaan seurata tässäkin vaiheessa. Saudi-Arabian ja Iranin välinen sovittelu voi myötävaikuttaa myös valtioiden välistä sovittelua koskevaan tieteelliseen kirjallisuuteen ja teoriaan, sillä lähentymistä voidaan käyttää testaamaan valtioiden välistä sovittelua koskevia teorioita, minkä aionkin tehdä tässä tutkielmassa.

Pro gradu -tutkielmani tutkimuskysymys on: miten Charles Kupchanin luoma teoria vakaan rauhan saavuttamisesta onnistuu selittämään Iranin ja Saudi-Arabian lähentymistä? Teoreettisena viitekehyksenä käytän siis Charles Kupchanin teoriaa vakaan rauhan saavuttamisesta, jonka hän esitti vuonna 2010 julkaistussa kirjassaan *How Enemies Become Friends: The Sources of Stable Peace*. Kupchanin teoria tarjoaa selityksen sille, miten valtiot voivat saavuttaa rauhan, eli millainen prosessi rauhan syntymistä edeltää. Kupchan tarjoaa selityksen myös sille, miksi valtiot saavuttavat rauhan, eli minkä edellytyksien läsnäolo on tarpeellista, jotta vakaa rauha voidaan saavuttaa. Vakaaksi rauhaksi Kupchan määrittelee tilanteen, jossa valtiot näkevät sodan toisiaan vastaan erittäin epätodennäköisenä mahdollisuutena.

Metodinani toimii tapaustutkimus, ja tutkimuksen tapaus on Saudi-Arabian ja Iranin välinen lähentyminen. Tapaustutkimuksen on todettu soveltuvan erinomaisen hyvin teorioiden testaamiseen, miksi sitä hyödynnetäänkin tässä tutkimuksessa testaamaan, miten hyvin Kupchanin teoria vakaan

rauhan saavuttamisesta pystyy selittämään Iranin ja Saudi-Arabian lähentymistä. Tutkielman aineistona ovat mm. useiden ajatushautomoiden raportit, uutisraportit sekä Saudi-Arabian ja Iranin hallintojen ja niiden jäsenten lausunnot, jotka käsittelevät Iranin ja Saudi-Arabian suhteiden palauttamista, sen taustatekijöitä sekä maiden välisen lähentymisen edistymistä. Tieteelliset lähteet auttavat taustoittamaan Saudi-Arabian ja Iranin välisiä suhteita, niiden kulttuureja ja yhteiskuntajärjestelmiä sekä Lähi-idän poliittista tilannetta.

2. Teoria: Miten ja miksi valtiot saavuttavat vakaan rauhan

2.1. Kuumasta sodasta lämpimään rauhaan

Ennen Kupchanin teorian käsittelyä on oleellista ymmärtää kehystä, jossa siirtyminen sodasta rauhaan tapahtuu. Benjamin Miller käsittelee siirtymistä sodasta rauhaan artikkelissaan *The Global Sources of Regional Transitions from War to Peace* (2001). Hänen mukaansa maat liikkuvat ensin kuumasta sodasta kylmään sotaan, konfliktien vähentämisen kautta kylmään rauhaan, ja lopuksi lämpimään rauhaan. Kuuma sota tarkoittaa tilannetta, jossa on käynnissä sota, eli voimakeinoja käytetään tuhoamaan vastapuolen sotilaallisia kyvykkyksiä, ja väkivalta osapuolten välillä johtaa tiettyyn määrään taistelukuolemia. Kylmä sota taas viittaa tilanteeseen, jossa ei ole käynnissä kuumaa sotaa, mutta jossa väkivaltaisuudet maiden välillä saattavat puhjeta hetkenä minä hyvänsä. Osapuolet onnistuvat kriisitilanteiden hallinnassa välttämällä sodat ja suojelemalla niiden tärkeimpiä intressejä, mutta ne eivät kuitenkaan pyri ratkaisemaan niiden suhteiden fundamentaalisimpia ongelmia. Sotilaallisia kriisejä tapahtuu usein ja sotilaallisia keinoja käytetään diplomaattisiin tarkoituksiin. (Miller 2001, 202–203.)

Kuumasta sodasta lämpimään rauhaan			
1. Kuuma sota	2. Kylmä sota	3. Kylmä rauha	4. Lämmin rauha

Kylmä rauha sen sijaan tarkoittaa tilannetta, jossa ei ole käynnissä sotaa. Maiden välisen konfliktin perustana olevia ongelmia pyritään hallitsemaan ja vähentämään, vaikkakin niitä ei ole vielä täysin ratkaistu. Vaara voimankäyttöön palaamisesta hämöttää taka-alalla, mutta osapuolet pyrkivät käyttämään diplomaattisia keinoja konfliktien vähentämiseen. Konfliktien tasoa pyritään hillitsemään mm. neuvottelujen avulla. Virallisista diplomaattisista suhteista huolimatta vaara voimankäytöstä säilyy pitkällä aikavälillä eikä täydellistä sovintoa olla saavutettu. Lisäksi ei-valtiollisten toimijoiden vuorovaikutus maiden välillä on rajallista. Sen sijaan lämpimässä rauhassa osapuolet jakavat vakaat odotukset siitä, ettei aseelliseen väkivaltaan turvautuminen ole mahdollista lähitulevaisuudessa missään todennäköisessä skenaariossa. Voimankäyttöä toista osapuolta vastaan ei suunnitella, ja institutionalisoidut prosessit ratkaisevat mahdolliset konfliktit maiden välillä. Maiden välisiä suhteita leimaa intensiivinen vuorovaikutus useilla eri alueilla niin valtion kuin kansalaisyhteiskunnankin tasolla. (emt. 203.)

Saudi-Arabian ja Iranin välistä tilannetta ennen diplomaattisuhteiden palauttamista voidaan kuvailla kylmäksi sodaksi, niin kuin tutkimuksessa onkin usein tehty (ks. esim. Hiro 2019). Niiden välillä ei ollut käynnissä kuumaa sotaa, mutta niiden välillä oli useita vakavia erimielisyyksiä, mitä ilmensi mm. se, että ne olivat sekaantuneet useisiin alueellisiin konflikteihin kilpaillessaan vallasta Lähi-idässä. Tähän diplomaattisuhteiden solmimista edeltävään tilanteeseen syvennyttään tarkemmin luvussa 4. Kylmästä sodasta ensimmäinen siirtymä tapahtuu kylmään rauhaan, ja kylmästä rauhasta siirryttään lämpimään rauhaan. Tässä työssä arvioidaan, onko tällainen siirtymä kategoriasta toiseen, kylmästä sodasta kylmään rauhaan, tapahtunut Iranin ja Saudi-Arabian suhteissa.

2.2. Vakaan rauhan tutkimus

Kupchanin (2010, 27) mukaan vakaan rauhan alueiden muodostuminen on saanut osakseen vain vähän akateemista huomiota, eivätkä tutkijat ole kiinnittäneet tarpeeksi huomiota vakaan rauhan ilmentymiin. Tämä johtuu hänen mukaansa osittain siitä syystä, että vakaan rauhan alueet ovat harvinaisia. Myös Stephen Rockin (2001) mukaan siihen, miten vakaa rauha syntyy ja miten sitä ylläpidetään, on kiinnitetty tutkimuksessa vain vähän huomiota. Vakaaseen rauhaan liittyvää tutkimusta on kuitenkin tehty etenkin turvallisuusyhteisöistä, joita ensimmäisenä alkoi järjestelmällisesti tutkimaan tšekkiläinen yhteiskunta- ja valtiotieteilijä Karl W. Deutsch. Hän kirjoitti teoksen *Political Community and the North Atlantic Area*, joka julkaistiin vuonna 1957.

Deutschin mukaan turvallisuusyhteisöt tarkoittavat yhteisöjä, joissa on olemassa vakuutus siitä, että sen jäsenet eivät taistele toisiaan vastaan fyysisesti. Turvallisuusyhteisöjä on Deutschin mukaan kaksi tyyppiä, sulautetut ja pluralistiset. Kommunikaatio sekä taloudellinen ja sosiaalinen vuorovaikutus edistävät niiden muotoutumista. Deutschin mukaan useat edellytykset auttavat valtioita liikkumaan kohti keskinäisiä odotuksia rauhanomaisuudesta. Tällaisia edellytyksiä ovat käsitykset jaetusta uhasta, dominantti valtio, joka edistää integraatiota, yhteensopivat arvot sekä tehokkaat hallinnolliset instituutiot. Deutsch ottaa huomioon myös kansallisten minäkuvien ja ”me-tunteen” kehityksen tärkeyden turvallisuusyhteisöjen muotoutumisessa. Konstruktivistit kehittivät myöhemmin näitä konsepteja eteenpäin vakaan rauhan tutkimuksessa. Deutsch ennakoi myös strategisen maltin merkitystä, sillä hänen mukaansa valtiot ovat valmiimpia luomaan turvallisuusyhteisöjä, jos ne luottavat, että niiden vahvemmat kumppanit antavat niille äänen yhteisten järjestelyiden luomisessa. (Kupchan 2010, 27–28; Capie 2000.)

Muita relevantteja, Deutschin ajattelusta rakentavia, vakaata rauhaa käsitteleviä teoksia ovat Emanuel Adlerin ja Michael Barnettin vuonna 1998 julkaistu *Security Communities*, sekä Arie Kacowiczin, Yaacov Bar-Siman-Tovin, Ole Elgströmin sekä Magnus Jerneckin *Stable Peace Among Nations*

(2000). Adler ja Barnett toivat konstruktivismiin turvallisuusyhteisöjen tutkimukseen, ja konstruktivismiin keskeiset käsitteet, kuten normit ja identiteetit, auttoivat heitä syventämään Deutschin aloittamaa keskustelua kansallisista identiteeteistä ja ”me-tunteesta”. He keskustelivat myös siitä, miten käytännöt ja instituutiot luovat jaettuja identiteettejä sekä uusia ymmärryksiä todellisuudesta. Lisäksi Adler ja Barnett edistivät tutkimusta siitä, millaisten olosuhteiden alla ja millaisten prosessien kautta turvallisuusyhteisöt kehittyvät. Heidän mukaansa liberaali demokratia ei ole välttämätön ehto turvallisuusyhteisöjen muodostumiseen, mutta auttaa vakaan rauhan alun fasilitoinnissa. (Kupchan 2010, 29; Capie 2000.)

Kacowizcin, Bar-Siman-Tovin, Elgströmin ja Jerneckin mukaan taas vakaan rauhan syntymiseen myötävaikuttavat strateginen oppiminen, jonka avulla osapuolet määrittelevät uudelleen kansalliset intressinsä ja luovat syvemmän sitoumuksen toisiaan kohtaan, vakaat regiimit, jotka edistävät molemminpuolista luottamusta, sekä jaetun normatiivisen viitekehyksen kehittyminen. Heidän mukaansa kehittyneet demokraattiset regiimit ovat riittävä mutteivat välttämätön tekijä vakaan rauhan säilyttämiseen. (Rock 2001) Myös Kenneth Boulding on tutkinut vakaata rauhaa teoksessaan *Stable Peace* (1978). Hänen mukaansa vakaa rauha tarkoittaa tilannetta, jossa sodan todennäköisyys on niin pieni, ettei se tule kenenkään asiassa mukana olevan henkilön harkintaan. Boulding tuo teoksessaan esille molemminpuolisten myönnytysten tärkeyden valtioiden välisessä sovittelussa. (Kupchan 2010, 28.)

Stephen Rockin *Why Peace Breaks Out: Great Power Rapprochement in Historical Perspective* (1989) on myös edistänyt vakaan rauhan tutkimusta. Hänen mukaansa valtiot voivat saavuttaa lähentymisen silloin, kun niillä on heterogeeniset taloudelliset ja poliittiset intressit mutta homogeeniset arvojärjestelmät (Cooper 1991). Rock toteaa, että valtiot, joiden taloudet ja geopoliittiset intressit ovat toisiaan täydentävät eivätkä homogeeniset, ovat parhaassa asemassa lähentymisen tavoitteluun, sillä esim. liian samanlaiset taloudet voisivat johtaa kilpailuun (Kupchan 2010, 28). Konstruktivistiseen tutkimuskirjallisuuteen kuuluvassa, kollektiivisia identiteettejä käsittelevässä teoksessa *Community Under Anarchy: Transnational Identity and the Evolution of Cooperation* (1999) Bruce Cronin taas toteaa, että vakaa rauha on riippuvainen monikansallisen identiteetin leviämisestä. Sellaisen muodostamiseen tarvitaan erityispiirrettä, jonka maat jakavat, eksklusiivista piirrettä maiden suhteissa sekä vahvaa ja positiivista valtioiden välistä keskinäisriippuvaisuutta. Monikansallisen identiteetin avulla valtiot kehittävät normeja ja tavoitteita, ja yhteistyö tulee mahdolliseksi usein institutionalisoitujen järjestelyjen kautta. (Risse 2000; Morgan 2000.)

2.3. Kupchanin teoria vakaan rauhan saavuttamisesta

Tutkielmani teoreettinen viitekehys pohjautuu Charles Kupchanin teokseen *How Enemies Become Friends: The Sources of Stable Peace* (2010). Kirjassa Kupchan esittää teoriansa siitä, miten valtiot voivat onnistuneesti paeta geopoliittista kilpailua ja saavuttaa vakaan rauhan. Malli tarjoaa selityksen sille, miten valtiot saavuttavat rauhan, eli millainen prosessi rauhan syntymistä edeltää sekä sille, miksi valtiot saavuttavat rauhan, eli minkä edellytyksien läsnäolo on tarpeellista rauhan saavuttamiseen. Vakaaksi rauhaksi Kupchan määrittelee tilanteen, jossa valtiot näkevät sodan toisiaan vastaan erittäin epätodennäköisenä mahdollisuutena, joskus jopa mahdottomuutena (2010, 32).

Kupchanin teoksen tarkoitus on tarjota tutkijoille teoreettinen viitekehys ja edistää akateemista keskustelua vakaasta rauhasta. Sen tarkoitus on myös auttaa päätöksentekijöitä ulkopoliitiikan toteuttamisessa ja antaa heille neuvoja. (emt. 21) Kupchan tutkii vakaata rauhaa useiden historiallisten tapaustutkimusten kautta, joista osassa vakaa rauhaa onnistuttiin saavuttamaan kahden tai useamman valtion välille. Osassa Kupchanin tutkimista tapauksista taas rauhaa ei joko saavutettu ollenkaan tai se murentui sen saavuttamisen jälkeen. Teos pyrkii myös haastamaan perinteistä ajattelua rauhan saavuttamisesta. Kupchanin mukaan usein oletetaan, että demokratia on välttämätöntä rauhan saavuttamiseksi, mutta toteaa tapaustensa todistavan toisin. Toinen hänen mukaansa yleisesti todeksi uskottu väite on, että taloudellinen keskinäisriippuvaisuus edistää vakautta. Kupchanin mukaan poliittinen sovittelu kuitenkin edeltää taloudellisten suhteiden syventämistä. (emt. 13.)

Aiemmat vakaata rauhaa tutkivat teokset ammentavat Kupchanin (emt. 27–30) mukaan vain konstruktivismiin tai liberalismiin tutkimusperinteistä, eivät realismista. Kupchanin teoria sen sijaan ei perustu vain yhteen kansainvälisten suhteiden teoreettiseen paradigmaan, kuten realismiin, liberalismiin tai konstruktivismiin. Hänen analyysinsä on eklektinen ja pyrkii tarkoituksellisesti ammentamaan oivalluksia useista eri paradigmoista. Tämän Kupchan jakaa kansainvälisten suhteiden englantilaisen koulukunnan kanssa. Kupchanin mukaan liian vähän huomiota on kiinnitetty sellaisiin lähestymistapoihin, jotka eivät seuraa paradigmaattisia rajoja, ja vakaan rauhan tutkimus on kärsinyt teoreettisten raja-aitojen mukanaan tuomista muureista. Hänen tutkimuksensa tarkoitus on ylittää tällaiset rajat. (emt. 24–25.)

Kupchanin teos jakaa sen realistisen oletuksen, että valtiot elävät hobbesilaisessa kansainvälisessä järjestelmässä, jossa geopoliittinen kilpailu on normaalitila. Kupchanin ajattelu eroaa realistisista oletuksista kuitenkin siinä, että hänen mukaansa valtiot voivat päästä tämän geopoliittisen kilpailun

ylitse. Lisäksi realistien korostamalla ilmiöillä, kuten strategisella välttämättömyydellä ja muutoksilla vallan materiaalisessa jakautumisessa, on Kupchanin mukaan merkitystä vakaaseen rauhaan johtavassa prosessissa. Kupchanin malli on konstruktivistisen ajattelun kanssa yhtä mieltä siinä, että muutokset valtioiden identiteeteissä voivat fasilitoida muutoksia kansainvälisessä järjestelmässä. Lisäksi konstruktivistien painottamia käsitteitä, kuten käytäntöjä, diskursseja ja identiteettejä tarvitaan Kupchanin mallissa selittämään, miksi vakaa rauha onnistutaan saavuttamaan. (emt. 24–26) Liberalismi taas auttaa sodan poissaolon selittämisessä sekä korostaa valtion sisäisiä piirteitä, kuten regiimityyppiä ja valtiosisäisiä intressiryhmiä, jotka ovat oleellisia tekijöitä Kupchanin mallissa (emt. 36).

Siirryn nyt käsittelemään Kupchanin mallia vakaan rauhan saavuttamisesta. Kupchanin mukaan strateginen tai geopoliittinen välttämättömyys motivoi valtiota aloittamaan prosessin kohti vakaan rauhan tavoittelua. Valtio, joka kohtaa useita uhkia, pyrkii parantamaan suhteita kilpailijavaltioonsa, sillä valtiolla ei ole vaadittavia resursseja kaikkien sen kohtaamien uhkien riittävään hallintaan. (emt. 36) Vakaan rauhan vakiintumista edeltää Kupchanin mukaan nelivaiheinen prosessi, joka on kuvattu alla.

Prosessi vakaan rauhan saavuttamiseen			
1. Yksipuolinen myönnytys	2. Vastavuoroinen maltti	3. Yhteiskunnallinen integraatio	4. Uusien poliittisten narratiivien luonti

Ensimmäisessä vaiheessa valtio, joka kohtaa monia uhkia, pyrkii hankkiutumaan eroon yhdestä turvattomuuden lähteestä harjoittamalla strategista malttia ja tekemällä myönnytyksiä kilpailijavaltiolle. Myönnytysten tarkoitus on antaa kilpailijalle merkki siitä, että valtion aikomukset ovat hyväntahtoisia. Kupchan kutsuu ensimmäistä vaihetta yksipuoliseksi myönnytykseksi. (emt. 15) Myönnytyksen kohdevaltion tulee vastata myönnytykseen samankaltaisesti, ja se tekee niin hyödyntääkseen avautunutta mahdollisuutta (emt. 36).

Toisessa vaiheessa valtiot harjoittavat vastavuoroista malttia. Valtioiden tekevät vastavuoroisia myönnytyksiä toisilleen ja ottavat varovaisia askelia kohti yhteistyötä jättääkseen geopoliittisen kilpailun taakseen. (emt. 44) Molempien osapuolten tulee tehdä kalliita myönnytyksiä ja luottaa toistensa vilpittömiin tarkoitukseen, jotta kilpailua ylläpitänyt keskinäinen epäluulo voi väistyä sovittelun tieltä (emt. 39). Kolmannessa vaiheessa yhteiskunnallinen integraatio valtioiden välillä syvenee. Vuorovaikutus maiden välillä yleistyy ja voimistuu, ja yhteydet johtajien, yksityisen sektorin eliittien ja tavallisten kansalaisten välillä lisääntyvät. (emt. 44) Neljännessä ja viimeisessä

vaiheessa luodaan uusia narratiiveja ja identiteettejä. Eliittien lausunnot, populaarikulttuuri ja poliittiset symbolit alkavat luoda uudenlaista diskurssia, joka muuttaa sitä identiteettiä, joka vastustajavaltiolle on aiemmin annettu. (emt. 47.)

Vakaaseen rauhaan johtavan prosessin kuvaamisen lisäksi Kupchanin malli selittää myös sen, miksi vakaa rauha voidaan saavuttaa. Hänen mukaansa vakaan rauhan saavuttaminen on mahdollista, kun kolme edellytystä täyttyvät:

Edellytykset vakaan rauhan saavuttamiseen		
Institutionalisoitu tai strateginen maltti	Yhteiskuntajärjestysten yhteensopivuus	Kulttuurinen samankaltaisuus

Ensimmäinen edellytys on se, että valtio harjoittaa institutionalisoitua tai strategista malttia. Institutionalisoitu maltti ei ole Kupchanin mukaan välttämätön vaan suosiva edellytys. Institutionalisoitu maltti tarkoittaa sitä, että hallinnot hyväksyvät rajoitteita valtaoikeuksilleen kotimaassaan. Siksi se onkin piirre, jonka kaikki demokraattiset valtiot omaavat. Valtiot, jotka harjoittavat institutionalisoitua malttia, ovat erityisen alttiita tavoittelemaan vakaata rauhaa, sillä hallinnot, jotka hyväksyvät rajoituksia vallalleen kotimaassa, harjoittavat strategista malttia todennäköisimmin myös ulkopoliitiikassaan. (emt. 16) Kupchanin mukaan autoritääriset valtiot voivat kuitenkin ajoittain harjoittaa strategista malttia ja perääntyä vallankäytöltä etenkin, kun niiden geopoliittinen tai kotimainen tilanne sitä vaatii (emt. 53). Strategisen maltin harjoittaminen on siis välttämätön edellytys vakaan rauhan saavuttamiselle mutta institutionalisoidun maltin ei. Strateginen maltti on avainroolissa vaiheessa, jossa mahdolliselle kumppanivaltiolle lähetetään merkkejä valtion vilpittömistä aikomuksista. (emt. 50–51.)

Vakaan rauhan saavuttaminen riippuu Kupchanin mukaan lisäksi siitä, ovatko kumppanimaiden yhteiskuntajärjestykset yhteensopivia. Kun vakaan rauhan vyöhykettä¹ rakentavat valtiot siirtyvät kohti poliittista ja taloudellista integraatiota, niiden yhteiskunnat vuorovaikuttavat yhä intensiivisemmin. Jos valtioiden sosiaaliset rakenteet ovat yhteensopivia, integraatio vahvistaa poliittisten ja taloudellisten eliittien asemaa ja voi jatkua. Jos taas sosiaaliset rakenteet ovat yhteensopimattomia, uhkaa integraatio olemassa olevia valtarakenteita, jolloin kotimaiset koalitiot yrittävät pysäyttää pyrkimykset kohti rauhaa. Yhteensopimattomuudet eivät Kupchanin mukaan estä

¹ Vakaan rauhan vyöhyke tarkoittaa strategisesti lähekkäisten valtioiden ryhmittymää, jonka sisällä sodasta on tullut mahdoton ajatus (Kupchan 2010, 32).

valtioita tavoittelemasta vakaata rauhaa, mutta yhteiskunnalliset esteet rauhalle voimistuvat poliittisen ja taloudellisen integraation edetessä. (emt. 16) Erityisen keskeisiä yhteiskuntajärjestyksen ulottuvuuksia ovat Kupchanin mukaan poliittisen vallan jakautuminen eri yhteiskuntaluokkien kesken, poliittisen vallan jakautuminen eri etnisten ja rodullisten yhteiskuntaluokkien kesken, sekä periaatteet, joiden mukaan taloudellinen tuotanto ja liiketoiminta järjestetään (emt. 54–55).

Kolmas vakaan rauhan saavuttamiseen tarvittava edellytys Kupchanin mallissa on kulttuurinen yhteensopivuus. Kulttuuri viittaa Kupchanin mukaan yhteen linkittyneeseen käytäntöjen ja symbolien verkostoon, joka perustuu pääasiassa etnisyyteen, rotuun sekä uskontoon. Kulttuurisen yhteensopivuuden vastavuoroinen havainnointi konstruoidaan hänen mukaansa sosiaalisesti, ja yhteensopivuus perustuu muuttuviin käytäntöihin ja symboleihin. Identiteetit eivät ole siis muuttumattomia. Kansat, jotka näkevät toisensa etnisesti tai uskonnollisesti yhteensopimattomina, voivat lähentymisen tuloksena alkaa nähdä toisensa etnisesti tai uskonnollisesti samankaltaisina. (emt. 56–57.)

Kupchanin mukaan vakaan rauhan vyöhykkeet voivat esiintyä kolmessa eri muodossa: *rapprochement*, turvallisuusyhteisö sekä valtioliitto. Kaikissa muodoissa kaksi tai useampi valtiota onnistuvat pakenemaan vallan tasapainottamisen logiikkaa sekä huomattavasti vaimentamaan tai jopa täysin eliminoimaan geopoliittisen kilpailun väliltään. *Rapprochement* on vakaan rauhan vyöhykkeistä alkeellisimmutta oleellisin tässä tutkielmassa. Siinä pitkäaikaiset kilpailijat perääntyvät aseellisesta kilpailusta, suostuvat selvittämään erimielisyytensä rauhanomaisesti ja kehittävät lopulta keskinäiset odotukset sopuisasta rinnakkaiselosta (emt. 17). Valtiot eivät näe toisiaan enää geopoliittisina uhkina vaan kokevat toisensa hyväntahtoisina toimijoina. Ne eivät kuitenkaan pyri luomaan säännöstöjä tai normeja ohjaamaan käyttäytymistään, eivätkä ne omaksu yhteistä identiteettiä. Valtiot eliminoivat geopoliittisen kilpailun väliltään ja elävät rinnakkain toistensa kanssa mutta eivät pyri syventämään suhteidensa sosiaalista luonnetta. Valtiot määrittelevät intressinsä itsenäisesti, mutta näiden intressien arvioidaan olevan harmoniassa kumppanivaltion intressien kanssa. (emt. 33) Tässä tutkielmassa keskitytään tähän vakaan rauhan muotoon, sillä se kuvaa parhaiten tilaa, jonka Iran ja Saudi-Arabia voivat lähentymisellään saavuttaa.

Tässä tutkielmassa tutkitaan sitä, onko Saudi-Arabian ja Iranin välinen sovittelu seurannut Kupchanin mallissaan määritteleviä vaiheita, sekä arvioidaan sitä, täyttävätkö valtiot Kupchanin määrittelemät edellytykset, joiden avulla vakaan rauhan saavuttaminen on mahdollista. Iranin ja Saudi-Arabian välinen lähentyminen voidaan parhaiten ymmärtää prosessiksi, jonka tarkoituksena on saavuttaa aiemmin määritelty *rapprochement*. Maiden välillä ei ole havaittavissa pyrkimyksiä yhteisten

säännöstöjen tai rakenteiden luomiseen, jotka johtaisivat turvallisuusyhteisöön tai valtioliittoon. Niiden välinen sopimus ja niiden toisilleen tekemät lupaukset liittyvät erimielisyyksien rauhanomaiseen ratkaisuun ja kilpailusta perääntymiseen, eli *rapprochementiin*, eivät Euroopan yhteisön tai ASEAN:in kaltaisten turvallisuusyhteisön muodostamiseen taikka valtioliiton luontiin.

2.4. Kupchanin teorian kritiikki

How Enemies Become Friends: The Sources of Stable Peace on aiheuttanut keskustelua kansainvälisen politiikan ja rauhantutkimuksen aloilla. Vaikka teos on saanut osakseen kiitosta (ks. esim. Ikenberry 2010; Andreani 2010), Benjamin Miller (2012) huomauttaa Kupchanin mallissa olevan joitain rajoitteita. Millerin mukaan Kupchanin teos ei muodosta universaalia teoriaa rauhanteosta, joka ottaisi huomioon vaikeimmat geopoliittisen kilpailun tapaukset, esimerkiksi Yhdysvaltojen ja Iranin välisen kilpailun tai Yhdysvaltojen ja Kiinan välisen kilpailun. Millerin mukaan teoriaa voidaan soveltaa vain rajoitetusti tällaisiin vaikeampiin tapauksiin. Kupchanin teoria keskittyy hänen mukaansa sen sijaan helpompiin tapauksiin, joissa esiintyy sosiaalista ja kulttuurillista samankaltaisuutta. Millerin mukaan Kupchanin teoriaa ei lisäksi voida välttämättä soveltaa useisiin moderneihin valtiosisäisiin konflikteihin, joissa valtion rooli on Kupchanin esimerkkitapauksia pienempi, ja joihin vaikuttavat pääasiassa ei-valtiolliset toimijat. Miller kyseenalaistaa myös ajatuksen siitä, että yhteinen kulttuuri on aina riittävä tekijä rauhan saavuttamiseen.

John Owen (2010) huomauttaa, että Yhdysvallat ja Japani ovat onnistuneet luomaan pysyvän ystävyyden niiden kulttuurisista eroista huolimatta, mitä Kupchanin mallin on vaikea selittää. Hän myöntää kuitenkin, että Kupchanin teos käsittelee sitä, miten kulttuurillisia eroja ja samankaltaisuuksia konstruoidaan ja miten se voi muuttua aikojen saatossa. Owen toteaa myös, että kansainvälinen rauha ei ole välttämättä korkein hyve, sillä valtiot, jotka ovat saavuttaneet rauhan naapureidensa kanssa, saattavat käyttäytyä kammottavasti kotimaassaan. Hän huomauttaa lisäksi, että valtiot saattavat löytää yhteisen sävelen vihasta kolmatta valtiota kohtaan, jolloin kansainvälisen ystävyyden käänköpuoli onkin kansainvälinen vihanpito.

Shannon Powersin (2011) mukaan Kupchanin mallin vahvuuksia ovat perinteisen ajattelun vääräksi todistaminen, tarkkojen kausaalisten mekanismien havainnollistaminen sekä suorien ohjeiden antaminen poliittisen päätöksenteon avuksi, mutta hän kritisoi mallia siitä, että se jättää vastaamatta moniin kysymyksiin. Powersin mukaan mallin heikkous on se, ettei Kupchan määrittele valtioiden välisen kilpailun tilaa tarpeeksi tarkasti, miksi on vaikea arvioida, milloin valtiot ovat päässeet sen yli. Kupchan ei myöskään vertaillut esimerkkitapauksiaan sellaisiin tapauksiin, joissa valtiot eivät

edes aloittaneet prosessia kohti vakaan rauhan saavuttamista. Kupchanin olisi oleellista osoittaa, että hänen laatimansa edellytykset eivät ole läsnä tällaisissa tapauksissa, joissa rauhaa ei ole yritetty saavuttaa. Nyt lukijalle jää Powersin mukaan epäselväksi, onko tapauksissa, joita Kupchan ei tarkastele, jotain fundamentaalisesti erilaista verrattuna esimerkkitapauksiin. Powersin mukaan yksi teoksen heikkous on lisäksi se, ettei Kupchan käsittele siinä poliittisen päätöksenteon prosesseja.

Fernando Cavalcanten (2012) mukaan Kupchanin teos olisi hyötynyt siitä, että ulkopuolelta sovitteluun vaikuttavan mahdollisen kolmannen osapuolen rooli olisi otettu huomioon. Myös Shipping Tang (2011) tarjoaa teokselle joitain kritiikkejä. Hänen mukaansa *rapprochement* ei välttämättä tarkoita vakaata rauhaa, vaan enemmänkin ehdollista tai normaalia rauhaa. Tang toteaa myös, että Kupchan käsittelee joitakin esimerkkitapauksiaan pintapuolisesti ja saattaa siksi jättää huomioitta joitakin suoraviivaisia selityksiä tapauksiin, joissa vakaata rauhaa on purkautunut.

Käytän Saudi-Arabian ja Iranin välistä lähentymistä testaamaan Kupchanin teoriaa, sillä ei-demokraattisina valtioina ne voivat tuoda uusia näkökulmia yhteen Kupchanin keskeisimmistä väitteistä, jonka mukaan demokratian läsnäolo ei ole välttämätöntä rauhan saavuttamiseen. Kupchanin mukaan myös ei-demokraattiset valtiot voivat vaikuttaa myönteisesti kansainväliseen vakauteen. Hänen teoksessaan Venäjä, Preussi ja Itävalta Euroopan konsertin aikaan, Neuvostoliitto ja Kiina 1950-luvulla, sekä Brasilia ja Argentiina vuonna 1979 ovat kaikki esimerkkejä absolutistisista regiimeistä, jotka ryhtyivät tavoittelemaan vakaata rauhaa ja onnistuivat saavuttamaan sen ainakin joksikin aikaa (Kupchan 2010, 50–53). Saudi-Arabian ja Iranin tutkiminen voi auttaa tämän väitteen vahvistamisessa tai ainakin luoda lisää ymmärrystä siitä, miten demokratian poissaolo voi vaikuttaa vakaan rauhan tavoitteluun.

Saudi-Arabian ja Iranin välinen lähentyminen sopii testaamaan Kupchanin teoriaa myös toisesta syystä. Kupchan ottaa teoksessaan huomioon myös sellaiset tapaukset, joissa geopoliittinen kilpailu jatkuu yhä pinnan alla eikä sitä ei ole täydellisesti eliminoitu. Kupchan perustelee tätä siten, että aluillaan olevien tai ehdollisten rauhan vyöhykkeiden tutkiminen tuo näkökulmaa siihen, miksi valtioiden välinen sovittelu voi löytää sopivan lepopaikan kohdassa, jossa turvallisuuskilpailua ei ole täysin eliminoitu. (emt. 35–36) Saudi-Arabian ja Iranin välinen lähentyminen on vielä tuore kehitys, joten olisi aikaista puhua täydellisestä geopoliittisen kilpailun eliminoinnista. Niiden tapaus saattaakin paremmin vastata Kupchanin kuvailemaa tilannetta, jossa geopoliittista kilpailua ei ole täysin eliminoitu, ja siten voi mahdollisesti lisätä ymmärrystä siitä, miksi ja milloin sovittelu löytää sopivan lepopaikan kohdassa, jossa geopoliittinen kilpailu jatkuu yhä pinnan alla.

Kupchanin teoriaa kohtaan osoitetut kritiikit otetaan kuitenkin tässä tutkielmassa huomioon, kun pohditaan Kupchanin selityksien heikkouksia ja vahvuuksia Iranin ja Saudi-Arabian tapauksessa. Kirjallisuudessa esitetyt kritiikit Kupchanin teoriaa kohtaan voivat nousta esille tarkastelemassani tapauksessa ja täten vahvistaa osaltaan kritiikkejä. Toisaalta kritiikit saattavat olla epärelevantteja tutkimani tapauksen kannalta, ja täten tutkielmani voi olla vahvistamatta niitä.

3. Metodi ja aineisto

3.1. Metodi: Tapaustutkimus

Hammersleyn ja Gommin (2009, 4) mukaan tapaustutkimuksille tyypillistä on se, että tutkija keskittyy tutkimaan joko pientä määrää tapauksia tai usein vain yhtä tapausta. Tutkija kerää ja analysoi tietoa korkeasta määrästä valitun tapauksen piirteitä. Tapaustutkimukselle ominaista on myös se, että sitä käytettäessä tutkitaan luonnollisesti esiintyviä tapauksia, joiden muuttujia tutkija ei kontrolloi mitataksaan niiden vaikutuksia. Tutkija konstruoi siis valitsemansa tapauksen luonnollisesti ilmenevistä sosiaalisista tilanteista. Tämä erottaa tapaustutkimuksen tieteellisistä kokeista, joissa tutkija luo tutkittavan tapauksen. Lisäksi tapaustutkimuksessa datan kvantifiointi ei ole prioriteetti vaan kvalitatiivinen data on usein ensisijaisessa roolissa. Tapaustutkimuksen tavoitteita voivat olla sekä tutkitun tapauksen ymmärtäminen itsessään mutta myös teoreettisten päätelmien tai empiiristen yleistysten tekeminen. Tapaustutkimukselle tavallista on strukturoimattoman datan kerääminen sekä kvalitatiivisen analyysin tekeminen tästä datasta. (emt. 3)

Millsin, Dureposin ja Wieben (2010) mukaan tapaustutkimuksen tyypillisiä piirteitä ovat keskittyminen keskinäissuhteisiin, jotka konstituivat tietyn entiteetin kontekstin, taustoittavien tekijöiden ja tutkittavan entiteetin suhteiden analysointi sekä suhteiden analysoinnin tulosten käyttäminen teorian muodostamiseen tai olemassa olevan teorian edistämiseen.

Jotkut tutkijat pitävät tapaustutkimusta metodina, ja tapaustutkimuksilla nähdään olevan sekä hyviä että huonoja puolia (Hammersley & Gomm 2000, 3). Eriksson ja Koistinen (2005, 43) mainitsevat tapaustutkimuksen haasteeksi monimuotoisen kysymyksenasettelun sekä laajan ja monipuolisen aineiston. Useat tutkijat näkevät tapaustutkimuksen omana tutkimusparadigmanaan (Hammersley & Gomm 2000, 5), ja Erikssonin ja Koistisen (2005, 4) mukaan tapaustutkimusta voidaan luonnehtia myös tutkimusstrategiaksi tai koko tutkimusprosessia ohjaavaksi strategiaksi. Tapaustutkimukset voivat erota toisistaan mm. tutkittavien tapausten määrässä, tutkimuksen yksityiskohtaisuudessa, tapausten koossa, tapauksen kontekstin dokumentoinnin mittakaavassa sekä siinä, keskittyykö tutkija kuvailuun ja selittämiseen vai tuo mukaan myös evaluoinnin ja neuvojen antamisen tutkimustulosten perusteella. (Hammersley & Gomm 2000, 3.)

Eriksson ja Koistinen määrittelevät tapaustutkimuksen siten, että siinä tarkastellaan yhtä tai useampaa tapausta, joiden määrittely, analysointi ja ratkaisu on tutkimuksen keskeisin tavoite. Heidän mukaansa tapaustutkimuksen tutkimusaineisto voi olla kerätty monin eri tavoin, ja se voi olla peräisin monista eri lähteistä (2005, 4), joita käytetään rinnakkain (emt. 27). Erikssonin ja Koistisen mukaan eri tutkijat tarjoavat erilaisia määritelmiä käsitteestä ”tapaus”, mutta tutkijan tulee itse määritellä

tapaus ja perustella, miksi tämä tapa määrittellä tapaus on järkevä. Tutkittavan tapauksen määrittelyssä oleellista on, että tapaus on mahdollista rajata kohtuullisen selkeästi muusta kontekstista. (emt. 5–6) Eriksson ja Koistinen korostavat sitä, että tapaustutkimukseen valittavan tutkimuskysymyksen tulee olla mielenkiintoinen ja mahdollisesti myös yhteiskunnallisesti merkittävä. Tapaus ja sen konteksti tulee rajata perustellulla tavalla, ja tapauksen tulee olla joko yleisluontoista ilmiötä käsittelevä tai jostakin näkökulmasta ainutlaatuinen. (emt. 41) Tutkittavan tapauksen konteksti muodostuu sen historiallisesta taustasta sekä laajemmasta ympäristöstä, kuten poliittisesta tilanteesta. Konteksti muokkaa tapausta ja tapaus kontekstia. (emt. 7–8.)

Ecksteinin (2009, 119–120) mukaan tapaustutkimukset ovat arvokkaita teorian muodostamisprosessin jokaisessa vaiheessa mutta kaikkein arvokkaimpia vaiheessa, jossa teorioita testataan. Tapaustutkimukset ovat hänen mukaansa erityisen hyödyllisiä teorioiden muodostamisessa makropoliittisten ilmiöiden tutkimukseen. Makropoliittisilla ilmiöillä Eckstein tarkoittaa poliittisen tutkimuksen yksikköjä, jotka ovat suurusluokaltaan tai kompleksisuudeltaan erityisiä, ja antaa esimerkiksi kansallisvaltiot. Ecksteinin mukaan teorioiden soveltaminen tapaustutkimukseen ei ole kuitenkaan yksinkertainen prosessi. Soveltaminen tuottaa valideja tulkintoja vain silloin, kun teorit sallivat tarkat johtopäätökset ja tapauksen tulkinnat osoitetaan loogisesti teorioista johdetuiksi. (emt. 136) Silloin, kun tapaustutkimuksen tarkoitus on testata teoriaa, se kohtelee tapausta tietyn tyyppin instanssina ja kuvailee sitä tietyn teoreettisen viitekehyksen avulla (Hammersley & Gomm 2000, 4).

Myös Eriksson ja Koistinen tuovat esille mahdollisuuden käyttää tapaustutkimusta teorian testaamiseen. He lainaavat Robert E. Stake'n teosta *The Art of Case Study Research* (2005), jossa Stake jakaa tapaustutkimukset kolmeen eri tyyppiin. Yksi Stake'n määrittelemistä tyypeistä on välineellinen tapaustutkimus. Erikssonin ja Koistisen (2005, 9–10) mukaan välineellisissä tapaustutkimuksissa kyse on ideoiden ja käsitteiden havainnollistamisesta, testaamisesta tai kehittämistä tapausten avulla. Jos tutkijalla on tutkimuksen alussa käytössään hyvin muotoiltu teoria, voi tutkija toteuttaa tutkimuksen, jonka tarkoituksena on näyttää, että olemassa oleva teoria tarjoaa hyvän selityksen kyseiseen tapaukseen tai, että tapaus vaatii toisen selityksen kehittämistä. (emt. 24.)

Tämän tutkielman metodiksi on valikoitunut tapaustutkimus. Se antaa mahdollisuuden syventyä Iranin ja Saudi-Arabian väliseen lähentymiseen. Lähentyminen kiteytyy diplomaattisuhteiden palauttamiseen, mutta sitä edelsivät usean vuoden neuvottelut, jotka otetaan myös tässä tutkielmassa huomioon, sillä ne muodostavat osan lähentymisestä. Lisäksi maiden suhteiden kehitystä diplomaattisuhteiden palauttamisen jälkeen on oleellista tutkia, jotta voimme testata, vastaako

prosessi Kupchanin mallia. Tapaukseni muodostavat siis diplomaattisuhteiden palauttamisen lisäksi niitä edeltäneet, vuonna 2021 alkaneet neuvottelut sekä suhteiden kehitys niiden palauttamisen jälkeen. Tapauksen kontekstin muodostavia, tapausta taustoittavia tekijöitä ovat Lähi-idän geopoliittinen tilanne, kansainvälinen poliittinen tilanne, Iranin ja Saudi-Arabian kansainväliset suhteet sekä maiden sisäiset tilanteet ja järjestykset.

Kuten Eriksson ja Koistinen toteavat, valitun tapauksen kontekstiin vaikuttaa myös sen historiallinen tausta, eli tässä tapauksessa Iranin ja Saudi-Arabian suhteiden historia sekä niiden kansainvälisten suhteiden historia. Tapauksen kontekstiin vaikuttaa myös kansainvälisten toimijoiden, etenkin Kiinan ja Yhdysvaltojen, vaikutus alueella. Selvitän tutkielmassani, miten nämä taustoittavat tekijät vaikuttavat toisiinsa ja valitsemaani tapaukseen. Seuraan tutkielmassani maiden lähentymisen prosessia ja kuvailen sitä Kupchanin luoman viitekehyksen avulla.

Tapaustutkimuksen on todettu soveltuvan erinomaisen hyvin teorioiden testaamiseen, ja sitä hyödynnetäänkin tässä tutkimuksessa, jossa testataan, miten hyvin Kupchanin teoria vakaan rauhan saavuttamisesta onnistuu selittämään Iranin ja Saudi-Arabian lähentymistä. Tapaustutkimuksen avulla voidaan myös selvittää, täyttävätkö Saudi-Arabia ja Iran Kupchanin laatimat edellytykset vakaan rauhan saavuttamiseen. Tutkielmaani voidaankin siis kuvailla välineelliseksi tapaustutkimukseksi.

3.2. Aineisto

Tutkielman aineistona toimivat useiden ajatushautomoiden raportit, joissa käsitellään Iranin ja Saudi-Arabian diplomaattisuhteiden palauttamista ja maiden välisen lähentymisen edistymistä. Tutkielman aineistossa käytettäviä ajatushautomoita ovat mm. yhdysvaltalaiset *Middle East Institute*, *Atlantic Council*, *United States Institute of Peace*, *Carnegie Endowment for International Peace*, ja *Wilson Center*, jordanialainen *Strategiecs* sekä alankomaalainen *Clingendael*. Iranin ja Saudi-Arabian suhteiden kehittymisen seuraamiseen käytetään myös uutisraportteja mm. Al Jazeeraalta, Bloombergiltä sekä Reutersilta. Tällainen aineisto auttaa minua luomaan kuvan siitä, miten Saudi-Arabian ja Iranin välinen lähentyminen on edistynyt, ja siten voin myös arvioida, löytyykö lähentymisestä Kupchanin mallissa esiintyviä elementtejä ja seuraako lähentyminen Kupchanin mallin vaiheita.

Valitsin tarkasteltaviksi raportteja, jotka kertovat jotain relevanttia diplomaattisuhteiden palauttamisesta, sen taustatekijöistä sekä suhteiden kehittymisestä diplomaattisuhteiden palauttamisen jälkeen. Aineistoon sisältyy myös raportteja, jotka käsittelevät maiden toimintaa ja

alueellista ja kansainvälistä tilannetta, jotka voivat vaikuttaa maiden suhteiden kehittymiseen. Osa valitsemistani ajatushautomoida keskittyy nimenomaan Lähi-itään, mutta kaikissa työskentelee Lähi-idän asiantuntijoita. Aineistona toimivat myös Saudi-Arabian ja Iranin hallintojen sekä niiden jäsenten lausunnot, jotka kertovat jotain oleellista maiden lähentymisen edistymisestä. Lausuntoja on julkaistu esimerkiksi maiden kansallisissa medioissa, kuten Iranin *Tehran Times* -lehdessä, sekä X-yhteisöpalvelussa, joka tunnetaan myös sen aiemmalla nimellä Twitter. On oleellista seurata, miten maiden edustajat julkisesti konstruoivat suhteita selvittääkseni muun muassa, millaisia muutoksia johtajien retoriikoissa on tapahtunut ja millaisia identiteettejä maat pyrkivät antamaan toisilleen.

Ainestoa voi rajoittaa se, ettei poliittinen päätöksenteko ole läpinäkyvää niin Saudi-Arabiassa kuin Iranissakaan. Täten ei ole mahdollista tietää täydellisellä tarkkuudella, miten päätökset suhteiden palauttamisesta maissa tehtiin. Kupchanin teoriassa poliittisen päätöksenteon prosessit eivät ole kuitenkaan avainasemassa, joten hänen teoriansa testaamiseksi ei ole tarpeellista tuntea tarkalleen maiden kotimaisen poliittisen päätöksenteon edistymistä. Asiantuntijat seuraavat kuitenkin maiden politiikkaa ja ulkosuhteita ja ovat kyenneet seuraamaan myös neuvotteluiden edistymistä, mikä riittää Kupchanin teorian testaamiseen, sillä heidän raporttiansa avulla on mahdollista luoda ymmärrys lähentymisen prosessin vaiheista. Ajatushautomoiden raporttien avulla on myös mahdollista selvittää, millaisessa kontekstissa neuvottelut sekä diplomaattisuhteiden palauttaminen tehtiin ja millaisia muutoksia tässä kontekstissa tapahtui, mikä voi auttaa selvittämään sen, mikä motivoi maita aloittamaan lähentymisen.

Itse Iranin ja Saudi-Arabian suhteiden palauttamisesta ei löydy vielä juurikaan tutkimuskirjallisuutta, mutta tutkimuskirjallisuutta käytetään maiden suhteiden historian, Lähi-idän geopoliittisen tilanteen, maiden poliittisten tilanteiden sekä kansainvälisen poliittisen tilanteen taustoittamiseen. Kuten ylempänä mainittiin, nämä ovat tekijöitä, jotka muodostavat tapaukseni kontekstin, ja kontekstin ja valitun tapauksen suhteen analysointi on oleellista tapaustutkimuksessa. Tällaisen aineiston avulla voin selvittää, miten tapauksen konteksti, kuten historia ja alueellinen ja kansainvälinen tilanne, vaikuttaa Iranin ja Saudi-Arabian suhteiden palauttamiseen ja maiden väliseen lähentymiseen, ja miten suhteiden palauttaminen taas vaikuttaa kontekstiin. Tutkimuskirjallisuus auttaa myös ymmärtämään, saavuttavatko Iran ja Saudi-Arabia Kupchanin määrittelemät edellytykset vakaan rauhan luomiseen, sillä tutkimuskirjallisuuden avulla voin luoda käsityksen maiden yhteiskuntajärjestelmistä sekä kulttuureista.

Kuten tapaustutkimukselle on tyypillistä, aineistoni koostuu monista eri lähteistä ja on laaja sekä monipuolinen. Lisäksi kuten tapaustutkimuksissa yleensä, aineistoni on strukturoimaton. Erityisiä

rajauksia aineiston hankkimiseen ei tehty, jotta mitään relevanttia ei tulisi suljettua tutkimuksesta pois. Tapaustutkimuksissa valittua tapausta on tarkoitus tutkia mahdollisimman tarkasti ja laajasti, miksi ei olisi tarkoituksenmukaista tehdä keinotekoisia rajoituksia aineistolle. Monipuolinen ja laaja aineisto auttaa minua muodostamaan mahdollisimman kokonaisvaltaisen ymmärryksen tapauksestani ja siihen vaikuttavista tekijöistä. Siten voin myös parhaiten saavuttaa käsityksen siitä, pitävätkö Kupchanin teorian selitykset paikkansa valitsemassani tapauksessa.

4. Taustaa: Saudi-Arabia ja Iran

Iran ja Saudi-Arabia solmivat kahdenväliset suhteet vuonna 1929, mutta melkein jo alusta lähtien suhteita varjosti epäluottamus. Iranin vuoden 1979 islamilainen vallankumous oli kuitenkin se tapahtuma, joka käynnisti Iranin ja Saudi-Arabian välisen kilpailun. Se muutti myös merkittävästi Lähi-idän geopoliittista tilannetta. (Calabrese 2020, 64) Vallankumouksen seurauksena Iranin monarkia korvattiin shiialaisella teokraattisella tasavallalla. Persianlahden sunnalaiset kuningashuoneet huolestuivat mahdollisuudesta, että islamilaiset vallankumoukselliset ideologiat leviäisivät Lähi-idässä ja uhkaisivat niiden valta-asemaa. Saudi-Arabian kuninkaallisia on huolestuttanut lisäksi se, että maan shiivähemmistön sisällä syntyisi levottomuuksia, jotka loisivat epävakautta ja vaarantaisivat maata hallitsevan Al-Saudin kuningasperheen auktoriteetin. (Houghton 2022, 126–127) Shiitit ovat enemmistö Saudi-Arabian itäisessä provinssissa, jossa suurin osa maan öljyvaroista sijaitsee (Betts 2013, 12), mikä lisää alueen strategista merkitystä. Riadissa pelättiin myös sitä, että Iranin pyrkimykset saavuttaa johtoasema muslimimaailmassa uhkaisivat maan vaikutusvaltaa ulkomailla, ja että Iran hyödyntäisi alueella esiintyvää regiimien vastaista ajattelua kylvääkseen kaaosta arabimaissa (Houghton 2022, 126–127).

Irakin diktaattorin Saddam Husseinin kaatuminen vuonna 2003 Yhdysvaltojen invaasion seurauksena voimisti Saudi-Arabian ja Iranin välistä kilpailua ja laajensi sen maantieteellistä ulottuvuutta. Irakista tuli Iranin heikko liittolainen, kun aiemmin se oli toiminut vastapainona Iranille (Calabrese 2020, 70), ja Iranin vaikutusvallan onkin arvioitu kasvaneen Irakin regiimin kaatumisen jälkeen (Oztig 2021, 103). Myös vuoden 2011 Arabikevät² voimisti maiden välistä kilpailua. Sen seurauksena Saudi-Arabian Lähi-idän politiikka muuttui, ja maa alkoi harjoittaa aggressiivisempaa ulkopoliittikkaa esimerkiksi tukemalla shiiaenemmistöisen Bahrainin sunnihallintoa mielenosoituksilta, aseistamalla Syyrian oppositiota sekä taistelemalla huthi-kapinallisia vastaan Jemenissä (Blanga 2017, 56–57; Jenkins 2016, 5, 9). Saudi-Arabia näki Arabikevään hallintojen vastaiset mielenosoitukset uhkana sisäiselle vakaudelleen ja tuki vallanpitäjiä useissa alueen maissa. Saudi-Arabialle oli tärkeää estää regiimienvastaisten mielenosoitusten leviäminen, jottei ilmiö olisi saavuttanut sitä. (Mabon 2012, 84, 92–93.)

Saudi-Arabian ja Iranin välistä kilpailua on kuvailtu Lähi-idän kylmäksi sodaksi, sillä maat ovat sekaantuneet useisiin alueen konflikteihin, esimerkiksi Syyriassa ja Jemenissä, ja tukeneet niissä

² Joulukuussa 2010 tunisialainen katumyyjä Mohamed Bouazizi sytytti itsensä tuleen protestoidakseen paikallisia virkamiehiä vastaan. Tämä teko käynnisti vallankumouksellisen mielenosoitusaallon ympäri Lähi-itää ja pohjois-Afrikkaa, jota kutsutaan nimellä Arabikevät. Mielenosoittajat protestoivat mm. työttömyyttä, korruptiota, ihmisoikeusloukkauksia sekä autoritarismia vastaan. (Robinson & Merrow 2020.)

vastakkaisia osapuolia. Maat tukevat *proxy*-ryhmiään myös sellaisissa alueen maissa, joissa ei ole käynnissä varsinaista aseellista konfliktia, esimerkiksi Libanonissa. (Ghoble 2019, 47) Saudi-Arabian ja Iranin välinen kilpailu ilmenee alueellisen ja kansainvälisen diplomatian, pehmeän vallan, taloudellisen painostuksen, *proxy*-sotien, uskonnollisten jakolinjojen välineellistämisen sekä sotilaallisen varustelun kautta (Calabrese 2020, 60). Maiden välisen kilpailun aiheuttaneista ja sitä ylläpitävistä syistä on esitetty monia eri näkemyksiä. Kilpailuun vaikuttaneiksi syiksi on esitetty uskonnollisia jakolinjoja, pyrkimyksiä edistää maiden uhatuksi koettua kansallista turvallisuutta, arabi- ja persialaisnationalismia, regimien legitimititeettien puolustamista sekä molempien valtioiden halua saavuttaa johtoasema muslimimaailmassa. (Fraihat 2020, 4.)

Hallinnolliset ja uskonnolliset erot ovat ylläpitäneet Iranin ja Saudi-Arabian välistä kilpailua. Joidenkin näkemysten mukaan nämä erot ovat kilpailun keskeisin syy, toisten mukaan taas erot on maissa politisoitu niiden välisen kilpailun legitimoimiseksi (emt. 5). Iran on shiialaisuuteen nojaava teokraattinen tasavalta ja Saudi-Arabia sunnalaiseen wahhabismiin valtansa perustava teokraattinen monarkia (Oztig 2021, 103), joten sekä niiden uskontojen että hallintomuotojen välillä on merkittäviä eroja. Noin 80 prosenttia maailman muslimeista on sunneja, mutta myös he ovat jakaantuneet useisiin eri alasuuntauksiin, joista yksi on Saudi-Arabian valtauskonto wahhabismi (Betts 2013, 11). Saudi-Arabian kuningashuone hyödyntää wahhabismia ja pitää yllä kotimaista legitimitettiään esittämällä itsensä islaminuskon johtajana. Padotakseen Iranin vaikutusvaltaa alueella saudit ovat vedonneet maiden uskontojen välisiin jakolinjoihin ja tuoneet esille shiialaisuuden ja sunnalaisuuden eroja. (Rasler 2020, 173.)

Noin 15 prosenttia maailman muslimeista seuraa sen sijaan kaksitoistashiialaisuutta, ja heitä on etenkin Iranissa, Bahrainissa ja Irakissa (Betts 2013, 11–12). Vuoden 1979 vallankumouksesta lähtien Iranin ulkopolitiikka on perustunut vallankumoukselliselle visiolle, jonka mukaan kaikki hallintomuodot, jotka eivät perustu todelliseen islamiin, ovat epälegitiimejä. Iran näkee itsensä muslimien oikeuksien puolustajana sekä sorrosta kärsivien vapauttajana. Vallankumouksen jälkeisen Iranin ensimmäinen korkein johtaja Ajatollah Khomeini on todennut, että vallankumouksen tarkoitus oli vapauttaa muslimit, elivätpä he Egyptissä, Marokossa, Saudi-Arabiassa tai ei-islamilaisten hallintojen vallan alla. (Rasler 2020, 172) Ajatollah Khomeini korosti myös Saudi-Arabian ja Iranin välisiä uskonnollisia ja hallinnollisia eroja, ja kannusti muslimeja vastustamaan Lähi-idän eliitettä, jotka hän näki korruptoituneina, erityisesti Persianlahden arabimonarkioita (Calabrese 2020, 66).

Uskonnon politisoitumisesta johtuen molemmat osapuolet tukevat pääsääntöisesti oman uskontonsa jakavia ryhmiä, hallintoja ja maita Lähi-idässä (Fraihat 2020, 5). Iranin teokratia on ottanut aseman

shiialaisuuden hengellisenä johtajana ja omaksunut tehtäväkseen shiiojen avustamisen kaikkialla, missä heidän nähdään kokevan sortoa (Rich 2012, 473). Saudi-Arabia sen sijaan tukee sunnimuslimeja Lähi-idässä, esimerkiksi Bahrainissa, ja pyrkii estämään shiialaisuuden leviämisen alueella (Fraihat 2020, 5). Saman uskonnon edustajien tukemiseen on kuitenkin poikkeuksia Lähi-idässä esimerkiksi siksi, että Iran tukee sunnalaista Hamas-liikettä Palestiinassa ja kristittyä Armeniaa sen konfliktissa shiialaisen Azerbaidzhanin kanssa (Gavin 2022; Cafiero 2023c). Saudi-Arabian ja Iranin välisessä kilpailussa pääsääntö kuitenkin toimii.

Uskonnollisten jakolinjojen välineellistämisen nähdään kietoutuneen yhteen turvallisuuden kanssa, sillä maiden tulkitaan hyödyntävän uskonnollisia jakolinjoja edistääkseen turvallisuuttaan (Ezbidi 2023, 12). Tämän takia myös turvallisuutta pidetään yhtenä Saudi-Arabian ja Iranin kilpailua edistävänä tekijänä. Molemmat maat kokevat turvallisuutensa vakavasti uhatuksi. Iran näkee itsensä Yhdysvaltojen ja Israelin uhkaamana sekä Yhdysvaltojen vaikutusalueiden ympäröimänä johtuen amerikkalaisten vaikutusvallasta useissa alueen maissa, esimerkiksi Saudi-Arabiassa, Bahrainissa sekä Arabiemiraateissa. Iran on reagoinut tähän kokemaansa saartoon laajentamalla vaikutusvaltaansa arabimaissa, mikä taas on saanut Saudi-Arabian tuntemaan itsensä saarretuksi johtuen Iranin vaikutusvallasta Irakissa, Syyriassa, Libanonissa ja Jemenissä. (Fraihat 2020, 4.)

Iranin ja Saudi-Arabian diplomaattisuhteet on katkaistu aiemminkin, mutta viimeisimmän kerran ne katkesivat vuonna 2016, kun Saudi-Arabia teloitti shiialaisen maan hallitusta kritisoineen uskonoppineen Nimr al-Nimrin, joka oli Arabikevään jälkimainingeissa ottanut osaa hallinnonvastaisiin protesteihin. Iran suuttui shiialaisen uskonoppineen teloituksesta, ja maassa tunkeuduttiin Saudi-Arabian suurlähetystöön, minkä jälkeen Saudi-Arabia katkaisi maiden väliset diplomaattisuhteet. (Dorsey 2016, 360–361; Chulov 2016.)

Yhdysvallat on pitkään ollut hegemoninen toimija Persianlahdella, ja sillä on läheiset suhteet Saudi-Arabiaan ja vihamieliset suhteet Iraniin, mutta nyt sen hegemonia nähdään haastettuna etenkin Kiinan vaikutuksesta (Yetiv & Oskarsson 2018, 3). Kiinan intressien Lähi-idässä tulkitaan olevan erityisesti energian turvallisuus ja pyrkimykset uudelleentasapainottaa sen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa (Scobell & Nader 2016, ix). Kun Kiinasta tuli öljyn nettotuojana vuonna 1993, sen kiinnostus maailman energiariikkainta aluetta kohtaan kasvoi. Kiinan kommunistinen puolue tarvitsee vakaita energiavaroja jatkuvan talouskasvun ylläpitämiseen, ja Persianlahdella sijaitsee merkittävä määrä maailman todennetuista öljyvaroista. (Houghton 2022, 124) Lisäksi Kiina haluaa laajentaa geostrategista vaikutuspiiriään läheisen naapurustonsa ulkopuolelle ja edistää statustaan suurvaltana (Scobell & Nader 2016, 8–15). Saudi-Arabian ja Iranin jännitteisistä suhteista huolimatta Kiina on

pyrkinyt luomaan sopuisat suhteet molempien kanssa valitsematta puolta niiden välisessä kilpailussa, sillä suhteet tuovat sille monia etuja (Houghton 2022, 133).

5. Miten valtiot saavuttavat vakaan rauhan: Saudi-Arabian ja Iranin lähentymisen prosessi

5.1. Tilanne ennen diplomaattisuhteiden palauttamista

5.1.1. Tilanne Saudi-Arabiassa

Iranin ja Saudi-Arabian diplomaattisuhteiden palauttamista edeltävänä aikana molemmat maat kohtasivat muutoksia tai uhkia geopolitiisessa ympäristössään ja kokivat haasteita myös kotimaissaan. Yksi Saudi-Arabian strategiseen asemaan vaikuttanut muutos oli sen suhteiden viilentyminen Yhdysvaltojen kanssa. Yhdysvallat ja Saudi-Arabia ovat olleet kumppaneita 1970-luvulta lähtien. Maiden välinen vuosikymmeniä kestänyt kumppanuus perustuu *Oil for Security* -yhteisymmärrykseen, jonka mukaan Yhdysvallat takaa kuningaskunnan turvallisuuden öljyä vastaan. (Ghoble 2019, 46) Liittolaisuus Yhdysvaltojen kanssa on muokannut Saudi-Arabian taloudellista asemaa, turvallisuuslaskelmia ja strategista käyttäytymistä, ja Yhdysvaltojen turvallisuustakauksesta on tullut erityisen ratkaiseva Saudi-Arabialle sen tavoitellessa alueellisen vallan asemaa (Ahmadian 2018, 137; Bronson 2005, 133).

Yhdysvallat on puolustanut Saudi-Arabiaa sotilaallisesti, aseistanut ja kouluttanut sen asevoimia ja toimittanut sille tiedustelutietoa, jonka avulla se on voinut iskeä vihollisiaan vastaan. Saudi-Arabia taas on jakanut tiedustelutietoa Yhdysvaltojen kanssa, isännöinyt Yhdysvaltojen joukkoja ja auttanut Yhdysvaltoja hyökkäämään Irakiin kahdesti alueensa kautta. (McFarland 2020, 3–4) Yhdysvaltojen turvallisuustakauksen on nähty pitäneen Saudi-Arabian eliitit sitoutuneina Yhdysvaltojen Iranin vastaiseen politiikkaan (Ahmadian 2018, 140). Saudi-Arabian ja Yhdysvaltojen suhteiden on kuitenkin havaittu viilentyneen viime vuosina, mihin ovat vaikuttaneet monet syyt.

Maiden välejä ovat huonontaneet mm. erimielisyydet Jemenin vuonna 2014 alkaneesta sisällissodasta, johon Saudi-Arabia on sekaantunut. Yhdysvallat on presidentti Joe Bidenin kaudella painostanut Saudi-Arabiaa päättämään Jemenin sodan mm. asettamalla osan sotilaallisesta tuestaan kuningaskunnalle riippuvaiseksi siitä, että se päättää osallistumisensa sotaan (Al Jazeera 2023b). Helmikuussa 2021 Biden ilmoitti, että Yhdysvallat lopettaa tukensa hyökkäysoperaatiolle Jemenissä eikä myy enää aseita tällaisiin operaatioihin. Hän myös perui huthien määrittelyn ulkomaiseksi terroristiorganisaatioksi. (Al-Dawsari 2021) Jemenin sotaan liittyvien erimielisyyksien lisäksi maiden suhteita ovat heikentäneet Yhdysvaltojen huomion siirtyminen pois Lähi-idästä. Bidenin vuonna 2021 valtaan noussut hallinto siirsi Yhdysvaltojen huomion kohti Eurooppaa ja Natoa, ja Venäjän hyökkäys Ukrainaan vei lopullisesti Yhdysvaltojen huomion. (Mubarak 2023) Lisäksi

Venäjän hyökkäyssodan vaikutuksesta Yhdysvallat voi myydä vähemmän aseita saudeille, sillä sen Nato-liittolaisilla, jotka ovat kuluttaneet varastojaan lahjoittamalla aseita Ukrainaan, on ensisijainen oikeus ostaa aseita Yhdysvalloilta (Fontenrose 2022).

Lisäksi Bidenin kommentit Iranin ydinsopimuksen tärkeydestä ovat aiheuttaneet huolta alueella, ja Yhdysvaltojen arabiliittolaiset ovat kokeneet, että Yhdysvallat on jättänyt heidän turvallisuushuolensa huomioitta (Alasrar 2022). Saudeille ydinsopimus oli merkki siitä, että Yhdysvallat ja länsi olivat hyväksyneet Iranin aseman alueellisena valtana. Saudi-Arabialle ydinsopimus merkitsi loppua Yhdysvaltojen pyrkimyksille ylläpitää sellaista alueellista vakautta, joka perustui Iranin poissulkemiseen ja Saudi-Arabian ja Israelin ensisijaisiin aseisiin. (Cohen & Hitman 2021, 260) Näiden syiden takia Saudi-Arabiassa koettiin, että Persianlahden turvallisuus on ottanut takasijan Yhdysvaltojen tärkeyslistalla.

Yhdysvaltojen ja Saudi-Arabian välejä ovat hankaloittaneet lisäksi saudiarabialaisen journalistin ja toisinajattelijan Jamal Khashoggin vuonna 2018 tapahtunut murha, jonka tilaajan uskotaan olevan Saudi-Arabian kruununprinssi Muhammad bin Salman (Alasrar 2022). Alkuvuodesta 2021 Bidenin hallinto poisti turvallisuusluokituksen CIA-dokumentilta, joka käsitteli kruununprinssin roolia Khashoggin murhassa (CNN 2021). Lisäksi maiden väliset suhteet ovat kärsineet öljyntuotantoon liittyvien kysymysten takia. Vuonna 2022 presidentti Biden teki vierailun Lähi-itään. Hän pyrki saamaan alueen maat lisäämään öljyn tuotantoa, sillä sen hinta oli noussut voimakkaasti. OPEC+ -maat päättivät kuitenkin syksyllä 2022 juuri Yhdysvaltojen välivaalien alla rajoittaa öljyntuotantoa estääkseen sen hinnan alenemisen, mikä tulkittiin piikiksi Bidenia kohtaan. (Panikoff 2022) Kaikkien näiden ongelmien takia saudien on tulkittu pyrkivän vähentämään riippuvaisuuttaan Yhdysvalloista (Alasrar 2022).

Jemenin sisällissodassa Saudi-Arabian ainoaksi ongelmaksi ei ole jäänyt vain Yhdysvaltojen negatiivinen suhtautuminen konfliktia kohtaan, vaan myös sen kykenemättömyys saavuttaa tavoitteitaan. Saudi-Arabia ja Iran ovat tukeneet vastakkaisia osapuolia Jemenin sisällissodassa, Saudi-Arabia maan sunnalaista hallintoa ja Iran shiialaisia huthi-kapinallisia. (Al-Dawsari 2023a) Sekaantumisesta sotaan tuli kallis epäonnistuminen Saudi-Arabialle, joka ei onnistunut vuosienkaan jälkeen kukistamaan huthi-kapinallisia tai palauttamaan hallintoa valtaan (Wimmen et al 2023). Saudi-Arabian liittolaiset Jemenissä ovat hajanainen ja erimielinen joukko eri ryhmiä, mikä on vaikeuttanut maan johtaman koalition toimintaa maassa (Byman 2018, 147–148). Saudi-Arabian koalition fragmentoituminen, kansainvälinen kyllästymisen sotaan, kasvavat kulut ja paheneva humanitääriin kriisi ovat saaneet useat arabimaat vetäytymään konfliktista (Mubarak 2023).

Esimerkiksi vuonna 2019 Saudi-Arabian liittolainen Yhdistyneet Arabiemiirikunnat alkoi vetää joukkojaan Jemenistä (Juneau 2020, 195–196).

Huthit ovat onnistuneet uhkaamaan Saudi-Arabian sisäistä vakautta iskemällä maahan Iranin toimittamilla lennokeilla (Cohen & Hitman 2021, 267). Vuosina 2015–2022 huthit toteuttivat lähes tuhat ohjusiskua ja 350 lennokka-iskua Saudi-Arabian kriittistä infrastruktuuria vastaan. Tähän infrastruktuuriin lukeutuivat öljylaitokset, lentokentät sekä sotilastarkoituksiin käytetyt rakennukset. (Al-Dawsari 2023a) Vuonna 2019 tapahtunut lennokka-isku Saudi-Arabian valtionyhtiö Aramcon öljylaitoksia vastaan keskeytti väliaikaisesti puolet maan öljyntuotannosta (Ali-Khan 2024).

Vuosina 2020 ja 2021 Saudi-Arabia julisti kaksi unilateraalista tulitaukoa Jemeniin (Al-Dawsari 2023a), ja vuoden 2022 alusta Saudi-Arabia on pyrkinyt neuvottelemaan lopun sodalle (Wimmen et al 2023). Maa on havainnut, että sen jatkuva läsnäolo Jemenin kriisissä kuluttaa liiallisesti sen varoja, sen taloutta ja sen sotilasvalmiuksia (Strategiecs 2023). Vuoden 2023 arvion mukaan maa oli käyttänyt vuodesta 2015 alkaen yli 265 miljardia dollaria Jemenin konfliktissa (Ali-Khan 2023b). Iran on tulkittu Jemenin sodan voittajaksi, sillä maa on levittänyt valtaansa alueelle, jolla se ei ole aiemmin kyennyt harjoittamaan merkittävää vaikutusvaltaa (Byman 2018, 149–150). Saudi-Arabian asemaa Persianlahdella on aiemmin kuvailtu pyrkimyksenä hegemoniaan (Aarts & Nonneman 2006, 332), mutta huthien vahvistuminen sen naapurimaassa asettaa selvän uhan tälle hegemonialle (Ahmadian 2018, 137).

Jemenin sodan lisäksi Saudi-Arabia on sekaantunut myös toiseen alueelliseen konfliktiin, joka Jemenin konfliktin tavoin on edennyt Saudi-Arabialle epäedullisella tavalla. Kyseessä on Syyrian sisällissota, joka alkoi vuonna 2011 Arabikevään aikana. Iran on tukenut konfliktissa maan shiiapresidentin al-Assadin hallintoa ja Saudi-Arabia maan fragmentoitunutta oppositiota (Hokayem 2014, 59–61), tosin konfliktiin on sekaantunut muitakin maita, kuten Turkki ja Venäjä (Droz-Vincent 2020, 115–116). Saudi-Arabian intressi Syyriassa oli rajoittaa Iranin vallan leviämistä, kun taas Iran ei halunnut liittolaismaansa regiimin vaihtuvan (Ahmadian 2018, 136; Quilliam 2017, 20).

Iranin on arvioitu saavuttaneen suhteellisen vahvan aseman maassa (Byman 2018, 149), sillä Assadin hallinnon syrjäyttäminen ei ole onnistunut, ja Saudi-Arabia muiden arabimaiden tavoin on pyrkinyt parantamaan suhteitaan Assadin regiimin kanssa (Strategic Comments 2019, iii). Toukokuussa 2023 Arabiliitto palautti Syyrian jäsenyyden, joka oli jäädytetty syksyllä 2011 Assadin regiimin reagoitua julmasti Arabikevään mielenosoituksiin. Jäsenyyden palauttamisen motiiviksi on nähty se, ettei Syyrian eristäminen ole yksinkertaisesti toiminut. (Green 2023) Saudi-Arabian ja Iranin *proxy*-

konfliktien Syyriassa ja Iranissa nähdään siis vahingoittaneen vakavasti Saudi-Arabian pyrkimyksiä vähentää Iranin vaikutusvaltaa ja sen sijaan vahvistaneen Iranin alueellista asemaa (Calabrese 2020, 79).

Saudi-Arabian strategiaan ei ole kuitenkaan kuulunut vain aggressiivisempi ulkopolitiikka. Vuonna 2016 Saudi-Arabia julkaisi tulevaisuudensuunnitelmansa *Saudi Vision 2030*, jonka tavoite on uudistaa maan öljytuloihin nojaavan talouden rakenteita, jotta riippuvaisuutta öljystä saataisiin vähennettyä ja talouskasvun painopistettä siirrettyä yksityiselle sektorille. Suunnitelma on tulkittu erityisen tärkeäksi maan kruununprinssille ja de facto hallitsijalle Muhammad bin Salmanille. (Ottaway 2017) *Vision 2030* -suunnitelma korostaa tarvetta nopealle taloudelliselle liberalisaatiolle sekä suuremmalle globaalille integraatiolle. Tarkoitus on kasvattaa investointeja, luoda vaihtoehtoisia yksityisen sektorin työllistymismahdollisuuksia, ja diversifioida talouden perusteita. (Davidson 2021, 323; Moshashai et al 2020, 381–383) Suunnitelman toimeenpano vaatii ulkomaisia investointeja, ja ulkomaisten investointien houkuttelu maahan vaatii kotimaista ja alueellista vakautta (Cafiero 2023b). Sovittelun Iranin kanssa onkin tulkittu antavan saudeille aikaa keskittyä suunnitelman tavoitteiden saavuttamiseen (Aboudouh 2023). Aiemmin mainitut huthien iskut Saudi-Arabiaan ovat uhanneet myös *Vision 2030* -suunnitelmaan liittyviä suurprojekteja maan lounaisosissa, eteläosissa ja Punaisenmeren läheisyydessä (Jalal 2023).

5.1.2. Tilanne Iranissa

Vaikka Arabikevään yhteydessä tai seurauksena tapahtuneet myllerrykset Lähi-idässä ovat hyödyttäneet Irania, myös se on kohdannut useita haasteita diplomaattisuhteiden palauttamista edeltävänä aikana. Iranissa puhkesi syyskuussa 2022 suurin hallinnonvastainen mielenosoitusaalto vuosikymmeniin, kun iranilaisnainen Mahsa Amini kuoli sairaalassa sen jälkeen, kun hän oli joutunut Iranin moraalipoliisin pidättämäksi. Yksi Iranin moraalipoliisin tehtävistä on varmistaa, että naiset seuraavat maan tiukkaa pukeutumiskoodia. Aminin kuolemaa seuranneiden sadan päivän aikana mielenosoituksia järjestettiin Iranissa yli 160 kaupungissa, sadat mielenosoittajat kuolivat ja tuhansia pidätettiin. Iranilaisnaiset ovat protestoineet ottamalla pois huntunsa, joiden pitäminen on pakollista Iranissa. Kurditaustaisen Aminin kuolema johti myös levottomuuksiin maan läntisten provinssien kurdivähemmistön keskuudessa. Iranin hallinto syytti mielenosoitusten provosoimisesta ulkovaltoja, joiden tavoitteeksi väitettiin Iranin hallinnon syrjäyttämistä. (Strategic Comments 2023, 1–3.)

Mielenosoitukset on tulkittu osaksi syvempää Iranin yhteiskunnassa vellovaa tyytymättömyyttä. Jotkut mielenosoittajat ovat osoittaneet mieltään siitä syystä, ettei hallinto ole taannut taloudellista hyvinvointia, toiset siitä syystä, että hallinto rajoittaa heidän henkilökohtaista vapauttaan ja

kolmannet taas siitä syystä, että hallinto on riistänyt heidän poliittiset vapautensa (Alfoneh 2023d). Vuonna 2023 toteutetun kyselytutkimuksen mukaan melkein 80 prosenttia iranilaisista ei pidä maan hallinnosta, ja vain 15 prosenttia vastusti mielenosoituksia (Strategic Comments 2023, 2–3).

Myös Iranin taloudellinen tilanne on ollut heikko. Vuonna 2022 inflaatio Iranissa nousi yli 50 prosenttiin, mikä on vaikuttanut etenkin heikoimmassa asemassa olevaan väestöön. Lisäksi maan BKT:n kasvu hidastui ja kotitalouksien ostovoima heikkeni, ja maan työttömyys on arvioitu korkeaksi etenkin nuorten keskuudessa. Presidentti Ebrahim Raisin johtaman hallinnon toimet talouskriisiin vastaamiseksi nähtiin riittämättöminä. (Kozhanov 2022) Iranin hallintoa on syytetty heikentyvästä taloudellisesta tilanteesta myös siksi, että hallinto on keskittynyt ulkomaisiin kriiseihin ja kanavoinut valtion resursseja *proxy*-toimijoilleen (Strategiecs 2023). Lisäksi kansainväliset pakotteet ovat vaikuttaneet talouteen rajoittamalla Iranin öljykauppaa, vaikkakin vienti Kiinaan on osittain helpottanut tilannetta. Monikansalliset yritykset eivät kuitenkaan halua tehdä yhteistyötä iranilaisten yritysten ja henkilöiden kanssa, joita vastaan on asetettu pakotteita. (Robinson 2023.)

Demokraattipresidentti Joe Bidenin saavuttua valtaan Yhdysvalloissa Iranissa heräsi toiveita siitä, että maat voisivat jälleen päästä yhteisymmärrykseen alun perin vuonna 2015 solmitusta ydinsopimuksesta, josta presidentti Trump vetäytyi vuonna 2018 (Strategiecs 2023), jolloin myös maan vastaiset pakotteet keventyisivät. Iranin ydinsopimus (*Joint Comprehensive Plan of Action*) solmittiin vuonna 2015 Iranin ja useiden maiden, mukaan lukien Yhdysvaltojen, välille. Tavoitteena oli jarruttaa Iranin ydinohjelmaa. Iran suostui purkamaan suuren osan ydinohjelmastaan ja avaamaan laitoksensa laajemmille kansainvälisille tarkastuksille, mistä vastineena maan vastaisia pakotteita kevennettiin. Sopimusta kritisoitiin kuitenkin siitä, että useat sen asettamat rajoitukset eräänntyisivät määräajan kuluttua. Trump veti Yhdysvallat sopimuksesta mm. näihin määräaikoihin vedoten. (Robinson 2023.)

Vaikka ydinsopimukseen palaamisesta on neuvoteltu vuodesta 2021 lähtien, juurikaan edistystä ei ole tapahtunut. Yhdysvallat ei ole lieventänyt tiukkoja Iranin vastaisia pakotteita johtuen maan reaktiosta vuoden 2022 mielenosoitusaaltoon sekä siitä, että Iran on toimittanut Venäjälle lennokkeja käytettäväksi Ukrainan sodassa. Yhdysvaltojen prioriteeteiksi ovat sen sijaan nousseet iranilaisten ihmisoikeusaktivistien tukeminen ja Iranin öljykaupan sanktiointi. Syyskuussa 2022 Yhdysvallat lisäsi Iranin vastaisia pakotteita maan öljykauppaa, ohjusohjelmaa sekä turvallisuusviranomaisia vastaan. (Strategic Comments 2022) Yhdysvaltojen vetäytyttyä sopimuksesta Iran on jatkanut uraanin rikastamista ja muuta ydinaseen kehittämiseksi vaadittavaa toimintaa, ja alkuvuodesta 2023

YK:n tarkkailijat raportoivat, että maa oli rikastanut pienen määrän uraania lähes aselaatuiselle tasolle (Robinson 2023).

Charles Kupchanin mallissa strateginen välttämättömyys motivoi valtioita etsimään vaihtoehtoja, joiden avulla ne voivat päästä eroon strategisesta kilpailusta ja aloittaa prosessin kohti vakaata rauhaa. Strateginen välttämättömyys perustuu kansallisille intresseille (Kupchan 2020, 26), ja saa valtion, joka kohtaa liian suuren määrän uhkia, pyrkimään ystävystymään kilpailijan kanssa (emt. 36). Geopoliittinen välttämättömyys on yksi ehto, joka voi auttaa käynnistämään vakaan rauhan prosessin (emt. 59). Kupchanin esimerkkitapauksissa Iso-Britannia pyrki vähentämään sitoumuksiaan läntisellä pallonpuoliskolla, jotta se saisi vapautettua resurssejaan siirrettäviksi muille alueille, joilla sen kohtaamat uhkat voimistuivat (emt. 68). Napoleonin Ranskan tuottama uhka sai useat Euroopan maat laittamaan erimielisyytensä sivuun, yhdistämään voimansa ja perustamaan Euroopan konsertin (emt. 162). Iranin vallankumouksen ja Iranin ja Irakin välisen sodan aiheuttamat uhkat motivoivat Persianlahden maat perustamaan Persianlahden yhteistyöneuvoston (emt. 204).

Tarkasteltaessa sekä Iranin että Saudi-Arabian kotimaisia ja kansainvälisiä tilanteita vuosina ennen diplomaattisuhteiden uudelleensolmimista käy selväksi, että molemmat niistä kohtasivat useita strategisia haasteita, joita voidaan kuvailla Kupchanin mallin mukaan strategisiksi välttämättömyyksiksi. Maat eivät aloittaneet prosessia kohti rauhaa altruistisista syistä, vaan koska ne kohtasivat uhkaavan ympäristön, heikentyneen kansainvälisen tilanteen tai sisäpoliittisia ongelmia. Saudi-Arabian viilentyneet suhteet Yhdysvaltojen kanssa, huono menestyminen alueellisissa konflikteissa ja valtakamppailussa Iranin kanssa sekä halu keskittyä sen *Vision 2030* -suunnitelman tavoitteisiin tekivät sille sovittelusta Iranin kanssa strategisesti järkevän vaihtoehdon. Lähentymisen avulla maa voisi hallita yhtä sen kohtaamista haasteista paremmin ja keskittää huomiotaan ja resurssejaan muihin asioihin. Iranissa taas mielenosoitusaalto, heikentynyt taloudellinen tilanne ja vaikeudet päästä eroon kansainvälisistä pakotteista ovat hankaloittaneet hallinnon asemaa. Suhteiden parantaminen Saudi-Arabian kanssa voisi auttaa hallinnon aseman vahvistamisessa ja oli siten myös Iranille strategisesti looginen vaihtoehto. Kupchanin mallin strategisen välttämättömyyden voidaan siis todeta pystyvän selittämään sitä, mikä motivoi Saudi-Arabiaa ja Irania aloittamaan niiden välisen sovittelun.

5.2. Saudi-Arabian ja Iranin väliset neuvottelut

Saudi-Arabian ja Iranin väliset neuvottelut alkoivat noin kaksi vuotta ennen maaliskuun 2023 ilmoitusta diplomaattisuhteiden palauttamisesta. Huhtikuussa 2021 Iran ja Saudi-Arabia pitivät ensimmäiset suorat neuvottelut viisi vuotta diplomaattisuhteiden katkeamisen jälkeen. Neuvottelut järjestettiin Bagdadissa ja välittäjänä toimi Irakin pääministeri Mustafa Al-Kadhimi. Maiden väliset keskustelut keskittyivät etenkin Jemeniin. Kumpikaan maista ei aluksi julkisesti tunnustanut keskustelujen tapahtumista, mutta molemmat osapuolet kommentoivat niiden jälkeen epätavallisen myönteisesti toisiaan. Seuraavan vuoden aikana Saudi-Arabia ja Iran järjestivät vielä neljät neuvottelut, joita isännöivät Irak ja Oman. Osapuolten viranomaiset tapasivat samalla aikajaksolla myös epävirallisesti erilaisten huippukokousten aikana. Syksyllä 2022 Iran totesi kuitenkin neuvotteluiden jumittuneen hallinnonvastaisen mielenosoitusaallon aikana, ja maa varoitti Saudi-Arabiaa sekaantumasta sen sisäisiin asioihin. (The Iran Primer 2022.)

Prosessin kohti vakaata rauhaa ensimmäinen vaihe on Kupchanin mukaan yksipuolinen myönnytyks, jossa toinen kilpailuun osallistunut valtio tekee myönnytyksen toiselle hyvän tahdon osoituksena (Kupchan 2010, 36). Ruotsin ja Norjan välisessä sovittelussa Ruotsi hyväksyi Norjan irtautumisen maiden välisestä unionista (emt. 100), Indonesian päätös lopettaa sen geopoliittinen kilpailu Malesian kanssa edelsi pyrkimyksiä edistää alueellista turvallisuusyhteistyötä (emt. 181), ja Italiassa Piemonten alueen päätös omaksua perustuslaillinen hallinto vakuutti sen naapurit siitä, ettei se tavoitellut hegemoniaa, ja johti lopulta Italian yhdistymiseen 1800-luvun lopulla (emt. 293). Iso-Britannia suostui sovitteluun rajariitansa Venezuelan kanssa Yhdysvaltojen tukeman ja ehdottaman sovintomenettelyn avulla (emt. 70), ja maan alttius tehdä myönnytyksiä Yhdysvalloille niiden suhteiden eri ulottuvuuksissa johti lopulta vastavuoroiseen malttiin (emt. 68).

Kuten aikaisemmassa osuudessa todettiin, Saudi-Arabia on etsinyt ulospääsyä Jemenin sodasta vuodesta 2022 lähtien. Saudi-Arabian pyrkimykset perääntyä konfliktista voidaankin tulkita Kupchanin mallin ensimmäiseksi vaiheeksi, yksipuoliseksi myönnytykseksi. Jemenin sisällissota on ollut yksi Saudi-Arabian ja Iranin välisen kilpailun kohteista, ja Saudi-Arabian vetäytyminen konfliktista tarjoaa Iranille ja sen tukemille hutheille entistä vahvemman etulyöntiaseman maassa ja Iranille mahdollisuuden levittää vaikutusvalta-alueitaan aivan Saudi-Arabian läheisyyteen Arabian niemimaalle. Vaikka huthien asema oli jo valmiiksi vahva Jemenissä ja Saudi-Arabian menestys maassa heikkoa, poistuu Saudi-Arabian myötä huthien merkittävin ulkomainen haaste ja sen vastapuolen merkittävin tukija. Saudi-Arabialle poistuminen Jemenin konfliktista on strategisesti rationaalinen päätös sen huonon menestyksen takia, mutta myös lahja Iranille. Lisäksi Saudi-Arabian

alkuperäinen ehto keskusteluille Iranin kanssa oli se, että Iran lopettaisi huthien tukemisen Jemenin sodassa. Kahden vuoden neuvotteluiden aikana Saudi-Arabian kanta kuitenkin muuttui, ja kuningaskunta perääntyi tästä vaatimuksesta ja suostui Teheranin toiveeseen ilmoittaa diplomaattisuhteiden palauttamisesta ennen tuen lopettamista. (Farouk 2023) Tämä voidaan tulkita toiseksi myönnytykseksi, jonka Saudi-Arabia teki Iranille hyväntahtoisuuden osoittamiseksi.

5.3. Iranin ja Saudi-Arabian välinen sopimus

Maiden diplomaattisuhteiden palauttamista koskevassa sopimuksessa Iran ja Saudi-Arabia sopivat toimeenpanevasa maiden vuonna 2001 allekirjoittaman turvallisuussopimuksen, johon kuului sitoumuksia taistella huumeiden laiton kauppaa, rikollisuutta, terrorismia ja rahanpesua vastaan. Maat sopivat toimeenpanevasa myös vuonna 1998 allekirjoitetun sopimuksen, joka koski yhteistyötä esim. talouden, kaupan, investointien, tieteen, teknologian ja ympäristön aloilla. (The Iran Primer 2023a) Kiina allekirjoitti yhdessä Iranin ja Saudi-Arabian kanssa sopimuksen diplomaattisuhteiden palauttamisesta. Sen roolia sovinnon aikaansaamisessa on kuvailtu odottamattomaksi (ks. esim. Wimmen et al 2023; Esfandiary & Jacobs 2023), mutta jotkut kommentaattorit ovat esittäneen näkemyksen, jonka mukaan Kiinan rooli ei ollut ratkaiseva neuvotteluiden onnistumisessa (Aboudouh 2023). Vaikka aikaisemmin sekä Irak että Oman olivat isännöineet Riadin ja Teheranin välisiä neuvotteluita, valitsivat Iran ja Saudi-Arabia Kiinan neuvotteluiden loppuunviejäksi ilmeisesti antaakseen sille diplomaattisen voiton (Gallagher et al 2023).

Saudi-Arabialle Kiinan sisällyttäminen sopimukseen auttaa sitä osoittamaan, ettei se ole riippuvainen yksin Washingtonista. Irania Kiinan osallisuus sopimuksessa auttaa todistamaan, ettei se ole niin eristetty kuin länsimaat saattaisivat toivoa. (Esfandiary & Jacobs 2023) Hyvät suhteet sekä Saudi-Arabiaan että Iraniin tekivät Kiinan sopivaksi sovittelijaksi (Walt 2023), ja sovittelijan rooli auttaa maata osoittamaan, että se on rauhantekijä, joka ratkaisee konflikteja dialogin avulla (Esfandiary & Jacobs 2023). Tämä nähdään osana Kiinan pyrkimyksiä saavuttaa uuden, multilateralismin perustuvan maailmanjärjestyksen johtajuus sekä esittää itsensä vastuullisena suurvaltana. Lisäksi koska Kiina korostaa suvereniteetin ja muiden valtioiden sisäisiin asioihin sekaantumattomuuden tärkeyttä, tekee tämä siitä houkuttelevan toimijan ihmisoikeuksia loukkaaville Iranille ja Saudi-Arabialle. (Gallagher et al 2023.)

Varsinaisen, julkisen sopimuksen lisäksi tiedotusvälineet ovat raportoineet lupauksista, joita Iran ja Saudi-Arabia tekivät toisilleen kulissien takana. Raporttien mukaan Saudi-Arabia suostui osana sen ja Iranin välistä sopimusta vähentämään tukeaan mediayhtiöille, jotka esittävät kritiikkiä Iranin regiimiä kohtaan. Iran taas suostui vähentämään tukeaan hutheille Jemenissä (Wimmen et al 2023) ja on luvannut lopettaa huthien Saudi-Arabiaan kohdennettujen iskujen rohkaisemisen (Said, Nissenbaum & Faucon 2023). Joidenkin lähteiden mukaan Saudi-Arabia suostui myös lopettamaan sellaisten järjestöjen, joita Iran pitää terroristijärjestöinä, rahoittamisen. Näihin ryhmiin kuuluvat Kansan mujahedin -järjestö (*Mujahedeen-e Khalq*), joka vastustaa Iranin islamilaista tasavaltaa,

Irakissa sijaitsevia kurdiryhmittymiä sekä pakistanilaisia militanttiryhmiä. Iran lupasi myös, etteivät sen liittolaisjärjestöt loukkaa Saudi-Arabian aluetta Irakin alueelta käsin. Molemmat suostuivat myös tekemään parhaansa, jotta alueen konfliktit, etenkin Jemenin konflikti, saataisiin ratkaistua. (Alfoneh 2023b.)

Uutisraporttien mukaan neuvotteluissa nousi esille uutiskanava, jonka rahoittajaksi epäillään Saudi-Arabiaa. Syksyllä 2018 *The Guardian* uutisoi, että Iso-Britanniassa toimiva iranilainen uutiskanava *Iran International* saa rahoitusta yritykseltä, jonka johtajana toimii saudiarabialainen liikemies, jolla on läheisiä yhteyksiä Saudi-Arabian kruununprinssiin. Guardianin julkaistua tutkintansa tulokset *Iran International* kiisti väitteet siitä, että sillä olisi yhteyksiä Saudi-Arabian hallintoon. (Dehghan 2018) Iran on määritellyt kanavan terroristijärjestöksi sillä perusteella, että se kiihottaa hallinnon vastaiseen mellakointiin, ja on syyttänyt sitä syksyllä 2022 alkaneesta mielenosoitusaallosta (Alfoneh 2023a). Raporttien mukaan Saudi-Arabia suostui vähentämään kanavan rahoitusta tai hillitsemään Iranin hallinnon vastaista retoriikkaa siinä (Said, Nissenbaum & Faucon 2023).

Kupchanin mallin toisessa vaiheessa valtiot alkavat harjoittaa vastavuoroista malttia. Valtiot vaihtavat myönnytyksiä ja ottavat varovaisia askeleita pois geopoliittisesta kilpailusta (Kupchan 2010, 15). Molemmat osapuolet tekevät myönnytyksiä, odottavat vastavuoroisuutta, ja varovainen testaus mahdollistaa tarkoitukselliset pyrkimykset vaimentaa kilpailua ja edistää sovittelua (emt. 41). Kupchanin esimerkkitapauksissa Argentiina ja Brasilia harjoittivat vastavuoroista malttia mm. vaihtamalla tietoa niiden ydinlaitoksista ja jakamalla ydinteknologioita (emt. 108). Ruotsi ja Norja taas tekivät yhteistyötä ensimmäisen maailmansodan aikana koordinoimalla yhteisesti ulkopoliittikaansa ja tekemällä kauppasopimuksia, joiden tarkoitus oli lieventää sodan aiheuttamia elintarvikepulua (emt. 101). Saudi-Arabian ja Iranin toisilleen tekemät lupaukset niiden välisessä sopimuksessa ovat esimerkkejä myönnytysten tekemisestä ja vastavuoroisuudesta. Myönnytysten tekemisessä ja vastavuoroisuudessa avainasemassa eivät ole kuitenkaan vain lupaukset, vaan se, että ne toteutetaan käytännössä. Syvennyn tähän seuraavissa osioissa.

5.4. Iranin ja Saudi-Arabian suhteiden kehitys diplomaattisuhteiden palauttamisen jälkeen

5.4.1. Iranin ja Saudi-Arabian diplomaattiset ja taloudelliset suhteet

Huhtikuussa 2023, kun maiden ulkoministerit tapasivat Pekingissä, Iran ja Saudi-Arabia ilmoittivat aikovansa edistää maiden välisten lentojen sekä virallisten ja yksityisen sektorin delegaatioiden vierailuiden uudelleenaloittamista. Maat sopivat myös edistävänsä viisumeiden myöntämistä toistensa kansalaisille. (Naar 2023) Samassa kuussa Iran ilmoitti, että maan presidentti Ebrahim Raisi oli hyväksynyt Saudi-Arabian kuninkaan Salmanin kutsun vierailta Saudi-Arabiassa (Aldroubi 2023). Toukokuussa 2023 Iranin ja Saudi-Arabian valtiovarainministerit tapasivat ja keskustelivat tavoista laajentaa maiden välistä taloudellista yhteistyötä ja poistaa maiden välisen kaupan esteitä (Tehran Times 2023d).

Kesäkuussa 2023 Iran avasi uudelleen suurlähetystönsä Riadissa, ja Saudi-Arabian suurlähetystö Teheranissa aloitti toimintansa uudelleen elokuussa 2023. Syyskuussa 2023 maat vaihtoivat suurlähettiläitä, kun Iranin suurlähettiläs Alireza Enayati saapui Riadiin ja Saudi-Arabian suurlähettiläs Abdullah bin Saud al Anzi saapui Teheraniin. (The Iran Primer 2023a) Elokuussa 2023 Iranin ulkoministeri vieraili Saudi-Arabiassa ja tapasi kruununprinssi Muhammad bin Salmanin, ja lokakuussa Iranin presidentti Raisi ja Saudi-Arabian kruununprinssi bin Salman keskustelivat ensi kertaa puhelimitse (The Iran Primer 2023c). Iranin ja Saudi-Arabian ulkoministerit tapasivat Jeddassa Saudi-Arabiassa Islamilaisen yhteistyöjärjestön kokouksen yhteydessä lokakuussa 2023 (Islamic Republic of Iran Ministry of Foreign Affairs 2023d), ja Genevessä *Global Refugee Forum* -tapahtuman yhteydessä joulukuussa 2023 (Islamic Republic of Iran Ministry of Foreign Affairs 2023e).

Elokuussa 2023 Saudi-Arabia ja Iran kutsuttiin yhdessä neljän muun maan kanssa liittymään BRICS-ryhmään³, ja maiden jäsenyys tuli voimaan tammikuun ensimmäisenä päivänä 2024 (Chiappa 2023). Yhdysvalloissa Saudi-Arabian päätöstä liittyä tällaiseen Yhdysvaltojen johtamaa maailmanjärjestystä haastavaan järjestöön kritisoitiin (Wall Street Journal 2024), ja Teheranissa jäsenyyden toivotaan lisäävän kaupan mahdollisuuksia Iranin ja muiden jäsenvaltioiden välille länsimaisista pakotteista huolimatta (Shokri 2024). Joulukuussa 2023 ilmoitettiin, että Iran ja Saudi-Arabia aloittavat viralliset neuvottelut suorien lentojen jatkamisesta niiden välillä. Maiden välillä ei

³ BRICS on vuonna 2009 Venäjän aloitteesta perustettu järjestö, jonka jäseniin kuuluivat ennen vuotta 2024 Venäjän lisäksi Intia, Kiina, Etelä-Afrikka ja Brasilia. Järjestön tarkoitus on toimia vaihtoehtona Yhdysvaltojen johtamalle läntiselle maailmanjärjestykselle ja sen luomille organisaatioille. (Acharya et al 2023.)

ole ollut säännöllisiä suoria lentoja vuosiin, ja vuonna 2023 vain satunnaiset lennot veivät iranilaisia Saudi-Arabiaan osallistumaan muslimien pyhiinvaellukselle. (Reuters 2023.)

Iranin ulkoministeri Hossein Amir Abdollahian on kommentoinut maiden välien lähentymistä. Toukokuussa 2023 ulkoministeri antoi haastattelun ranskalaiselle sanomalehdelle, jossa hän totesi: ”Sanoin saudikollegalleni, että aikana, jolloin maidemme välillä oli hyvät suhteet, taloudellisissa suhteissamme ei tapahtunut mitään konkreettista edistystä. Mutta tällä kertaa näemme, että taloudellisten projektien konkretisointi on saudihallituksen prioriteetti” (käännös minun)⁴. Hän totesi myös, etteivät Irania vastaan asetetut kansainväliset pakotteet ole ikuisia, vaan kansainvälisen lain raameissa on aina mahdollisuuksia taloudellisten suhteiden edistämiseen. (Malbrunot 2023) Joidenkin lähteiden mukaan Saudi-Arabiassa ei kuitenkaan ole aikomuksia hakea poikkeuksia Yhdysvaltojen Iranin vastaisiin pakotteisiin (Divsallar 2023), joten niin kauan kuin kysymys ydinaseista Yhdysvaltojen ja Iranin välillä säilyy selvittämättömänä, on Iranin ja Saudi-Arabian vaikea syventää taloudellisia suhteitaan.

Lokakuussa 2023 alkaneen Israelin ja Hamasin välisen konfliktin on todettu lisänneen iranilaisten ja saudiarabialaisten diplomaattien vuorovaikutusta ja korkean tason tapaamisia, joihin merkittävät virkahenkilöt molemmista maista osallistuvat (Cafiero 2023d). Marraskuussa 2023 uutisoitiin, että Saudi-Arabia on tarjonnut Iranille yhteistyön lisäämistä ja investointeja sitä vastaan, ettei Iran anna sen alueellisten *proxy*-toimijoiden muuttaa Israelin ja Hamasin välistä sotaa laajemmaksi konfliktiksi (Dagher 2023). Samassa kuussa Iranin ja Saudi-Arabian korkea-arvoiset puolustusvirkamiehet, Saudi-Arabian puolustusministeri Khalid bin Salman ja Iranin puolustusvoimien kansliapäällikkö Mohammad Bagheri, keskustelivat puhelimitse sotilaallisen yhteistyön lisäämisestä (Sykes 2023).

Lisäksi Iranin presidentti Raisi vieraili ensimmäistä kertaa Saudi-Arabiassa, kun hän osallistui Arabiliiton ja Islamilaisen yhteistyöjärjestön järjestämään, Israelin ja Hamasin välistä konfliktia käsittelevään hätäkokoukseen. Samalla matkalla hän tapasi Saudi-Arabian kruununprinssin keskustellakseen kahdenvälisistä suhteista ja alueellisista tapahtumista. (The Iran Primer 2023b) Helmikuussa 2024 Iranin ja Saudi-Arabian ulkoministerit keskustelivat puhelimitse tilanteesta Gazassa ja yhteistyön lisäämisestä maiden välillä etenkin yksityisellä sektorilla (Islamic Republic of Iran Ministry of Foreign Affairs 2024). Samassa kuussa Iranin armeijan pääesikunnan

⁴ ”J’ai dit à mon homologue saoudien qu’à l’époque où il y avait une bonne relation entre nos deux pays, aucun avancement concret et tangible n’avait été réalisé au niveau de nos relations économiques. Mais, cette fois, nous voyons que la concrétisation de projets économiques est une priorité du gouvernement saoudien.”

prikaatinkenraali Bahman Behmard tapasi Saudi-Arabian pääesikunnan päällikön, kenraali Fayyad bin Hamed al-Ruwailin, Riadissa *World Defense Show 2024* -näyttelyn yhteydessä (Nournews 2024).

Kupchanin (2010, 15) mallin mukaan vakaan rauhan tavoittelun kolmannessa vaiheessa valtioiden välinen yhteiskunnallinen integraatio syvenee. Osapuolten välinen vuorovaikutus ja yhteydet virkamiesten, yksityisen sektorin eliittien ja tavallisten kansalaisten välillä lisääntyvät. Kun osapuolet vuorovaikuttavat entistä enemmän, ne alkavat liittää toisiinsa hyvántahtoisia ominaisuuksia, jolloin molemminpuolinen luottamus lisääntyy (emt. 36). Tässä vaiheessa byrokraatit, yksityiset yritykset sekä aktiiviset kansalaiset tulevat osaksi prosessia, ja lopulta eliittien välisistä yhteyksistä tulee rutiininomaisia. Yksityisen sektorin yritykset, jotka hyötyvät mahdollisesti lisääntyvistä kauppayhteyksistä kumppanivaltion kanssa, auttavat yhteiskunnallisten yhteyksien muodostamisessa, mutta yksi Kupchanin mallin oleellisimmista huomioista on, että taloudellinen integraatio seuraa poliittista sovittelua, ei toisinpäin. (emt. 45.)

Kupchanin esimerkkitapauksissa suorat yhteydet Norjan ja Ruotsin kansalaisten välillä ja kaupankäynti lisääntyivät ensimmäisestä maailmansodasta alkaen (emt. 102). Mercosurin, eli Argentiinan, Brasilian, Paraguayn ja Uruguayn välisen kauppavyöhykkeen perustaminen lisäsi yhteiskunnallista integraatiota Brasilian ja Argentiinan välillä ja edisti niiden sovittelua (emt. 112). Neuvostoliiton ja Kiinan välisessä sovittelussa yhteiskunnallinen integraatio ja ystävyysnarratiivien luominen alkoi epätavallisen aikaisin niiden kommunismista kumpuavan ideologisen solidariteetin ansiosta (emt. 133). Iso-Britannia ja Japani, joiden sovittelu epäonnistui, eivät sen sijaan ikinä saavuttaneet yhteiskunnallisen integraation vaihetta ja suorastaan karttoivat sitä. Niiden liittolaisuus sai hyvin vähän julkista huomiota kummassakaan maassa eikä vaikuttanut juurikaan maiden välisiin kaupallisiin suhteisiin. (emt. 116–123.)

Vaikka Iranin ja Saudi-Arabian välisten jännitteiden liennytyks on edistynyt maaliskuun 2023 jälkeen, on maiden lähestymistä kuvailtu pinnalliseksi tai kylmäksi rauhaksi. Iranin näkökulmasta Saudi-Arabian liittolaisuus Yhdysvaltojen kanssa asettaa maalle yhä uhan, ja Saudi-Arabian näkökulmasta Iranin alueellinen toiminta aiheuttaa yhä epävakautta. (Cafiero 2023b) Kontaktien Saudi-Arabian ja Iranin eliittien välillä voidaan kuitenkin todeta lisääntyneen. Maiden johtajat ovat keskustelleet toistensa kanssa useammin, diplomaattinen vuorovaikutus on lisääntynyt, ja konkreettisista askeleista yhteyksien lisäämiseksi neuvotellaan. Lentojen lisääntyminen ja aikeet myöntää viisumeja lisääisivät vuorovaikutusta myös maiden tavallisten kansalaisten välillä. Lisäksi Saudi-Arabian ulkoministeri totesi joulukuussa 2023, että maiden talousministerit ovat aloittaneet keskustelut ja lisänneet kontakteja (Islamic Republic of Iran Ministry of Foreign Affairs 2023e). Iranin ja Saudi-Arabian

diplomaattisuhteiden ollessa poikki maiden välillä ei ollut lähes minkäänlaisia taloudellisia suhteita. Alkuvuonna 2023 Iran onnistui kuitenkin viemään Saudi-Arabiaan 14 miljoonan dollarin arvosta terästä. (Alfoneh 2023c.)

Irania vastaan asetetut kansainväliset pakotteet kuitenkin vaikeuttavat taloudellisten suhteiden syventämistä ja siten yksityisen sektorin yhteyksien lisäämistä. Kiinnostusta taloussuhteiden syventämiseen on todettu olevan, mutta tällä hetkellä pakotteet jarruttavat yhteiskunnallista integraatiota. Iran näkee liittymisen BRICS:iin yhtenä mahdollisuutena vähentää pakotteiden merkitystä, mutta järjestö kärsii erimielisyyksistä sen jäsenmaiden, kuten Kiinan ja Intian, välillä (Sharma 2023), ja uusien maiden tuominen järjestöön saattaa vain lisätä eripuraisuutta. BRICS-ryhmän laajentuminen tuskin tulee lyhyellä aikavälillä muuttamaan Iranin taloudellista asemaa. Pitkällä aikavälillä BRICS ja sen kaltaiset järjestöt saattavat vähentää Washingtonin kykyä rankaista ja eristää maita, jotka toimivat sen intressien vastaisesti (Panikoff 2023), mutta tällaisen tilanteen vaikutuksia olisi vielä aikaista ennustaa. Kupchanin mallin kolmannen vaiheen näkökulmasta yhteiskunnallisessa integraatiossa on siis tapahtunut jonkinlaista edistystä diplomaattisuhteiden solmimisen jälkeen, ja integraation esitetään myös olevan maiden intresseissä, mutta tämän vaiheen voidaan vielä todeta olevan kesken.

5.4.2. Iranin ja Saudi-Arabian johtajien retoriikka

Iranin ja Saudi-Arabian välisessä lähentymisessä on ollut havaittavissa merkkejä uusien poliittisten narratiivien luonnista. Maaliskuussa 2023 julkaistussa yhteisessä lausunnossa viitattiin Saudi-Arabian ja Iranin välisiin veljellisiin siteisiin (The Iran Primer 2023a), ja huhtikuun 2023 yhteisessä julkilausumassa Saudi-Arabiaan ja Iraniin viitattiin ”veljellisinä kansoina” (Naar 2023). Saudi-Arabian ulkoministeriö julkaisi X-yhteisöpalvelussa 13.3.2023 grafiikan, jossa todettiin, että kuningaskunta ja Irania yhdistävät useat uskonnolliset, kulttuuriset, historialliset sekä sivilisaatiolliset siteet (KSAmofaEN 2023). Iranin ulkoministeriön lausunnossa 11.3.2023 Saudi-Arabiaa kutsuttiin ystävälliseksi muslimimaaksi (Islamic Republic of Iran Ministry of Foreign Affairs 2023a). Lisäksi Iranin ulkoministeriö julkaisi 6.4.2023 lausunnon, jossa viitattiin Saudi-Arabian ja Iraniin ystävällisinä ja veljellisinä naapurimaina (Islamic Republic of Iran Ministry of Foreign Affairs 2023b). Lausunto jaettiin myös X:ssä. Ulkoministeriö julkaisi myös 18.6.2023 lausunnon, jossa se korosti Iranin ja Saudi-Arabian asemaa islaminuskon jakavina naapurimaina (Islamic Republic of Iran Ministry of Foreign Affairs 2023c). Tämänkin lausunto julkaistiin X:ssä.

Kun Saudi-Arabian ulkoministeri Faisal bin Farhan Al-Saud vieraili Iranissa elokuussa 2023, hän totesi maiden välisten suhteiden uuden luvun perustuvan ”veljeyteen, molemminpuoliseen

kunnioitukseen ja yhteisiin intresseihin” (käännös minun)⁵ (Tehran Times 2023a). Syyskuisessa haastattelussa saudiarabialaiselle sanomalehdelle Iranin suurlähettiläs Alireza Enayati ilmoitti Iranin presidentin sanoneen hänelle, että hänen tulee tehdä kaikkensa ”vahvistaakseen veljellisiä ja ystävällisiä suhteita Iranin ja Saudi-Arabian välillä” (käännös minun)⁶. Samassa haastattelussa hän totesi, että ”Meillä on vahva tahto kehittää Iranin ja Saudi-Arabian välisiä suhteita, ja olemme huomanneet saman tunteen saudiveljiemme joukossa” (käännös minun)⁷. (Habor 2023.)

Iranin ulkoministeri Hossein Amir Abdollahian on korostanut sovittelun merkitystä islamin umman eli muslimien yhteisön yhtenäisyyden saavuttamisen kannalta. Hän totesi kesäkuussa X-tilillään (Tehran Times 2023b):

”Yhtenäisyyden ja veljeyden tavoittelu islamin umman ja alueen sorrettujen ja tietoisien väestön välillä oli juuri sama suunnitelma, jota varten ”sydänten komentaja”, rakastettu Qassem Suleimani, sionismia ja terrorismia vastaan taistellut suuri sankari, ei nukkunut kolmeenkymmeneen vuoteen! Tällä suunnitelmalla on tietenkin vihollisia, mutta on tärkeää, että suunnitelman toteutumista tavoitellaan tarmokkaasti.” (käännös minun)⁸

Abdollahian viittasi Iranin vallankumouskaartin Quds-joukkojen komentajaan Qassem Suleimaniin, jonka Yhdysvallat oli tappanut lennokki-iskulla Bagdadissa, Irakissa vuonna 2020 (Galbraith 2020, 313).

Lokakuussa 2023 Iranin korkein johtaja ajatollah Khamenei korosti iranilaisille virkamiehille ja muslimimaiden suurlähettiläille pitämässään puheessa islamilaisen yhtenäisyyden ja muslimimaiden yhtenäisyyden tärkeyttä. Hän totesi, että jos alueen maat, mukaan lukien Saudi-Arabia, yhdistävät voimansa ja omaksuvat yhden näkemyksen tärkeimmistä asioista, eivät ulkovallat voi enää sekaantua alueen asioihin. (Fereydounabadi 2023.) Myös Israelin ja Hamasin välinen sota on vaikuttanut maiden johtajien toisiaan koskevaan retoriikkaan. Iranin turisminministeri Ezzatollah Zarghami totesi viitatessaan Israelin väitettyyn iskuun Gazassa sijaitsevaa sairaalaa vastaan, että Iranilla ja Saudi-Arabialla on tärkeä velvollisuus ja yhteinen historiallinen tehtävä tuoda sionistisen regiimin toiminta päivänvaloon ja puolustaa palestiinalaisia (Tehran Times 2023c).

⁵ “[-] brotherhood, mutual respect, and common interests.”

⁶ “[-] to strengthen brotherly and friendly relations between Iran and Saudi Arabia.”

⁷ ”We have a strong will to develop Iran-Saudi relations, and we have noticed the same feeling among our Saudi brothers.”

⁸ ”Striving for unity and brotherhood between the Islamic Ummah and the oppressed and cognizant people of the region was the very same plan for which the ‘general of hearts’, the beloved Qassem Soleimani, the great hero of the fight against Zionism and terrorism, did not sleep for over 30 years! Obviously, this plan has enemies, but it is important that the plan is being vigorously pursued.”

Kupchanin teos korostaa poliittisen diskurssin merkitystä uusien narratiivien luonnissa. Sanoilla ja symboleilla on merkittävä vaikutus etenkin silloin, kun valtion virkamiehet ja yhteiskunnallisesti vaikutusvaltaiset henkilöt käyttävät niitä instrumentaalisesti. Kun poliittiset johtajat, taloudelliset intressiryhmät sekä media ottavat käyttöön uusia narratiiveja kumppanivaltioista, ne voivat muokata syvästikin juurtuneita identiteettejä, joita valtiot ovat muodostaneet toisilleen. Tämän tuottamat muutokset identiteettiin ovat avainasemassa vakaan rauhan vyöhykkeiden vakiintumisessa sekä niiden purkautumisessa. (Kupchan 2010, 324.)

Kupchanin teoksen esimerkkitapauksista etenkin eurooppalaisen vakaan vyöhykkeen tavoittelu havainnollistaa sitä, miten alttiita poliittiselle konstruoinnille käsitykset kulttuurisesta läheisyydestä ovat. Eurooppalaisen yhteistyön, kuten Euroopan unionin tai Euroopan konsertin, muodostamisen prosesseissa maiden eliitit korostivat Euroopan kulttuurista ja poliittista yhtenäisyyttä sekä yhteistä perintöä. Toisina aikoina eurooppalaiset eliitit taas ovat korostaneet maidensa vastakkaisia identiteettejä ja liioitelleet maiden välisiä kulttuurisia, kielellisiä ja uskonnollisia eroja. Yhtenäisyyden korostaminen on edistänyt Euroopan maita kohti vakaan rauhan vyöhykkeen saavuttamista, kun taas eroavaisuuksien korostaminen on johtanut prosessiin, jonka lopputuloksena rauhan vyöhyke on purkautunut. (emt. 176.)

Iranin ja Saudi-Arabian yhteiskunnallisesti vaikutusvaltaiset johtajat ovat ottaneet käyttöön uusia toisiaan koskevia narratiiveja. Maiden johtajat korostavat toisiaan ystävällisinä, veljellisinä ja islaminuskon jakavina kansoina. He ovat käyttäneet maiden ja alueen uskontoa ja historiaa uudenlaisten identiteettien konstruointiin toisilleen. Tässä identiteetissä mailla on paljon yhteistä. Kupchanin mallin neljäs vaihe on siis havaittavissa Iranin ja Saudi-Arabian lähentymisessä, joten malli soveltuu hyvin selittämään tätä Iranin ja Saudi-Arabian sovittelun osaa. Palaan tarkemmin näiden narratiivien merkitykseen luvussa 6.3. *Kulttuurinen samankaltaisuus*.

5.4.3. Jemenin sota ja vastavuoroinen maltti

Saudien ja Jemenin huthien välisten neuvottelujen edistymistä voidaan käyttää testaamaan, konkretisoituvatko Iranin ja Saudi-Arabian toisilleen tekemät lupaukset. Näin on mahdollista tarkastella, tekevätkö ne myönnytyksiä ja harjoittavatko ne vastavuoroista malttia. Maat sopivat diplomaattisuhteidensa palauttamisen yhteydessä tekevänsä parhaansa, jotta Jemenin konflikti saataisiin ratkaistua. Huthit eivät ole tyypillisesti noudattaneet Jemenin kymmenvuotisen sisällissodan aikana solmittuja sopimuksia vaan hyödyntäneet niitä aloittaakseen uusia väkivaltaisuuksia. Esimerkiksi vuonna 2022 solmitussa aselevossa huthit olivat suostuneet lopettamaan Taizin kaupungin saarron mutteivat koskaan tehneet näin. Lisäksi he jatkoivat sotaa

taloudellisten keinojen kautta, esimerkiksi hyökkäämällä lennokeilla öljytankkereita vastaan, mikä esti Jemenin hallintoa viemästä öljyä. (Schmitz 2023.)

Vaikka YK:n tukema virallinen tulitauko Jemenissä erääntyi lokakuussa 2022, on väkivallan taso maassa pysynyt alhaisena (Center for Preventive Action 2024), mikä on tulkittu merkiksi siitä, että sekä saudit että huthit haluavat estää taisteluiden eskaloitumisen (Nagi 2023). Vuonna 2023 väkivalta väheni Jemenissä 70 prosenttia edelliseen vuoteen verrattuna (Nevola 2024). Iranin ja Saudi-Arabian diplomaattisuhteiden palauttamisen jälkeen huthien ja Saudi-Arabian neuvottelut ovat edistyneet. Huhtikuussa 2023 huthit ja Jemenin virallinen hallinto vaihtoivat yhteensä yli 800 vangittua henkilöä, joiden joukossa oli sekä huthien vangitsemia journalisteja että terrori-iskuista syytettyjä radikaaleja (Al Jazeera 2023a).

Samassa kuussa saudidelegaatio vieraili Jemenissä neuvottelemassa huthien kanssa. Syyskuussa 2023 huthineuvottelijat keskustelivat Riadissa saudiviranomaisten kanssa, mikä oli Jemenin sisällissodan alkamisen jälkeen ensimmäinen kerta, kun huthidelegaatio teki virallisen vierailun Saudi-Arabiaan. Lähteiden mukaan keskusteluissa saavutettiin edistymistä kahdessa vaikeassa kysymyksessä, jotka ovat ulkomaalaisten joukkojen poistuminen Jemenistä sekä mekanismi, jolla Jemenin julkisen sektorin palkat voidaan maksaa. (Al Jazeera 2023b) Palkkojen maksun sisällyttämistä huthien ja Saudi-Arabian välisiin keskusteluihin on luonnehdittu ennenkuulumattomaksi (Jalal 2023). Kesällä 2023 ryhmä jemeniläisiä lensi Saudi-Arabian Jeddaan osallistumaan pyhiinvaellukselle Mekkaan ensimmäistä kertaa sitten vuoden 2016 (Gilmour & Humphreys 2023).

Syksyllä 2023 Saudi-Arabian neuvottelut huthien kanssa jatkuivat. Lokakuussa 2023 Saudi-Arabian puolustusministeri prinssi Khalid bin Salman tapasi Jemenin presidentillisen neuvoston (*Presidential Leadership Council*) keskustellakseen neuvotteluiden kehittymisestä huthien kanssa. Khalid bin Salman painotti tapaamisessa poliittisen ratkaisun löytämisen ja rauhan sekä vakauden palauttamisen tärkeyttä. (Saudi Gazette 2023) Jemenin presidentillinen neuvosto on Jemenin kansainvälisesti tunnustetun hallituksen toimeenpaneva elin, joka muodostettiin vuonna 2022. Sen tarkoitus on löytää kokonaisvaltainen poliittinen ratkaisu Jemenin sotaan. (Ghobari & Tolba 2022) Yhdeksi neuvoston tehtävistä kaavailtiin myös osallistumista neuvotteluihin huthien vastapuolena (Jalal 2023). Huthit kuitenkin neuvottelevat mieluummin Saudi-Arabian kanssa, joten useimmiten Saudi-Arabia osallistuu neuvotteluihin neuvoston sijasta (Nagi 2023). Huthien ja neuvoston välillä on erillisiä neuvotteluja, joiden välittäjänä toimii YK (Ali-Khan 2023a).

Toukokuussa 2023 Iranin ulkoministeri Hossein Amir-Abdollahian totesi ranskalaisen *Le Figaro* -sanomalehden haastattelussa, että (Malbrunot 2023):

”Olemme yhteydessä kaikkien Jemenin sodan osapuolten kanssa. [- -] Mutta alue tarvitsee sitä, että Jemenin konflikti päättyy. Tapasin hiljattain herra Abdelsallamin, huthien edustajan Omanin sulttaanikunnassa. Huthit ovat jo asettaneet voimavaroja tähän tarkoitukseen. Neuvottelut saudiedustajien ja Ansar Allahin [huthiliikkeen virallinen nimi] välillä edistyvät.” (käännös minun)⁹

Vastavuoroista malttia arvioitaessa tulee kuitenkin huomioida, ettei Iran täysin hallitse huthien toimintaa. Iran ei kontrolloi ryhmää samalla tavoin kuin joitain muita sen *proxy*-ryhmiä, kuten Libanonin Hizbollahia ja Irakin militanttiryhmiä (Vatanka 2024). Huthit voivat toimia myös Iranin toiveiden vastaisesti (Cafiero 2023a), ja ovat tehneet niin esimerkiksi Jemenin sisällissodan alkuvaiheessa, kun he jättivät huomiotta Teheranin neuvot olla valtaamatta Sanaan kaupunkia (Hiltermann & Alley 2017). Iranin vaikutusvallan on todettu kuitenkin kasvaneen sodan aikana ja Iranin tuen olevan avainasemassa sille, että huthit pystyvät toteuttamaan sotatoimiaan (Johnston et al 2020, 109). Yhteneväisen ulkopolitiikan ja mediaviestinnän Iranin ja huthien välillä on myös tulkittu osoittavan, että liittolaisuus on vahvistunut (Nagi 2023).

Huthien on lisäksi todettu kiinnostävän ainakin tarkkaa huomiota iranilaisten neuvoihin ja sen, että Iran tukee poliittista ratkaisua sotaan, on tulkittu parantavan huomattavasti neuvotteluiden menestymismahdollisuuksia (Feierstein 2022). Saudi-Arabian ja huthien välisten neuvotteluiden edistymistä ei siis voida pitää täysin Iranista riippuvaisina, eikä niiden hyvää tai huonoa edistymistä pelkästään merkinä Iranin halusta tai haluttomuudesta harjoittaa vastavuoroista malttia etenkin, koska emme pysty täysin seuraamaan Iranin ja huthien välistä dynamiikkaa. Aikaisemmin sodan aikana huthit ovat osoittaneet vain vähän kiinnostusta neuvotteluja kohtaan (Johnston et al 2020, 110), joten jonkinlainen muutos heidän käyttäytymisessään on tapahtunut. Lisäksi neuvotteluiden tähänastinen menestyminen ei ainakaan poissulje sitä, että Saudi-Arabia, huthit ja myös Iran harjoittavat vastavuoroista malttia.

Jemenin sotaan vaikuttavat kuitenkin Saudi-Arabian, Iranin ja huthien lisäksi myös muut toimijat. Etelän liikettä, joka tavoittelee itsenäisyyttä Jemenin eteläosille, edustava siirtymäneuvosto on uudistanut vaatimuksensa itsenäisestä Etelä-Jemenin valtiosta, mikä saattaa vaikeuttaa

⁹ ”Nous sommes en contact avec toutes les parties de la guerre au Yémen. [- -] Mais la région a besoin d’un arrêt du conflit au Yémen. J’ai récemment rencontré M. Abdelsallam, le représentant des houthistes au sultanat d’Oman. Les houthistes ont déjà déployé des efforts constructifs dans cette optique. Les pourparlers entre les représentants saoudiens et Ansar Allah avancent.”

rauhanneuvotteluita (Center for Preventive Action 2024). Lisäksi jemeniläiset ryhmät, jotka on jätetty Saudi-Arabian ja huthien välisten neuvottelujen ulkopuolelle, saattavat olla hyväksymättä Saudi-Arabian ja huthien välille solmittavaa sopimusta (Nagi 2023), eivätkä huthit todennäköisesti lopettaisi taistelemasta jemeniläisiä kilpailijoitaan vastaan, vaikka ryhmittymä pääsisikin yhteisymmärrykseen Saudi-Arabian kanssa (Johnsen 2023). Täten rauhan saavuttaminen Jemeniin ei ole riippuvaista vain Saudi-Arabiasta, hutheista ja Iranista. Saudi-Arabian ja Iranin suhteiden palauttamisen on kuitenkin tulkittu auttaneen neuvotteluiden ylläpitämisessä (Nagi 2023), ja maiden toiminta, joka pyrkii välttämään konfliktin eskaloitumista ja edistämään neuvotteluita, voidaan tulkita vastavuoroisen maltin osoituksiksi.

Lokakuussa 2023 alkaneen Israelin ja Hamasin välisen konfliktin on pelätty monimutkaistavan tilannetta Jemenissä. Israelia vastustavat huthit ovat luoneet kaaosta Punaisellemerelle iskemällä lennokeilla ja ohjuksilla ensiksi Israelia ja sitten kaupallisia siviilialuksia vastaan (Nevola 2024; Nereim 2023). Huthit ovat väittäneet iskujen kohdistuvien vain aluksiin, joilla on yhteyksiä Israeliin, ja iskujen tarkoituksena olevan solidariteetin osoittaminen palestiinalaisia kohtaan, mutta todellisuudessa huthit ovat kohdistaneet iskuja lähes mihin tahansa alukseen, joka on heidän aseidensa kantomatkan sisällä (Ali-Khan 2024). Iskujen seurauksena vakuutusyhtiöt ovat nostaneet rahtialusten vakuutusmaksuja, ja monet yhtiöt ovat keskeyttäneet Punaisenmeren reitin käyttämisen (Mykkänen 2023). Vastauksena huthien toimiin Yhdysvallat perusti joulukuussa 2023 kansainvälisen koalition siviilialuksien suojelemiseksi (Asia News Monitor 2023). Maa myös määritteli huthit uudelleen terroristijärjestöksi (Nereim 2024). Huomattavaa on, että Saudi-Arabia ei liittynyt koalitioon, vaikka sen armeija on Yhdysvaltojen varustama, se on taistellut hutheja vastaan yhdeksän vuotta ja 36 prosenttia sen tuonnista on riippuvaista Punaisenmeren satamista (Cornwell & Magid 2023).

Saudi-Arabian ei tulkita haluavan vaarantaa neuvotteluita huthien kanssa tai sovittelua Iranin kanssa Israelin ja Hamasin välisen sodan vuoksi (ibid.). Joulukuisessa haastattelussa Saudi-Arabian ulkoministeri Faisal bin Farhan Al Saud totesi Saudi-Arabian olevan sitoutunut Jemenin sodan päättämiseen ja pysyvään tulitaukoon. Hän totesi myös, ettei hän nähnyt merkittävää riskiä prosessille Gazan sodasta huolimatta. (Schifrin et al 2023) Lisäksi joulukuussa 2023 YK:n erikoislähettiläs ilmoitti huthien ja Saudi-Arabian tukeman Jemenin hallituksen olevan sitoutuneita uuden virallisen tulitauon muodostamiseen tämänhetkisen epävirallisen tulitauon tilalle (Al Jazeera 2023c). Gazan sodan ei olla ainakaan tällä hetkellä nähty vaikuttaneen niin vahvasti Saudi-Arabian ja huthien välisiin neuvotteluihin kuin aiemmin pelättiin (Nereim 2023).

Tilanne monimutkaistui kuitenkin jälleen, kun tammikuun yhdenkymmenpäivänä 2024 Yhdysvallat ja Iso-Britannia pommittivat melkein kahtakymmentä huthikohdetta Jemenissä. Iskut kohdistuivat mm. ilmapuolustusjärjestelmiin ja asevarastoihin. (Baldor & Copp 2024) Iskujen jälkeen Saudi-Arabian ulkoministeriö julkaisi lausunnon, jossa korostettiin eskalaation välttämisen ja maltin tärkeyttä (Reuters 2024). Yhdysvaltojen on uutisoitu kehottaneen Saudi-Arabiaa ottamaan Punaisenmeren kriisin huomioon neuvotteluissaan huthien kanssa ja jarruttamaan neuvotteluita, mutta huthit ja saudit ovat jatkaneet keskusteluita kriisistä huolimatta. Saudi-Arabia on myös pitänyt dialogin auki Teheranin kanssa, ja päivä ennen iskuja Jemeniin Saudi-Arabian ulkoministeriö keskusteli puhelimitse Iranin ulkoministerin kanssa. (Ali-Khan 2024) Lähi-idässä syksyllä 2023 nousseista jännitteistä huolimatta Saudi-Arabia on siis pysynyt vakaana pyrkimyksissään de-eskaloida Jemenin konfliktia ja jatkanut siten maltin harjoittamista.

Iranin taas on nähty hyödyntävän Israelin ja Hamasin välistä sotaa sen omien poliittisten tavoitteiden saavuttamiseen (London 2024), vaikkakin sodan alussa maa ilmoitti joidenkin lähteiden mukaan Hamasille, ettei se aikonut liittyä sotaan suoraan (Hafezi et al 2023). Hamas on kuitenkin osa Iranin *Axis of Resistance* -ryhmää, johon kuuluu Iranin tukemia ja löyhästi kontrolloimia ryhmittymiä Lähi-idässä (Khatib 2023). Tällaiset Iranin liittolaiset ovat lisänneet aggressiivisia toimiaan alueella Israelin ja Hamasin välisen konfliktin alkamisen jälkeen, mitä Iranin tulkitaan tukevan: Huthien iskujen lisäksi Iranin liittolainen Hizbollah on tehnyt iskuja Libanonista Israelia vastaan, ja Iranin tukemat shiiamiliisit ovat iskeneet Yhdysvaltojen joukkoja vastaan Syyriassa ja Irakissa (Tabler 2024).

Iranin vallankumouskaartin ja Libanonin Hizbollah-järjestön komentajien on raportoitu olleen läsnä Jemenissä avustamassa ja valvomassa huthien iskuja Punaisenmeren laivaliikennettä vastaan. Iranin on myös raportoitu lisänneen aseiden vientiä Jemeniin Gazan sodan johdosta. Teheran on toimittanut hutheille mm. kehittyneitä lennokeita ja ballistisia ohjuksia, ja vallankumouskaartin komentajat toimittavat hutheille tiedustelutukea iskujen toteuttamiseksi. Iranin ulkoministeriön ja huthien tiedottajat ovat kieltäneet Iranin ja Hizbollahin auttavan hutheja iskuissa tai olevan läsnä Jemenissä, mutta hutheilla ei uskota olevan tarpeeksi kehittyneitä kyvykkyksiä iskujen toteuttamiseen ilman Iranin apua. (Nakhoul & Hafezi 2024.)

On siis kyseenalaista, voidaanko Iranin kuvailla harjoittavan vastavuoroista malttia. Vaikka iskut eivät kohdistu Saudi-Arabiaa vastaan, Punaisenmeren turvallisuus on tärkeää sen sisä- ja ulkopoliitikalle (Ardemagni 2023), joten sen kärsivällisyyden loppuminen huthien ja Iranin toimintaa kohtaan tulevaisuudessa ei ole mahdotonta etenkin, jos Iranin *proxy*-toimijat eskaloivat tilannetta

entisestään ja uhkaavat Saudi-Arabian turvallisuutta (Bakir & Alghashian 2024). Saudi-Arabian on kuitenkin tulkittu ymmärtävän, että Iran käyttää Gazan konfliktia opportunistisesti hyödykseen, ja sopeutuneen tähän iranilaiseen opportunistisiin, kunhan sitä vastaan ei kohdisteta iskuja tai alueellinen vakaus heikenny vakavasti (ibid.). Huthien aggressiivinen toiminta kuitenkin vähentää todennäköisyyttä sille, että Jemenissä saavutettaisiin rauha ainakin lyhyellä aikavälillä (Al-Dawsari 2023b), ja YK:n vetämät neuvottelut ovat keskeytyneet (Nereim 2024).

6. Miksi valtiot saavuttavat vakaan rauhan: Edellytykset rauhan saavuttamiseen

6.1. Institutionalisoitu tai strateginen maltti

Kupchanin (2010, 49) mukaan hallinnot, jotka hyväksyvät valtansa rajoittamisen kotimaassaan, eli harjoittavat institutionalisoitua malttia, harjoittavat todennäköisimmin strategista malttia ulkopolitiikassaan. Maltin harjoittaminen ja vallankäytöstä perääntyminen ovat oleellisia toimia, sillä ne auttavat vakuuttamaan mahdolliset kumppanivaltiot maan hyväntahtoisista aikomuksista (emt. 16). Institutionalisoitu maltti on Kupchanin mallissa kuitenkin vain fasilitoiva ehto, ei välttämätön. Tämä johtuu siitä, että myös valtiot, jotka eivät harjoita institutionalisoitua malttia kotimaassaan, voivat yhä harjoittaa strategista malttia ulkopolitiikassaan. Strateginen maltti riittää usein lähettämään merkkejä hyväntahtoisista aikomuksista mahdollisille kumppanivaltioille (emt. 49). Kupchanin mukaan vakaan rauhan saavuttaminen vaatii keskinäistä kunnioitusta sekä vastavuoroista vakuutusta hyväntahtoisista aikomuksista (emt. 319). Kupchan toteaa myös, että strateginen maltti vakiintuu parhaiten, kun sitä harjoitetaan vähittäisesti ja epävirallisesti kunnianhimoisten ja virallistettujen mekanismien luomisen sijaan, sillä vallan käytöstä pidättäytyminen ei ole luonnollista valtioille (emt. 321).

Kupchan toteaa, että useat tutkijat ja päätöksentekijät toistelevat näkemystä, että demokratian leviäminen levittää myös rauhaa. Kupchanin mukaan hänen tutkimuksensa kuitenkin osoittaa, että myös ei-demokraattiset valtiot voivat myötävaikuttaa positiivisesti kansainväliseen vakauteen. (emt. 13) Kupchanin tutkimista tapauksista löytyykin useita valtioita, jotka onnistuivat harjoittamaan strategista malttia ulkopolitiikassaan ja saavuttamaan rauhan, vaikka ne eivät harjoittaneet institutionalisoitua malttia kotimaassaan. Esimerkkejä ovat monarkiat Venäjä, Itävalta ja Preussi Euroopan konsertin aikaan 1800-luvulla, kommunistiset Neuvostoliitto ja Kiina 1950-luvulla, sekä sotilasdiktatuurit Brasilia ja Argentiina 1970-luvulla. Tapaukset osoittavat Kupchanin mukaan, että strategiset ja kotimaiset kannustimet voivat saada myös autoritääriset valtiot harjoittamaan strategista malttia (emt. 53).

Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, ettei institutionalisoidulla maltilla ollut mitään merkitystä Kupchanin tutkimissa tapauksissa. Neuvostoliiton ja Kiinan kumppanuuden alussa maat harjoittivat strategista malttia ulkopolitiikassaan, mihin myötävaikutti etenkin kommunismin tuottama solidariteetti. Institutionalisoidun maltin puute oli kuitenkin avaintekijä liittolaisuuden luhistumisessa; Maiden johtajien rajoittamattomat valtaoikeudet merkitsivät sitä, että Hruštšovin ja Maon henkilökohtaiset, toisistaan eroavat ideologiat johtivat yhteistyön vaikeutumiseen ja

liittolaisuuden päättymiseen. (emt. 138) Lisäksi vaikka Argentiinan ja Brasilian sovittelu alkoi, kun molemmat olivat sotilasdiktatuureja, saatiin sovittelu päätökseen vasta, kun maat olivat siirtyneet demokratiaan (emt. 112). Institutionalisoitu maltti saattaa Kupchanin mukaan olla tärkeässä asemassa siinä, että *rapprochement* säilyy (emt. 145).

Osassa Kupchanin tapauksista rauha on kuitenkin onnistuttu säilyttämään pitkäänkin institutionalisoidun maltin puuttumisesta huolimatta, tai institutionalisoidun maltin puuttuminen ei ollut syy sille, että rauha luhistui. ASEAN:in luontiin osallistui ei-demokraattisia regiimejä, ja vaikkakaan geopoliittista kilpailua ei ole täysin eliminoitu mahdollisuutena jäsenvaltioiden välillä, on järjestö onnistunut toimimaan turvallisuusyhteisönä Kaakkois-Aasiassa jo vuosikymmeniä (emt. 188–189). Myös Persianlahden yhteistyöjärjestö, Sveitsin liittovaltio, Yhdistyneet arabiemiirikunnat ja Irokeesien konfederaatio muodostettiin ilman institutionalisoitua malttia, ja näistä kolme ensimmäistä ovat pysyneet yhtenäisinä tähän päivään asti (emt. 200).

Iran ja Saudi-Arabia eivät hyväksy rajoitteita vallalleen kotimaassa, eli ne eivät harjoita institutionalisoitua malttia. Vaikka Iranin perustuslaki periaatteessa rajoittaa valtion valtaa ja takaa kansalaisille oikeuksia, käytännössä valtio ei kunnioita näitä oikeuksia ja kontrolloi kansalaistensa elämää joka suhteessa (Tamadonfar 2015, 190). Irania voidaan kuvailla teokraattisautoritääriseksi valtioksi, joka nojautuu papistoon ja turvallisuuskoneistoon, ja joka legitimoit itsensä islaminuskolla ja yhteisöllisillä intresseillä (emt. 191). Iranissa merkittävin valta on maan korkeimmalla johtajalla ja tämän kontrolloimilla instituutioilla, kuten turvallisuusjoukoilla ja oikeuslaitoksella, joiden jäseniä ei valita vaaleilla (Freedom House 2023a).

Iranin korkeimmalla johtajalla on merkittävät valtaoikeudet, ja hän valvoo kaikkea kolmea valtiovallan osaa, toimeenpanollista, lainsäädännöllistä ja tuomiovaltaa (Tamadonfar 2015, 190). Tämän valtaoikeuksiin kuuluvat mm. asevoimien komentaminen, sodan ja rauhan julistaminen, kansanäänestysten julistaminen, vaalitulosten valvonta sekä presidentin irtisanominen. Korkein johtaja kontrolloi myös useita säätiöitä ja hyväksyy ensimmäistä kertaa ehdolla olevien presidenttiehdokkaiden sopivuuden. Hänellä on myös laajat nimitysoikeudet, ja hän nimittää mm. *Guardian Council* -neuvoston uskonoppineiden joukosta tulevat jäsenet, korkeimman oikeudellisen auktoriteetin, vallankumouskaartin komentajan, sekä asevoimien komentajan. (emt. 180–181.)

Vaikka Iranissa järjestetään vaaleja, ei niitä voida luonnehtia demokraattisiksi. Asiantuntijoiden neuvosto (*Majles-e Khebragan*) valitsee maan korkeimman johtajan (emt. 183), joten maan merkittävintä vallankäyttäjää ei valita vaaleilla. Sen sijaan Asiantuntijoiden neuvoston jäsenet, jotka

tulevat uskonoppineiden joukosta, valitaan vaaleilla, mutta *Guardian Council* -neuvosto (*Shuray-e Negahban*) voi hylätä ehdokkaita. (emt. 271) *Guardian Council* -neuvoston jäseniä ei myöskään valita vaaleilla, vaan puolet heistä nimittää korkein johtaja ja toisen puolen oikeuslaitos (emt. 269).

Iranin parlamentti on yksi maan tasavaltalaisimmista piirteistä, mutta senkin valtaa ja itsenäisyyttä rajoitetaan käytännössä merkittävästi. Parlamenttia kutsutaan nimellä islamilainen konsultoiva kokoontuminen (*Majles-e Showrā-ye Eslāmī*), ja sen tarkoitus on harjoittaa lainsäädännöllistä valtaa. Parlamentin jäsenet valitaan suorilla vaaleilla, mutta *Guardian Council* -neuvostolla on valta päättää, kuka saa asettua ehdolle. Lisäksi *Guardian Council* -neuvosto rajoittaa parlamentin valtaa tarkastamalla, ovatko sen säätämät lait islamin ja perustuslain mukaisia, ja se onkin usein hylännyt lakeja ja päätöksiä sillä perusteella, että ne ovat ristiriidassa islamin tai perustuslain kanssa. (emt. 191–195, 269) Iranin presidentti valitaan vaaleilla, ja hän on korkein valtion virkamies, mutta hänen valtaoikeutensa ulko- ja turvallisuusasioissa ovat rajalliset, sillä niissä valta kuuluu korkeimmalle johtajalle (emt. 200). Maan entisen ulkoministerin, Mohammad Javad Zarifin, mukaan korkein johtaja päättää ulkopolitiikasta ja hallinto vain implementoi tämän päätöksiä (Amwaj.media 2024). Vain shiialaiset miehet voivat perustuslain yleisimmän tulkinnan mukaan tulla valituiksi presidentiksi, ja *Guardian Council* valvoo presidentin vaaleja (Tamadonfar 2015, 201).

Lisäksi Iranin vallankumouskaartin valta on kasvanut, ja se dominoi maan taloudellista, poliittista ja sosiaalista elämää (emt. 191). Iranin vallankumouskaartin suhdetta maan korkeimpaan johtajaan on kuvailtu symbioottiseksi. Kaarti tukahduttaa oppositiota ja toimeenpanee kotimaista konservatiivista sosiaalipolitiikkaa, toimii ulkomailla sekä kontrolloi maan taloustoimintaa. (emt. 272–275) Vallankumouskaarti on ottanut haltuunsa useita öljyyn, kaasuun ja petrokemikaaleihin liittyviä projekteja (Ziya 2021). Sitä onkin kuvailtu maan suurimmaksi taloudelliseksi kartelliksi (Abdi 2024). Se on tullut myös aktiivisemmaksi maan politiikassa, ja esim. maan parlamentissa on yhä useammin edustajia, jotka ovat palvelleet kaartissa. Lisäksi useilla ministereillä on taustaa vallankumouskaartista. (Ziya 2021.)

Vaikka Iranin poliittisessa järjestelmässä on siis näennäisesti demokraattiselta ja tasavaltalaiselta vaikuttavia piirteitä, kuten parlamentti, säännölliset vaalit sekä useita eri valtaa käyttäviä elimiä, on maa kaukana demokratiasta. Maan merkittävimpiä vallankäyttäjiä ei valita vaaleilla ja silloinkin, kun vaaleja järjestetään, sitä, ketkä saavat asettua ehdolle, kontrolloidaan. Lisäksi sellaiset asemat ja elimet, joita ei valita vaaleilla, rajoittavat vaaleilla valittavien asemien ja elimien toimintakykyä. Maassa myös tukahdutetaan oppositiota ja rajoitetaan kansalaisvapauksia (Freedom House 2023a).

Saudi-Arabia ei Iranin tavoin harjoi institutionalisoitua malttia, mutta tästä yhtäläisyydestä huolimatta sen poliittinen järjestelmä eroaa merkittävästi Iranista. Saudi-Arabiassa ei ole puolueita eikä vaaleilla valittavaa lainsäädäntöelintä. Kuningasperheen jäsenet pitävät hallussaan useita tärkeimpiä virkoja, ja valtion tavoite onkin varmistaa kuninkaallisen perheen ylivalta. (Zuhur 2011, 79) Useita ministeriöitä johtavat kuningasperheen jäsenet, ja kuninkaallisia nimitetään usein myös apulaisministereiksi (emt. 91). Ministerineuvosto on Saudi-Arabian pääasiallinen toimeenpanovaltaa käyttävä instituutio. Se antaa neuvoja kuninkaalle, joka hyväksyy sen päätökset. (emt. 80) Kuningas nimittää sen jäsenet joka neljäs vuosi. Neuvosto hyväksyy kuninkaan tai tärkeimpien ministerin ehdottamia lakeja, jotka kuninkaan tulee kuitenkin ratifioida, ja valmistelee mm. talous- ja puolustuspolitiikkaa. (emt. 90) *Majlis al-Shuraa* tai konsultoivaa neuvostoa voidaan pitää Saudi-Arabian parlamenttina, mutta myös sen jäsenet valitsee kuningas. Neuvosto voi keskustella taloudellisista suunnitelmista ja luonnostella, muokata tai hylätä lakeja. Ministerineuvosto kuitenkin hyväksyy sen päätökset. (emt. 92.)

Saudi-Arabian kuningas on puolustusvoimien ylipäällikkö, ja hän nimittää kaikki diplomaatit ja suurlähettiläät. Hän myös laittaa lainsäädännön alueilleen tekemällä lakiesityksiä. (emt. 85) Saudi-Arabian nykyinen kuningas Salman bin Abdulaziz Al Saud nimitti poikansa Muhammad bin Salmanin kruununprinssiksi vuonna 2017, ja siitä lähtien tällä on ollut laaja auktoriteetti valvoa Saudi-Arabian valtion päivittäistä toimintaa. Syksyllä 2022 kuningas nimitti tämän myös maan pääministeriksi. (Alrebh 2022) Tätä ennen valta on Saudi-Arabiassa siirtynyt maan ensimmäisen kuninkaan Ibn Saudin jälkeen horisontaalisesti tämän poikien välillä, vanhemmalta veljeltä nuoremmalle veljelle (Henderson 2006). Kruununprinssi nähdään nykyään maan merkittävimpana vallankäyttäjänä, joka on keskittänyt valtaa maassa itselleen (Davidson 2021, 319). Lisäksi kruununprinssin toiminta, mm. useiden kuningassuvun jäsenten pidättäminen Riadin Ritz-Carlton hotelliin vuonna 2017, korosti sitä, että Saudi-Arabiaa johtavat nykyään kuningas ja kruununprinssi, ei koko kuningassuku. (Alrebh 2022) Saudi-Arabia ei siis Iranin tavoin harjoita minkäänlaista institutionalisoitua malttia. Merkittävimmät vallankäyttäjät maassa ovat kuningas ja kruununprinssi, jotka ovat keskittäneet yhä enemmän valtaa itselleen.

Institutionalisoidun maltin puuttuminen ei Kupchanin mallissa estä Saudi-Arabiaa ja Irania tavoittelemasta tai edes saavuttamasta rauhaa. Kupchanin esimerkeissä mm. ASEAN on säilynyt turvallisuusyhteisönä Kaakkois-Aasiassa vuosikymmeniä demokratian poissaolosta huolimatta, joten Saudi-Arabia ja Iranin voivat saavuttaa ainakin jonkinlaisen rauhan siitä huolimatta, etteivät ne ole demokratioita. On kuitenkin mahdollista, että rauha niiden välillä kestää vähemmän aikaa siksi, etteivät ne harjoita institutionalisoitua malttia. Koska maat eivät ole demokraattisia ja niiden johtajilla

on lähes rajoittamattomat valtaoikeudet, olisi heille Maon ja Hruštšovin tapaan suhteellisen helppoa perua lähentyminen, jos se ei ole enää heidän intresseissään. Tämä ei Kupchanin esimerkkitapausten perusteella ole kuitenkaan väistämätön lopputulos. Iranin korkein johtaja Khamenei on kuitenkin jo 84-vuotias, eikä hänen seuraajastaan tai mekanismista seuraajan valintaan ole selvyyttä (Clawson 2024), joten uusi korkein johtaja voisi tulevaisuudessa muuttaa tilannetta.

Oleellisin kysymys Kupchanin teorian mukaan on se, havaitaanko Saudi-Arabian ja Iranin harjoittavan strategista malttia. Se, toteuttavatko Saudi-Arabia ja Iran lupaukset, jotka ne tekivät toisilleen diplomaattisuhteiden palauttamisen yhteydessä, on hyvä testi siihen, harjoittavatko ne strategista malttia suhteissaan. Tutkijat seuraavat lupauksen kehittymistä, ja kuten aikaisemmassa luvussa todettiin, Saudi-Arabia on tehnyt myönnytyksiä Iranille neuvottelemalla huthien kanssa Jemenissä, ja siten maan voidaan todeta osoittaneen strategista malttia. Kupchanin mukaan strategiset ja kotimaiset kannustimet voivat saada autoritääriset valtiot harjoittamaan strategista malttia, ja Saudi-Arabian tapauksessa sellaisiksi voidaan tulkita jo osiossa *5.1. Tilanne ennen diplomaattisuhteiden palauttamista* esille tulleita asioita, kuten tarvetta vetäytyä Jemenin sodasta, turvata maan alue huthien iskuilta ja keskittyä *Vision 2030* -suunnitelman tavoitteisiin.

Iranin ja huthien välistä dynamiikkaa taas on vaikeaa seurata, mutta koska huthien ja Saudi-Arabian välisten neuvotteluiden on todettu edistyneen, ei strategisen maltin harjoittamista Iranin puolelta voida ainakaan sulkea pois. Israelin ja Hamasin välinen konflikti ja Punaisenmeren kriisi ovat kuitenkin saaneet huthit ja Iranin käyttäytymään aggressiivisemmin, joten vaikkakaan ne eivät kohdistu aggressiotaan Saudi-Arabiaa vastaan, voidaan niiden tulkita yleisesti vähentäneen maltin harjoittamista. Lisäksi koska Punaisenmeren alue on tärkeä Saudi-Arabialle, voi sen kärsivällisyys Irania ja huthia kohtaan alkaa loppua, jos konflikti pitenee ja eskalaatiot yltyvät.

6.2. Yhteiskuntajärjestysten yhteensopivuus

Kun valtiot alkavat rakentaa rauhan vyöhykettä, niiden yhteiskunnat vuorovaikuttavat yhä enemmän. Jos valtioiden yhteiskuntarakenteet ovat yhteensopivia, integraatio vahvistaa Kupchanin mukaan olemassa olevien poliittisten ja taloudellisten eliittien asemaa. Jos yhteiskuntarakenteet taas eivät ole yhteensopivia, integraatio voi uhata olemassa olevia rakenteita, jolloin saattaa muodostua koalitioita, jotka pyrkivät estämään rauhan edistymisen. Kupchan määrittelee seuraavat yhteiskuntajärjestyksen ulottuvuudet erityisen tärkeiksi: poliittisen ja taloudellisen vallan jakautuminen eri sosiaalisten luokkien ja etnisten ryhmien välillä, sekä periaatteet, joiden mukaan taloudellinen tuotanto ja kaupallinen toiminta organisoidaan. Yhteiskuntajärjestysten yhteensopivuus on Kupchanin mallissa välttämätön ehto vakaan rauhan saavuttamiseen. (Kupchan 2010, 16) Yhteiskuntajärjestysten jakolinjoja ovat esimerkiksi aristokraattisuus ja egalitaarisuus, teollistuminen ja agraarisuus sekä taloudellinen avoimuus ja protektionismi (emt. 21). Yhteiskuntajärjestysten yhteensopivuus on erityisen tärkeää vakaan rauhan prosessin kolmannessa vaiheessa, yhteiskunnallisessa integraatiossa (emt. 49).

Yhteensopimattomuudet eivät estä valtioita tavoittelemasta vakaata rauhaa, mutta yhteiskunnalliset esteet vakaalle rauhalle voimistuvat poliittisen ja taloudellisen integraation edistyessä. Integraatiota voi hankaloittaa esimerkiksi se, että nationalistit ja radikaalit asettuvat sovittelua vastaan ja kuvailevat myönnytyksiä vastapuolelle vaarallisiksi heikkouden osoituksiksi. Eliitit saattavat pysytellä hiljaisina siinä pelossa, että nationalistit leimaisivat heidät epäisänmaallisiksi lepyttelijöiksi. (emt. 45) Yhteiskunnallisen integraation vaiheessa yhteiskuntajärjestysten samankaltaisuus on erityisen tärkeää, sillä jos yhteiskunnallinen integraatio uhkaa eliittien poliittista vaikutusvaltaa tai taloudellisia intressejä, ne saattavat pyrkiä pysäyttämään valtioiden välisen sovittelun (emt. 49).

Yhteensopimattomat yhteiskuntajärjestykset olivatkin Kupchanin teoksessa korkeimmassa määrässä tapauksia esille noussut este vakaan rauhan saavuttamiselle (emt. 327). Kiinan ja Neuvostoliiton kumppanuuden luhistumiseen vaikuttivat aiemmin mainittujen ideologisten erojen lisäksi myös maiden ristiriitaiset sosiaaliset tarpeet, sillä Neuvostoliitto oli teollistuva yhteiskunta ja Kiinan yhteiskunta taas perustui yhä maatalouteen. Liitto Malesian ja Singaporen välillä kaatui, sillä Singaporen pääosin etnisesti kiinalainen väestö koettiin uhkana Malesian etnisten ryhmien väliselle herkälle tasapainolle. (emt. 55) Yhdysvalloissa ja Italiassa yhteiskuntajärjestyksien erot maiden pohjoisen ja etelän välillä aiheuttivat merkittävän esteen valtioiden yhdistymiselle, ja Yhdysvalloissa nämä erot johtivat lopulta sisällissotaan (emt. 294).

Useissa tapauksissa yhteiskuntajärjestysten samankaltaisuus taas myötävaikutti vahvasti valtioiden välisten sovittelujen edistymiseen. Iso-Britannian ja Yhdysvaltojen yhteiskuntajärjestysten samankaltaistuminen keskiluokan ja poliittisen liberalisaation vahvistuessa Iso-Britanniassa ei ollut maiden välisen sovittelun juurisyy, mutta se merkitsi sitä, etteivät aiemmat erot yhteiskuntajärjestyksissä estäneet maiden välisen sovittelun edistymistä 1900-luvun vaihteessa (emt. 78). ASEAN:in perustajavaltioita puolestaan yhdistivät kommunismin vastustaminen sekä pyrkimykset rakentaa kapitalistisia talouksia, jotka pohjautuisivat teolliseen kehitykseen sekä kaupungistumiseen (emt. 188). Lisäksi Persianlahden yhteistyöjärjestön jäsenmaiden yhteiskuntajärjestykset olivat lähes identtiset (emt. 215).

Iranilla ja Saudi-Arabialla on hyvin erilaiset poliittiset järjestelmät ja ideologiset orientaatiot (Malla 2022, 26), kuten jo aikaisemmissa osioissa osoitettiin. Iran on vallankumouksesta alkunsa saanut tasavalta ja Saudi-Arabia taas alkujaan heimojen muodostama perinnöllinen monarkia. Saudi-Arabiassa al-Saudin kuningashuone yksin kontrolloi valtion byrokratiaa ja instituutioita (Thompson 2014, 15), kun taas Iranissa maan korkein johtaja on merkittävin vallankäyttäjä, vaikkakin maassa on myös useita muita instituutioita ja valtionelemiä, joille periaatteessa kuuluu valtaa. Kumpikaan maista ei ole demokratia, mutta Iranissa on näennäisesti demokraattisia piirteitä, kuten säännölliset vaalit ja parlamentti. Saudi-Arabiassa taas ei järjestetä säännöllisiä vaaleja eikä maassa ole parlamenttia. Valtion muodostavat instituutiot ovat maissa erilaisia ja toimivat eri periaatteiden mukaan.

Saudi-Arabian ja Iranin yhteiskuntajärjestyksissä on kuitenkin myös joitain samankaltaisuuksia; Maita yhdistävät autoritäärisyys ja uskonnon merkittävä rooli yhteiskunnassa, sillä molemmat ovat autokraattisia islaminuskoon nojaavia maita, joissa kansalaisten oikeuksia rajoitetaan merkittävästi. Lisäksi molemmissa maissa valtaa on keskittynyt myös uskonoppineiden käsiin, johon syvennyttään enemmän seuraavassa osiossa. Saudi-Arabiassa wahhabi-papisto on läsnä useissa valtion instituutioissa ja ulama¹⁰ on sosiaalinen eliittiryhmä (Zuhur 2011, 203). Iranissa shiiauskonoppineet hallitsevat useita merkittävimpiä valtionelemiä, valitsevat muihin instituutioihin jäseniä sekä pystyvät rajoittamaan sitä, keitä instituutioihin voidaan valita (Tamadonfar 2015, 191–195, 269, 271).

Kupchanin teoriassa taloudellisen ja poliittisen vallan jakautuminen eri sosiaalisten ja etnisten yhteiskuntaluokkien välillä on yksi merkittävä yhteiskuntajärjestysten yhteneväisyyden tai eroavaisuuden ulottuvuus. Saudi-Arabiassa erot sosiaalisessa statuksessa on perinteisesti johdettu

¹⁰ Uskonoppineet toimivat tuomareina, saarnaajina, notaareina, islamilaisen doktriinin auktoriteetteina sekä koulutusjärjestelmässä. Monet heistä ovat valtion palveluksessa, ja islamilainen opetus on säilynyt tärkeänä Saudi-Arabiassa. (Zuhur 2011, 203.)

mm. maantieteellisestä alkuperästä, ammatista, sukupuolesta sekä heimoyhteyksistä (Zuhur 2011, 200). Suurin osa Saudi-Arabian kansalaisista on arabeja, ja noin 10 prosentilla on myös afrikkalaista tai aasialaista taustaa, mutta etninen syrjintä ei ole maassa tavanomaista (emt. 201–202). Uskonnollisilla vähemmistöillä, eli muilla kuin sunnimuslimeilla, on maassa alempi sosiaalinen status kuin muilla (emt. 204).

Iranissa taas persialaiset muodostavat maan suurimman etnisen ryhmän, mutta esim. azerit, kurdit ja arabit ovat merkittäviä vähemmistöjä. Perustuslaki takaa ainakin periaatteessa kaikille etnisille ryhmille samat oikeudet, mutta käytännössä vähemmistöt saattavat kohdata syrjintää etenkin, jos he eivät ole shiialaisia. (The Iran Primer 2013) Vähemmistöuskonnot kokevat maassa syrjintää ja ovat heikommin poliittisesti edustettuina (Freedom House 2023a), ja maan tärkeimpien poliittisten virkojen haltijoiden on joko virallisesti tai epävirallisesti sovittu olevan miespuolisia shiioja (Gheissari 2009, 302–303). Poliittisen vallan voidaan siis todeta jakautuneen vähemmän uskonnollisille vähemmistöille molemmissa maissa, ja enemmistöjen olevan eri ryhmät, Saudi-Arabiassa sunnalaiset arabit ja Iranissa shiialaiset persialaiset. Täten valta jakautuu maissa eri tavalla eri ryhmien välillä.

Saudi-Arabian ja Iranin talouksien välillä taas on enemmän yhtäläisyyksiä. Molempien taloudet perustuvat etenkin öljyvaroihin (Moody's Analytics 2023b; The Iran Primer 2010), valtioilla on merkittävät kontrolloivat roolit taloudessa (Moody's Analytics 2023b; Heritage Foundation 2023), ja molemmissa maissa taloudellinen epätasa-arvoisuus on suhteellisen korkea (World Bank 2024; Matar 2017, 22). Saudi-Arabian talous perustuu öljyyn ja valtio kontrolloi merkittävää taloudellista toimintaa. Maa on kuitenkin *Vision 2030* -suunnitelmansa puitteissa pyrkinyt rohkaisemaan yksityisen sektorin kasvua ja siirtämään taloudellisen kasvun painopistettä yksityiselle sektorille. (Moody's Analytics 2023b) Korruptionvastaisilla toimillaan kruununprinssi on tästä huolimatta vahvistanut kontrolliaan maan yksityisen sektorin merkittävimmistä liikemiehistä (Davidson 2021, 329–331), joten maan hallitsija ei ole myöskään luopumassa auktoriteetistaan maan taloudessa. Saudi-Arabian taloudessa teollisuus kattaa noin 44 prosenttia BKT:stä, palvelut 53 prosenttia ja maatalous 2,6 prosenttia (Moody's Analytics 2023b).

Myös Iranin talous on riippuvainen öljystä, ja maan hallitus kontrolloi taloutta mm. satojen valtion omistavien yritysten kautta. Iranin taloudesta teollisuus kattaa 36%, palvelut 54% ja maatalous 10%. (Moody's Analytics 2023a) Lisäksi Iranin vallankumouskaartilla on hallitseva rooli maan taloudessa, mikä rajoittaa vapaata kilpailua ja yrittäjien mahdollisuuksia menestyä (Freedom House 2023a). Molemmissa maissa valtiot siis kontrolloivat pääsääntöisesti taloutta, öljy muodostaa talouksien

perustan, taloudellinen valta on jakautunut epätasaisesti, ja talouden eri sektorit ovat suhteellisen samankokoisia. Taloudellisesti Iranin ja Saudi-Arabian väliset erot eivät ole siis niin merkittävät kuin poliittisesti. Iranin taloutta kuitenkin rajoittavat kansainväliset pakotteet, ja Saudi-Arabia pyrkii *Vision 2030* -ohjelmansa kehyksessä muuttamaan yksityisen sektorin merkitystä taloudessa (World Bank 2022), joten niiden kehityskulut saattavat erota toisistaan.

Vaikka Saudi-Arabian ja Iranin välillä on joitain samankaltaisuuksia, esimerkiksi niiden talouksien rakenteissa, valtiovallan merkityksen keskeisyydessä sekä kansan vaikutusmahdollisuuksien vähyydessä, maiden yhteiskuntajärjestykset ovat silti erilaiset. Saudi-Arabian ja Iranin valtiomuodot eroavat toisistaan, vaikutusvalta maissa kuuluu eri ryhmille, ideologisesti ne eroavat merkittävästi toisistaan ja ne muodostuivat hyvin eri perusteille. Molemmissa maissa on kuitenkin tapahtunut valtaa keskittävää kehitystä, jolla saattaa olla merkitystä niiden välisen lähentymisen kannalta.

Iranissa reformisteja ja maltillisia on suljettu ulos politiikasta viime vuosina, minkä on nähty yhtenäistävän maan poliittista järjestystä. Sotilas-, tiedustelu- ja turvallisuusjoukkojen vaikutusvalta on kasvanut, mikä on siirtänyt yhä enemmän poliittista ja taloudellista valtaa ideologiiden käsiin. (Ziya 2021) Iranin syksyn 2022 mielenosoitusaallon intensiivisemmässä vaiheessa maan eliittien välillä havaittiin erimielisyyksiä siitä, miten mielenosoittajien kanssa tulisi toimia. Erimielisyydet eivät kuitenkaan aiheuttaneet eliittien jakautumista tai esimerkiksi merkittäviä loikkauksia turvallisuusjoukoista mielenosoittajien puolelle. Iranin eliitit sen sijaan vaikuttavat pysyneen yhtenäisinä, ja aiemmin hiljaisina olleet henkilöt alkoivat lopulta tukea hallintoa. (Azizi & van Veen 2023) Mielenosoitusaallosta huolimatta eliitit ovat pääosin jatkaneet regiimin tukemista monista syistä; Esimerkiksi siksi, että he haluavat suojella taloudellisia intressejään tai siksi, että he pelkäävät sitä, mitä heille tapahtuisi, jos Iranin regiimi kaatuisi (Alfoneh 2023d). Iranin eliittien yhtenäisyys on ollut havaittavissa myös siinä, miten yhdenmukaisesti he toimivat maan korkeimman johtajan kanssa. Iranin vallankumouskaarti, joka on maan vaikutusvaltaisimman turvallisuusjärjestö ja merkittävä toimija maan taloudessa, sekä maan presidentti Raisi, ovat toimineet täydellisessä harmoniassa maan korkeimman johtajan kanssa. (Abdi 2024.)

Vuodesta 2019 lähtien maan korkein johtaja Khamenei on lisäksi pyrkinyt ideologisesti puhdistamaan regiimin varmistukseksi, että hänen islamistinen ideologiansa säilyy maassa myös hänen kuolemansa jälkeen. Khamenei on mahdollistanut hänelle uskollisen uuden sukupolven vallankumouksellisten nousemisen valtaan sekä varmistanut, että turvallisuusjoukoissa säilyy sama ideologinen vakaumus (Selvik 2021, 240–242). Hän on nimittänyt radikaalin ideologiansa jakavia liittolaisiaan Iranin virallisiin ja epävirallisiin instituutioihin. Viimeisimpänä esimerkkinä

vallankumouskaartitaustainen Ali Akbar Ahmadian nimitettiin *Supreme National Security Council* -neuvoston päälliköksi toukokuussa 2023. Tämän nimityksen on tulkittu olevan merkki siitä, että Khamenei on saattanut puhdistusprojektinsa päätökseen. (Aarabi & Golkar 2023) Lisäksi Khamenein aikana parlamentin ja presidentin merkitys politiikassa on vähentynyt. Esimerkiksi vuodesta 1991 lähtien *Guardian Council* on kontrolloinut ankarammin sitä, ketkä saavat asettua ehdokkaaksi vaaleissa. Vuonna 1988 19,3% parlamenttivaalien ehdokkaista hylättiin (Selvik 2021, 243), mutta vuonna 2016 luku oli paljon korkeampi, 48,6% (Borden & Maloney 2016).

Maaliskuussa 2024 Iranissa järjestettiin vaalit, jossa valittiin edustajat maan parlamenttiin ja Asiantuntijoiden neuvostoon. *Guardian Council* -neuvosto sulki suurimman osan maltillisista ja uudistusmielisistä ehdokkaista ulos vaaleista, ja uutta parlamenttia dominoivat konservatiiviset ja radikaalit faktiot. (Mamedov 2024) Ainoa merkittävä kysymys iranilaisten eliittien yhtenäisyydestä liittyy tällä hetkellä maan korkeimpaan johtajaan: Korkein johtaja Khamenei on jo 84-vuotias, ja mitään julkista suunnitelmaa tai mekanismia hänen seuraajansa valintaan ei ole vielä olemassa. Khamenein kuolema saattaisi johtaa kaottiseen kilpailuun maan eri valtokeskusten, kuten vallankumouskaartin, sisällä ja välillä (Clawson 2024), ja regiimin yhtenäisyys saattaisi kohdata haasteita. Toisaalta koska Asiantuntijoiden neuvoston, joka on aiemmin nimittänyt korkeimman johtajan, vaaleja kontrolloitiin tänä vuonna niin tarkasti, koostuu sekin tällä hetkellä regiimin lojalisteista (Mamedov 2024), minkä pitäisi hillitä mahdollista tulevaa valtakamppailua.

Myös Saudi-Arabiassa on tapahtunut kehitystä, jossa valtiovaltaa on pyritty keskittämään. Islamin lisäksi heimositeet ja sukulaisuussuhteet ovat luoneet yhden perustavan ulottuvuuden Saudi-Arabian valtiolle (Thompson 2014, 13), sillä maan hallinto on konsultoinut paikallisia eliittejä, ja heimot ovat pitkään olleet tärkeitä tekijöitä maan poliittisessa järjestelmässä (Zuhur 2011, 99). Heimot, joilla on läheiset suhteet kuninkaaseen, ovat perinteisesti hallinneet erityisiä asemia valtiossa (Freedom House 2023b). Al-Saudin kuningashuoneenkin valta perustuu sen historiasta juontuvaan heimolliseen statukseen. Heimoihin liittyvien siteiden merkityksen on kuitenkin havaittu heikentyneen Saudi-Arabiassa. Vuosien 2003–2013 öljybuumin seurauksesta valtio moninkertaisti julkiset menonsa, mikä on vähentänyt saudiarabialaisten riippuvaisuutta sukulaisuus- ja heimosuhteista. Myös kiihtynyt urbanisaatio on vähentänyt yhteisöjen ja sukulaisuussuhteiden merkitystä. (Todman 2019) Lisäksi heimoverkostojen poliittinen vaikutusvalta on vähentynyt, sillä kuningas ja kruununprinssi ovat pyrkineet modernisoimaan valtiota, rajoittamaan mahdollisesti autonomisten sosiaalisten ryhmien vaikutusvaltaa ja vahvistamaan eliitin, jonka poliittinen lojaalius on riippumaton sosiaalisesta identiteetistä, asemaa (Freedom House 2023b).

Saudi-Arabiassa poliittista kontrollia keskitetään sekä laajemmin koko valtiossa että myös kuningasperheen sisällä (Farouk & Brown 2021, 32). Saudi-Arabian valtio oli pitkään hajautettu ja täynnä erillisiä valtakeskuksia, joista osaa johtivat ajoittain keskenään kilpailevat kuningassuvun jäsenet. Kuningas koordinoi tätä kokonaisuutta löyhästi. Nyt valtiota ja sen rakenteita muokataan muotoon, joka on suuremmin kuninkaan ja kruununprinssin kontrollissa ja valvonnassa. (emt. 28; Brown 2017) Uusien rakenteiden luominen, korruptionvastaiset kurinpalautukset sekä sotilas- ja turvallisuusorganisaatioiden käskyvallan keskittäminen ovat olleet kruununprinssi bin Salmanin strategioita valtiovallan sentralisoimiseksi (Davidson 2021, 334).

Kruununprinssi on vähentänyt muiden Saudi-Arabian laajaan kuningassukuun¹¹ kuuluvien jäsenten vaikutusvaltaa ja nojautunut huomattavasti pienempään sisäpiiriin kuin edeltäjänsä (emt. 319, 327). Bin Salman on lisännyt henkilökohtaista ja sisäpiirinsä vaikutusvaltaa puolustus- ja sisäministeriössä, joita ennen on pidetty melko autonomisina. Sisäministeriön toimenkuvia on siirretty toiselle elimelle, joka on suuremmin kruununprinssin kontrollissa. (emt. 331; Smith Diwan 2019) Lisäksi korruptionvastaiset kampanjat ovat auttaneet häntä lisäämään auktoriteettiaan maan yksityisellä sektorilla (Davidson 2021, 329). Myös uskonnollisten auktoriteettien valtaa Saudi-Arabiassa on pyritty vähentämään viime vuosina (Farouk & Brown 2021, 12), ja tähän syvennyttään seuraavassa osiossa.

Yllä ja edellisessä osiossa on havaittu joitain merkittäviä eroja Saudi-Arabian ja Iranin yhteiskuntajärjestysten välillä. Maat ovat teokraattisia ja autoritäärisiä, mutta toinen niistä on tasavalta ja toinen monarkia, ja niiden instituutiot ja ideologiat eroavat merkittävästi toisistaan. Maat ovat myös etnisiltä koostumuksiltaan ja uskonnoiltaan erilaisia. Yhteiskuntajärjestysten erojen tulisi siten Kupchanin mallin mukaisesti nousta esteeksi Iranin ja Saudi-Arabian väliselle sovittelulle. Kupchanin mallissa yhteensopimattomuudet eivät kuitenkaan estä maita tavoittelemasta rauhaa, mutta poliittisen ja taloudellisen integraation edistyessä rakenteet, joita integraatio uhkaa, voivat muodostaa koalitioita, joiden tavoite on sovittelun pysäyttäminen. Siksi onkin pohdittava, onko aiemmin lueteltujen eroavaisuuksien perusteltua olettaa johtavan siihen, että maissa rakentuisi tällaisia koalitioita.

Saudi-Arabia ja Iran molemmat ovat autoritäärisiä maita, joissa valtio kontrolloi taloutta ja valta on harvojen käsissä. Lisäksi viime vuosina valtiovaltaa on pyritty keskittämään Saudi-Arabiassa kuninkaan ja kruununprinssin käsiin, ja muiden rakenteiden merkitystä ja autonomiaa on pyritty

¹¹ Saudi-Arabian perustajalla ja ensimmäisellä kuninkaalla Ibn Saudilla (1876–1953) oli 22 vaimoa, ainakin 34 poikaa ja satoja pojanpoikia (Henderson 2006), joten kuningassuvun koko on valtava.

vähentämään. Iranissa taas presidentin ja parlamentin merkitys on vähentynyt, ideologinen harmonia eri valtionelimissä lisääntynyt, ja eliittien yhtenäisyyden on todettu vahvistuneen maan mielenosoitusaallon aikana. Nämä kehitykset lisäävät epätodennäköisyyttä sille, että maissa voisi muodostua regiimien toimia vastustavia koalitioita. Demokratian poissaolo saattaa siis tietyllä tapaa jopa helpottaa maiden lähentymisen tavoittelua, sillä vaikutusmahdollisuudet eliittien ulkopuolella ovat niin pienet ja eliitit ainakin tällä hetkellä yhtenäiset.

Saudi-Arabian ja Iranin lähentyminen ja niiden poliittisten ja taloudellisten suhteiden kehittyminen on kuitenkin kesken. Olisi siis liian aikaista todeta, että yhteiskuntajärjestyksien eroavaisuudet eivät tule muodostumaan ongelmiksi maiden lähentymisessä etenkin pitkällä aikavälillä. Tällä hetkellä sovittelua vastustavien koalitioiden muodostuminen vaikuttaa epätodennäköiseltä. Kupchanin mallissa yhteiskuntajärjestysten yhteensopivuus on kuitenkin välttämätön ehto, joten jos Saudi-Arabia ja Iran niiden hallinnollisista ja ideologisista eroista huolimatta onnistuvat saavuttamaan vakaan rauhan, ei Kupchanin teoria onnistu selittämään niiden lähentymistä. Etnisyyden ja uskonnon ja niiden erojen vaikutusta maissa ja niiden välisessä sovittelussa pohditaan seuraavassa osiossa.

6.3. Kulttuurinen samankaltaisuus

Kulttuurinen samankaltaisuus on Kupchanin mallissa yhteiskuntajärjestysten yhteensopivuuden lisäksi välttämätön ehto vakaan rauhan saavuttamiselle (2010, 49). Kupchan määrittelee kulttuurin siten, että se kattaa käytännöt, merkit ja symbolit, jotka kumpuavat pääasiassa, mutteivat yksinomaan, etnisyydestä, rodusta ja uskonnosta. Kulttuuriseen samankaltaisuuteen tulee kuitenkin liittää merkittävä huomautus: se on konstruoitavissa poliittisesti ja sosiaalisesti. Kupchanin mukaan ei tule aliarvioida sitä roolia, joka kulttuurisella samankaltaisuudella on geopolittisen kilpailun taakse jättämisellä, mutta käsitykset kulttuurisesta samankaltaisuudesta voivat muuttua. (emt. 58.)

Iso-Britannia ja Yhdysvallat korostivat lähentymisensä aikana yhteistä anglosaksista perintönsä luodakseen yhteisiä identiteettejä ja solidaarisuuden tunteen maiden välille (emt. 87). Japanin ja Iso-Britannian välillä taas kulttuurisen samankaltaisuuden puuttuminen yhdessä institutionalisoidun maltin vähäisyyden kanssa vaikeutti liittolaisuuden vakautumista (emt. 98). Lisäksi kuten aikaisemmin on mainittu, eurooppalaiset ovat eri aikoina ja eri tarkoituksissa korostaneet sekä kulttuurisia eroavaisuuksiaan että samankaltaisuuksiaan. Koska kulttuurinen samankaltaisuus tai erilaisuus on sosiaalisesti ja poliittisesti konstruoitavissa, ovat maiden eliitit voineet tarpeidensa mukaan edistää kumpaakin näkemystä. (emt. 176.)

Kulttuuriset erot eivät ole ylitsepääsemättömiä, ja käsitykset niistä ovat muokattavissa. Sveitsin konfederaatiota piinasivat vuosia ristiriidat protestanttien ja katolilaisten välillä, mutta 1800-luvulla jaettu sveitsiläinen identiteetti ylitti tällaiset jakolinjat. (emt. 233–234) Niissäkin tapauksissa, joissa kulttuureissa oli havaittavissa samankaltaisuuksia, tarvittiin kuitenkin muutoksia diskurssissa, jotta samankaltaisuudet saatiin tuotua pinnalle. Amerikkalaiset ja britit sekä norjalaiset ja ruotsalaiset alkoivat nähdä toisensa sukulaiskansoina vasta, kun strategisen kilpailun päätyminen avasi tien uuden diskurssin ja yhteisen identiteetin syntymiselle. (emt. 332.)

Kulttuurisen samankaltaisuuden vähäisyyden on tulkittu vaikuttaneen Iranin ja Saudi-Arabian sovitteluun aiemminkin. Maiden väliset suhteet ovat kokeneet joitain jännitteiden helpottumisia, esimerkiksi 2000-luvun vaihteessa, kun maat allekirjoittivat turvallisuuteen (1998) ja yhteistyöhön (2001) liittyvät sopimukset. Tällöin rajallinen yhteistyö tuli mahdolliseksi, vaikkakin epäluulon ja kilpailun ilmapiiri maiden välillä säilyi. Iranin ja Saudi-Arabian uskonnolliset, ideologiset ja identiteettiin liittyvät jakolinjat merkitsivät kuitenkin sitä, että normalisoidut diplomaattisuhteet onnistuivat vain hillitsemään maiden välistä kilpailua, mutteivat päättämään sitä. (Ahmadian 2018, 134.)

6.3.1. Islam ja sen jakautuminen

Saudi-Arabian ja Iranin kulttuureja erottavat etenkin maiden uskonnot. Vaikka molemmat maat ovat islaminuskoisia, seuraavat ne islamin eri tunnuskuntia, Saudi-Arabia sunnalaisuutta ja Iran shiialaisuutta. Islam sai alkunsa 600-luvulla Mekassa, joka sijaitsee nykyisessä Saudi-Arabiassa. Kauppiaana työskennellyt Muhammad alkoi saada viestejä Jumalalta enkeli Gabrielin välityksellä. Näistä viesteistä muodostui islamin pyhä teksti Koraani. Tämän uuden uskonnon mukaan ei ole kuin yksi Jumala, Allah, ja Muhammad on viimeinen profeetta, jonka Jumala valitsi palauttamaan Abrahamin monoteismin. (Betts 2013, 16.)

Muhammadin kuolemaa vuonna 632 seurasi katkera riita tämän seuraajasta, ja tämä riita on islamin jakautumisen alkuperä. Osa Muhammadin lähipiiristä kannatti profeetan seuraajan eli kalifin valitsemista heimojen vanhimpien joukosta, ja heistä muodostuivat sunnit. Osa taas kannatti johtajuuden periytymistä profeetan jälkeläisille, jolloin seuraajaksi olisi valikoitunut Ali, Muhammadin serkku ja tämän tyttären aviomies. Näistä Alin kannattajista muodostuivat shiitit. Ensimmäinen vaihtoehto kuitenkin voitti, ja Muhammadin seuraajaksi valittiin Abu Bakr. Muhammadin serkku Ali valittiin neljänneksi kalifiksi lopulta vuonna 656, mutta islamin ensimmäiset sisällissodat johtivat pian hänen kuolemaansa vuonna 661. (emt. 18–21.)

Alin seuraajat siirsivät tukensa hänen pojilleen, ensin Hasanille ja tämän kuoltua Husseinille, joka haastoi muslimimaailmassa valtaan nousseen Umaijadien kalifaatin. Umaijadit kuitenkin päihittivät ja tappoivat Husseinin taistelussa lähellä Karbalan kaupunkia. Tämän jälkeen shiitit kieltäytyivät tunnustamasta Umaijadien kalifaattia ja etsivät johtajia Alin ja tämän poikien jälkeläisten joukosta. Shiiojen johtajille annettiin nimitys imaami, ja shiitit uskovat heillä olevan ylimaallisia voimia, jotka johtuvat heidän sukulaisuussuhteestaan profeetta Muhammadiin ja Aliin. (emt. 22) Sunnit näkivät shiitit uhkana kalifaatille, ja Umaijadit ja heidän seuraajansa Abbasidit vainosivat shiioja ja heidän imaameitaan. Shiialaisuus levisi kaikesta huolimatta ympäri islamilaista imperiumia. (emt. 22–23) Suurimman shiialaisuuntauksen muodostavat kaksitoistashiialaiset, jotka opettavat, että shiiojen kahdestoista ja viimeinen imaami piiloutui 900-luvulla ja palaa aikojen lopussa takaisin *Mahdina* eli messiaana (emt. 24–25).

Käytännössä sunneja ja shiioja erottavat vain jotkin uskomukset ja käytännöt. Esimerkiksi sunnien ja shiiojen rukousasunnoissa ja rukouksien määrissä on joitain eroja. Merkittävimmät erot kuitenkin liittyvät ymmärrykseen uskonnollisesta johtajuudesta. Molemmat sunnit ja shiitit uskovat *Mahdin* saapumiseen lopun aikoina, mutta vain shiitit uskovat, että *Mahdi* on heidän 900-luvulla piiloutunut kahdestoista imaaminsa. Sunneille imaami on vain rukousten johtaja, jolla ei ole hengellistä

auktoriteettia, mutta shiioille heidän imaaminsa on Muhammadin jälkeläinen. Sunnalaisuudessa ei ole varsinaista papistoa, ja imaamien ja muftien toimet ovat hallinnollisia. Shiialaisuudessa taas tietyn tason saavuttaneet uskonoppineet harjoittavat imaamin poissa ollessa hengellistä ja poliittista auktoriteettia. (emt. 49–51) Shiialaisuudessa merkittävimmät uskonoppineet tunnustetaan ajatollaheiksi (emt. 25). Sunneille Muhammad oli profeettojen sinetti, joka vastaanotti Jumalan viimeiset sanat. Shiitit taas eivät poissulje sitä mahdollisuutta, että kahdestoista ja viimeinen imaami voisi vielä vastaanottaa viestejä Jumalalta. (emt. 51.)

6.3.2. Uskonto Saudi-Arabiassa

Saudi-Arabia on valtaosin sunnalainen maa, ja se seuraa sunnalaisuuden sisällä syntynyttä wahhabismi-liikettä (Dorsey 2016, 357). Wahhabismin historia alkaa 1700-luvulla Najdissa, joka sijaitsee nykyisen Saudi-Arabian keskiosissa. Liikkeen perusti Muhammad ibn Abd al-Wahhab. Hän kirjoitti teoksen *Kirja Jumalan ykseydestä*, johon wahhabismin opetukset pohjautuvat. Hänen tarkoituksenaan oli elvyttää todellinen islam. (Commins 2016, 12–14) Al-Wahhab saarnasi moraalista rappiota ja maallisuutta vastaan (Betts 2013, 38). Hän vastusti kaikenlaista epäjumalanpalvontaa ja korosti monoteismin tärkeyttä. Hänen mukaansa muslimien pitää kieltää kaikki muut palvonnan kohteet kuin islamin yhden Jumalan. (Commins 2016, 14–15) Al-Wahhab oli shiivastainen, ja kutsui heitä termillä ”rafida” (emt. 16), joka voidaan suomentaa sanalla ”hylkääjät”.

Al-Wahhab solmi liittolaisuuden Ibn Saudin kanssa 1700-luvun puolivälissä. Ibn Saud oli Dirijjan emiiri ja Saudi-Arabian nykyisen al-Saudin kuningashuoneen perustaja. Al-Wahhabin ja Ibn Saudin välinen sopimus perusti liittolaisuuden uskonnollisen liikkeen ja poliittisen vallan välillä, ja tämä liittolaisuus on kestänyt tähän päivään asti. Ibn Saud ja hänen jälkeläisensä laajensivat valta-alueettaan Arabian niemimaalla, mitä al-Wahhab tuki ja legitimoiti uskonnollisin argumentein. Ibn Saudin valta-alueen levitessä wahhabismista tuli dominoiva uskonnollinen doktriini Najdissa. (emt. 18–19) Nykyinen Saudi-Arabia valloitettiin ja yhdistettiin kolmenkymmenen vuoden aikana vuosina 1901–1932 Abd al-Aziz ibn Saudin johdolla, ja wahhabismin rooli hallitsevana doktriinina alueella vahvistettiin (emt. 71–72). Saudit eivät kuitenkaan käytä uskonnostaan nimitystä wahhabismi vaan yleisemmin salafismi, ja sitä pidetään ainoana oikeana tulkintana islamista (Farouk & Brown 2021, 10, 15).

Vastineena al-Saudin kuningashuoneen vallan legitimoimisesta Saudi-Arabian wahhabilaiset uskonoppineet ovat saaneet säätää yhden maailman ankarimmista ja puritaanisimmista islamilaisen lain tulkinnoista (Dorsey 2016, 357). Saudi-Arabian valtion muodostumisen yhteydessä wahhabismi kiedottiin osaksi valtion perusteita, mikä lisäsi sen vaikutusvaltaa ja antoi sille vahvan

institutionaalisen muodon (Farouk & Brown 2021, 11). Wahhabismin rooli yhteiskunnassa ei marginalisoitunut silloinkaan, kun Saudi-Arabia modernisoitui, ja uskonoppineet hyödynsivät vaikutusvaltaansa sekä moraalista legitimitettiin estääkseen maan länsimaistumisen. Wahhabi-viranomaiset siirtyivät valtion virastoihin, ja Saudi-Arabian hallitsijat säilyttivät maassa wahhabilaisen uskonnollisen kulttuurin. (Commins 2016, 104–110) Maan ulama eli uskonnolliset johtajat pääsivät kontrolloimaan koulutusta, lakia, julkista moraalialia ja uskonnollisia instituutioita. Tämän vastineena he vastustivat vain maltillisesti modernin teknologian ja viestinnän tuomista maahan eivätkä estäneet kuningas Abd al-Aziz ibn Saudia tekemästä ulkopoliittista yhteistyötä mm. brittien ja amerikkalaisten kanssa. (emt. 208–209.)

Saudi-Arabian perustuslaki ja oikeusjärjestelmä perustuvat perinteisiin islamilaisiin oikeusperiaatteisiin: maan perustuslaki perustuu Koraaniin ja sunnaan, ja valtion lait tukeutuvat islamilaiseen *fiqhii*¹² (Atawneh 2009, 721). Ulama on sisällytetty valtion toimintaan, ja uskonnolliset instituutiot ovat tärkeitä auktoriteetteja lainsäädännössä. Ulama toimii yhteistyössä hallitsijan kanssa ja harjoittaa vaikutusvaltaa usealla eri alueella, kuten ministeriöissä ja oikeudellisissa asioissa (emt. 729). Ulaman jäseniä työskentelee mm. islamilaisten asioiden ministeriössä, opetusministeriössä ja opetusjärjestelmässä (Zuhur 2011, 96). Poliittiset ja uskonnolliset auktoriteetit tekevät usein yhteistyötä esimerkiksi lainsäädännössä. Maan kuninkaat ovat ottaneet ulaman intressit huomioon ja konsultoineet uskonoppineita. (Atawneh 2009, 733) Ulamalla on merkittävä rooli maan sosiokulttuurin muotoilussa, ja lisäksi se legitimoii poliittisia päätöksiä etenkin, kun tällaiset päätökset voidaan tulkita yhteensopimattomiksi sharian kanssa. Fatwat eli uskonoppineiden antamat lainopilliset lausunnot perustelevat kuninkaallisia päätöksiä, ja sekä fatwat että kuninkaalliset päätökset ovat osa maan oikeusjärjestelmää. (Al Atawneh 2017, 124–130.)

Wahhabismiin liittyy negatiivinen inkliinaatio shiiamuslimeita kohtaan. Saudi-Arabian vaikutusvaltaiset uskonoppineet ovat pyrkineet levittämään negatiivista näkemystä shiialaisuudesta ja shiialaisista, ja maan kuningashuone on suvainnut tai jopa avoimesti tukenut anti-shiialaisia fatwoja, kirjoituksia ja kirjoja. Maan suurmuftit ja useat muut uskonnolliset elimet ovat demonisoineet shiioja ja käyttäneet rooliaan valtiossa vahvistaakseen näkemystään valtion toiminnassa. (Dieudonné 2023, 10) Saudi-Arabian shiivähemmistö on ollut poliittisesti ja taloudellisesti heikossa asemassa ja kokenut uskonnollista ja poliittista suvaitsemattomuutta. Shiioilla

¹² *Fiqh* tarkoittaa islamilaista oikeustiedettä, joka käsittelee islamilaisen lain sharian sääntöjä, jotka on johdettu Koraanista ja sunnasta (Ramzy & Dastagir 2018).

ei ole samoja oikeuksia kuin muilla Saudi-Arabian kansalaisilla, heidän mahdollisuuksiaan päästä virallisiin aseisiin rajoitetaan, ja heitä on ollut hyvin vähän esimerkiksi suurlähettiläinä. (Soltaninejad 2019, 116; Strobl 2016, 550.)

Saudi-Arabian valtion suhde wahhabismiin saattaa kuitenkin muuttua tulevaisuudessa, sillä maa tavoittelee kehitystä kohti modernia ja kilpailukykyistä 2000-luvun tietoyhteiskuntaa (Dorsey 2016, 362). Jo Saudi-Arabian aiempi kuningas Abdullah pyrki hillitsemään wahhabismin vaikutusvaltaa maassa. Hän mm. nimitti naisia kuninkaalliseen neuvostoon ja pyrki lisäämään suvaitsevaisuutta sellaisia muslimeja kohtaan, jotka eivät seuranneet wahhabismia. (Betts 2013, 39–40) Kehitys on kuitenkin kiihtynyt nykyisen kruununprinssin valtakaudella.

Yhdysvaltalaisen *Atlantic*-lehden haastattelussa vuonna 2018 kruununprinssi Muhammad bin Salman vähätteli wahhabismin ja al-Wahhabin merkitystä Saudi-Arabiassa ja korosti maan islamin monimuotoisuutta (Goldberg 2018). Hän totesi myös vuonna 2021, että Saudi-Arabian uskonnollinen doktriini ei ole enää sokeasti sitoutunut al-Wahhabin tai kenenkään tietyn oppineen tai tunnuskunnan opetukseen (Arab News 2021). Kuten aiemmassa luvussa todettiin, Saudi-Arabian valtiota uudistetaan: maan hallinnon rakenteita keskitetään ja muotoillaan uudelleen, mikä vaikuttaa myös islamin rooliin yhteiskunnassa. Näihin toimiin sisältyvät mm. menettelytapoihin liittyvät muutokset, byrokratian rakenteiden uudistaminen sekä muutokset lainkäyttövallassa. Uudistuksien motiiveiksi arvioidaan valtiovallan keskittämistä, mahdollisten esteiden poistamista poliittisten, sosiaalisten ja taloudellisten reformien tieltä sekä regiimin aseman vahvistamista. Islamilaisten rakenteiden muutoksia ei ole esitetty virallisena ohjelmana vaan sarjana hallinnollisia toimia, joiden seurauksia ovat keskitetyn kontrollin lisääntyminen, uskonnollisten auktoriteettien autonomian vähentäminen sekä auktoriteetin siirtäminen rakenteille, jotka ovat suoremmin yhteydessä kuningashuoneeseen. Uudistukset ovat peruttavissa eikä niitä voi kuvailla suoriksi hyökkäyksiksi wahhabismia vastaan, mutta niiden tavoitteeksi nähdään uskonnon roolin uudelleenstruktuurointi Saudi-Arabiassa. (Farouk & Brown 2021, 7–8, 28; Brown 2017.)

Muutoksia on tapahtunut mm. Islamilaisten asioiden ministeriössä, jossa kuningashuoneen uudistuksille vastahakoisia henkilöitä on uhattu erottamisella. Lisäksi ministeriö on ottanut käyttöön sääntelyä, joka rajoittaa saarnaamisen maan moskeijoissa vain saudiarabialaisille kokoaikaisille imaameille, joita ministeriö valvoo yhä tarkemmin. Uskonoppineita painostetaan legitimoimaan valtion toimeenpanemia uudistuksia ja saarnaamaan uskollisuutta saudihallitsijoita kohtaan. Ministeriö valvoo moskeijoita, uskonnollista opetusta sekä hyväntekeväisyysjärjestöjä toimiakseen radikalismia ja sellaista poliittista islamia, jota valtio ei hyväksy, vastaan. (Farouk & Brown 2021,

13–15) Lisäksi kuninkaallisista asetuksista lähtöisin olevaa lainsäädöllistä prosessia on vahvistettu, mikä merkitsee sitä, että yhä suurempaa osaa Saudi-Arabian lakeja dominoivat valtiolliset tekstit eivätkä uskonoppineiden tulkinnat uskonnollisista käskyistä. Lisäksi ministeriöt julkaisevat entistä enemmän sääntelyä. Maan tuomarit on perinteisesti koulutettu islamilaisessa oikeustieteessä, mutta nykyään oikeuslaitokseen pyritään saamaan enemmän maallisista lakiopistoista valmistuneita. (emt. 16–19.)

Saudi-Arabian uskonnollinen poliisi on menettänyt toimintavaltaansa eikä pysty enää itsenäisesti tekemään pidätyksiä. Käytännössä se on lähes kadonnut julkisesta elämästä. Saudi-Arabia pyrkii myös säätelemään maan uskonnollisen sektorin rahoitusta. Islamilaisten asioiden ministeriö valvoo ja säätelee tarkemmin moskeijoille ja islamilaisille järjestöille osoitettuja lahjoituksia. Maan opettajien joukosta taas on pyritty kitkemään kaikki Muslimiveljeskunnan¹³ jäsenet ja veljeskunnan aatteellinen vaikutusvalta. Radikaaleiksi tulkitut opettajat poistetaan luokkahuoneista ja kirjat, joiden kirjoittajien nähdään olevan myönteisiä Muslimiveljeskuntaa kohtaan, poistetaan opetussuunnitelmasta ja koulujen kirjastoista. (emt. 19–25; The Arab Weekly 2020.)

Uskonnon roolia Saudi-Arabian yhteiskunnassa pyritään siis määrittelemään uudelleen osana pyrkimyksiä keskittää valtaa kuningashuoneelle ja saada läpi kruununprinssin tavoittelemat uudistukset. Uskonnollisten instituutioiden autonomiaa vähennetään, mutta kuten aikaisemmassa luvussa todettiin, sama on myös tehty muissa instituutioissa, kuten puolustus- ja sisäministeriöissä. Lisäksi osaan uudistuksista liittyy myös Saudi-Arabian imagon uudistaminen ulkomailla (Farouk & Brown 2021, 21). Reformeilla on pragmaattiset ja poliittiset motiivit, ja muutokset ovat pääasiassa hallinnollisia. Niiden vaikutukset maan kulttuuriin eivät ole vielä täysin selvillä, sillä uskonoppineita tarvitaan yhä uudistusten legitimoimiseen eikä wahhabismia ole hylätty.

Vuonna 2022 Saudi-Arabiassa toteutetussa, yhdysvaltalaisen *Washington Institute for Near East Policy* -ajatushautomon tilaamassa mielipidetiedustelussa 42 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että Saudi-Arabian tulisi kuunnella niitä, jotka haluavat tulkita islamia modernimmalla, maltillisemmalla ja suvaitsevaisemmalla tavalla. 44 prosenttia vastaajista vastusti tätä ideaa. Sama kysymys on esitetty mielipidetiedustelussa useana peräkkäisenä vuotena, ja maltillisempaa islamin tulkintaa kannattavien määrä on noussut. (Pollock 2022) On siis merkkejä siitä, että saudit ovat kasvavassa määrin

¹³ Muslimiveljeskunnan perusti Egyptissä vuonna 1928 muslimiuskonoppinut Hassan al-Banna. Järjestö on sunnalainen, ja se korosti paluuta islamiin, islamilaista valtiota sekä länsimaistumisen vastustamista. Veljeskunnalla on tytäryrjestöjä myös muissa arabimaissa. Vuonna 2012 veljeskunnan johtaja Muhammad Morsi valittiin Egyptin presidentiksi, vaikkakin hänet syöstiin vallasta noin vuosi myöhemmin. Monet pitävät veljeskuntaa terroristijärjestönä. (Wickham 2013, 2, 21–24, 290–291.)

avoimempia maltilliselle islamin tulkinnalle, joten bin Salmanin uudistuksilla saattaa olla vaikutusta maan kansaan ja kulttuuriin.

6.3.3. Uskonto Iranissa

Vaikka Iran oli pitkään sunnalainen alue, vuonna 1501 shiialaisen Safavid-dynastian johtaja Ismail valloitti Tabrizin kaupungin luoteis-Iranissa ja julisti itsensä kaikkien shiiojen shaahiksi eli hallitsijaksi (Betts 2013, 34). Kaksitoistashiialaisuus on valtionuskonto Iranissa (emt. 24–25). Maa ei ollut kuitenkaan shiialainen teokratia ennen kuin ajatollah Ruhollah Khomeinin johtama vuosien 1978–1979 vallankumous syrjäytti shaahi Mohammed Reza Pahlavin monarkian ja korvasi sen shiiateologiaan perustuvalla teokraattisella tasavallalla. Vallankumouksen taustasyitä olivat vuonna 1953 tapahtunut Yhdysvaltojen tukema vallankaappaus, jossa maan pääministeri syrjäytettiin shaahin vallan vahvistamiseksi, maan taloudelliset vaikeudet sekä jakolinjat yhteiskunnassa traditionalistien ja länsimaistuneiden kansalaisten välillä. (Sheikhzadegan 2018, 5–12.)

Shaahi yritti 1960-luvulla käynnistää useita sosiaalisia muutoksia, joista osaa maan konservatiiviset uskonoppineet pitivät sharian vastaisina. Maan johtava uskonoppinut, ajatollah Ruhollah Khomeini, kritisoi maan hallintoa ja saavutti merkittävän suosion kansan keskuudessa. Khomeini karkotettiin Turkkiin vuonna 1963, mutta hänestä tuli ulkomaillakin ollessaan islamilaisen hallinnonvastaisen vastarinnan sankari. Radikaalien ideologioiden, kuten marxismin ja islamismin, suosio yleistyi Iranissa. (emt. 12–13.)

Vuonna 1978 iranilainen sanomalehti *Ettellaat* julkaisi pääkirjoituksen, jossa Khomeinia syytettiin ulkovaltojen kanssa juonittelemisesta. Tämä suututti useat maan teologian opiskelijat, jotka järjestivät mielenosoituksia, joihin poliisi vastasi väkivaltaisesti. Tätä seurasi mielenosoitusaalto, jonka hallinto yritti tukahduttaa. (emt. 14) Khomeini palasi Iraniin helmikuussa 1979 ja iranilaiset äänestivät maaliskuussa 1979 kansanäänestyksessä sen puolesta, että maa muutetaan islamistiseksi tasavallaksi. Joulukuun kansanäänestyksessä hyväksyttiin uusi perustuslaki (Maloney & Razipour 2019), joka vahvisti papiston asemaa ja takasi heille merkittäviä valtaoikeuksia (Sheikhzadegan 2018, 15). Vallankumoukseen osallistui erilaisia toimijoita, kuten konservatiivisia uskonoppineita, marxisteja, ammattiyhdistysten jäseniä sekä maallisia liberaaleja. Khomeinin palattua Iraniin islamistit onnistuivat kuitenkin leimaamaan vallankumouksen islamilaiseksi. (Gustafson 2023, 805–806.)

Maan Asiantuntijoiden neuvosto nimitti Khomeinin *valiksi*, joka tarkoittaa Jumalan edustajaa *Mahdin* saapumiseen saakka. Neuvosto myönsi myös tälle laajoja lainsäädännöllisiä, oikeudellisia ja

toimeenpanollisia valtaoikeuksia. (Tamadonfar 2015, 179) Khomeinin kuoleman jälkeen vuonna 1989 Asiantuntijoiden neuvosto valitsi seuraavaksi korkeimmaksi johtajaksi ajatollah Ali Khamenein, joka oli aiemmin toiminut maan presidenttinä. (emt. 183) Iranin perustuslain mukaan hallinnon tulee perustua Koraaniin ja sunnaan, minkä lisäksi oikeamielisten henkilöiden tulee johtaa hallintoa, ja näiden henkilöiden tulee olla sitoutuneita jumalallisen järjestyksen perustamiseen. Perustuslain periaatteet sisältävät merkittävimmät islamilaiset periaatteet. (emt. 190) Iranin perustuslaki vaatii lisäksi, että kaikki lait ja poliittiset toimet ovat yhteensopivia sharian ja muiden islamilaisien käskyjen kanssa (emt. 35–37).

Kuten jo aikaisemmassa osuudessa selitettiin, shiialaisuus vaikuttaa voimakkaasti Iranin poliittiseen järjestelmään, ja shiialaiset miehet dominoivat maan poliittista järjestelmää (Freedom House 2023a). Maa tunnustetaan perustuslaissa islamilaiseksi ja ainakin periaatteessa kaikkien lakien tulee olla yhteensopivia sharian kanssa. Korkeimmalla johtajalla, jonka tehtävän uskonnolliset vaatimukset on määritelty perustuslaissa, on maan merkittävimmät valtaoikeudet, ja useiden vaikutusvaltaisten neuvostojen jäsenet tulevat uskonoppineiden joukosta. Uskonoppineet pystyvät myös kontrolloimaan sitä, ketkä voivat olla ehdokkaita vaaleissa. Maan oikeuslaitosta kontrolloivat uskonnolliset konservatiivit, jotka ovat käytännössä vastuussa vain maan korkeimmalle johtajalle (Tamadonfar 2015, 261–263). Lisäksi korkein johtaja Khamenei on pyrkinyt viime vuosina vahvistamaan ideologiansa jakavien liittolaisten asemia maan hallinnossa.

Iranin kansalaiset asetetaan myös eri asemiin uskontoon liittyvien tekijöiden perusteella. Valtion teokraattinen luonne ja eliittien islamistinen ideologia on poissulkenut ei-muslimit, ei-shiialaiset uskonnolliset vähemmistöt ja monet maalliset muslimit todellisista vallan elimistä ja päätöksenteosta. Iranin islamilainen tasavalta on myös institutionalisoinut uskontoon ja sukupuoleen perustuvan syrjinnän. Tämä näkyy maan perustuslaissa, politiikassa ja ideologiassa. Uskonoppineilla on maassa korkeampi asema kuin maallikoilla, ja tärkeimpien poliittisten virkojen haltijoiden on joko virallisesti tai epävirallisesti sovittu olevan miespuolisia shiioja. (Gheissari 2009, 302–303.)

Kuten aiemmassa luvussa kuitenkin todettiin, Iranin islamilaisen tasavallan suosio maassa on ollut hyvin alhainen. Maan kansalaiset eivät välttämättä tue hallinnon tiukkaa islamilaisuutta, mistä esimerkkinä toimii se, että iranilaiset naiset poistivat huntujaan protestina maan mielenosoitusaallon aikana. Lisäksi Iranissa on toteutettu mielipidetutkimus, jonka mukaan uskonnollisuuden määrä maassa on vähentynyt (Arab & Maleki 2020). Syksyn 2022 mielenosoitusaallosta huolimatta kansa ei ole kuitenkaan onnistunut saavuttamaan konkreettisia muutoksia, joten islamin ja shiialaisuuden asemaa maassa voidaan yhä kuvaila vahvaksi. Jos islamin ja shiialaisuuden merkitys iranilaisten

keskuudessa kuitenkin vähenee entisestään tulevaisuudessa, on tällä epäilemättä vaikutusta myös maan kulttuuriin.

Saudi-Arabian ja Iranin uskonnot vaikuttavat siis voimakkaasti niiden hallinnollisissa järjestelmissä, jotka yhdessä uskonnon kanssa vaikuttavat voimakkaasti niiden yhteiskuntien eri osa-alueilla. Tässä suhteessa Saudi-Arabian ja Iranin kulttuurit eivät ole samankaltaisia, sillä vaikka molemmat ovat islamilaisia, ovat shiialaisuuden ja sunnalaisuuden jakolinjat merkittävät niin historiallisesti kuin nykypäivänäkin. Vaikkeivat käytännössä uskontokuntia erota niin monet periaatteet tai käytännöt, on sunnien ja shiiojen välistä vihanpitoa paikoissa, joissa he elävät rinta rinnan, kuvailtu jopa vahvemmasi kuin kummankaan vihanpitoa toisia uskontoja kohtaan (Betts 2013, 52). Uskonnon merkitys saattaa kokea muutoksia molemmissa maissa tulevaisuudessa, mutta tällä hetkellä uskonto on keskeinen osa Iranin regiimin ideologiaa, ja Saudi-Arabian hallintokaan ei ole hylkäämässä wahhabismia, vaikka sen autonomisuutta vähennetään. Jos uskonnon merkitykset kuitenkin maissa vähenevät tulevaisuudessa, niin saattavat vähetä myös niiden kulttuuriset eroavaisuudet.

6.3.4. Etnisyys ja nationalismi

Uskonnon lisäksi etnisyys on Kupchanin mallissa toinen tekijä, johon kulttuuri perustuu (2010, 16). Iran ja Saudi-Arabia näkevät itsensä uskollisina jatkamaan sekä historiallista sunnien ja shiiojen välistä vihanpitoa että historiallista arabien ja persialaisten välistä vihanpitoa (Cohen & Hitman 2021, 271). Iran on multietninen maa, ja sen kansalaisista etnisesti persialaisia on noin puolet (Gheissari 2009, 299–300). Etnisiä vähemmistöjä ovat mm. azerit ja kurdit (emt. 301–302; Sanasarian 2000, 5–6). Etnisyys vaikuttaa kuitenkin yhdessä uskonnon kanssa iranilaiseen nationalismiin. Mohammad Soltaninejad (2019, 114) argumentoi iranilaisen nationalismin, jota hän pitää Iranin kansallisen identiteetin pääelementtinä, syntyneen vieraantuneisuuden ja ylemmyyden tunteista arabeita kohtaan. Soltaninejadin mukaan iranilainen nationalismi voidaan nähdä jatkumona näille historiallisille tunteille, jotka juontuvat ajasta, jolloin iranilaiset olivat arabien hallitsemien kalifaattien vallan alaisina, ja jolloin arabihallitsijat kohtelivat iranilaisia nöyryyttävästi. Negatiivisesta inkliinaatiosta arabeja kohtaan tuli osa iranilaista nationalismia.

Vuoden 1979 vallankumouksen jälkeen anti-arabismi poistettiin valtion virallisesta diskurssista, mutta iranilaista nationalismia ei voitu puhdistaa sen negatiivisista tunteista arabimaita kohtaan. Uudessa iranilaisen nationalismin narratiivissa korostettiin Iranin asemaa loistokkaana islamilaisena valtiona, joka myötävaikuttii vahvasti islamilaisen sivilisaation loistoon. Tätä arabien ei kuitenkaan nähty myöntäneen, sillä heidän nähtiin redusoivan islamilainen sivilisaatio arabilaiseksi. Lisäksi iranilaiseen identiteettiin kuuluva uskonto tuo myös mukanaan negatiivisia tunteita arabimaailmaa

kohtaan, mikä johtuu shiiojen katkerasta historiallisesta kokemuksesta, kun he olivat vähemmistö arabien epäoikeudenmukaisen hallinnon alaisena. Iranissa tunnetaan yhä katkeruutta arabeja kohtaan, joiden ei koeta myöntävän Iranin asemaa yhteisen islamilaisen sivilisaation rakentajana. Iranilaisten tunteet kohdistuvat pääasiassa Saudi-Arabiaan, mikä johtuu sen asemasta arabimaailman sydämenä. (emt. 115–119) Iranilainen nationalismi kietoutuu siis uskontoon ja etnisyyteen, ja siihen liittyy negatiivinen tunne arabeja kohtaan.

Suurin osa, noin 90 prosenttia, Saudi-Arabian väestöstä on etnisesti arabeja. Noin 10 prosentilla väestöstä on myös aasialaista tai afrikkalaista taustaa. Etnistä syrjintää ei kuitenkaan nähdä Saudi-Arabiassa yleisenä, vaan uskontoon, maantieteelliseen alkuperään ja sukupuoleen liittyvän syrjinnän katsotaan olevan yleisempää. (Zuhur 2011, 201–202) Hitmanin (2018, 79) mukaan saudiarabialainen nationalismi perustuu wahhabismiin, mikä tarkoittaa sitä, että vain kansalaiset, jotka seuraavat wahhabismia, voivat todella olla osa kansakuntaa poliittisen osallistumisen ja päätöksenteon suhteen. Maan nationalismi yhdistetään siis nimenomaan wahhabismiin ja identiteetti uskontoon (emt. 93).

Saudi-Arabian valtion uudelleenstruktuurointiin liittyvissä uudistuksissa pyritään kuitenkin muokkaamaan myös maan kansalaisten identiteettiä. Kouluissa ja oppikirjoissa korostetaan kansallista eikä vain islamilaista identiteettiä ja minimoidaan wahhabismin perustajan roolia maan historiassa. Lisäksi opetussuunnitelmia muokataan korostamaan maan kansallisen identiteetin ja historian elementtejä, jotka eivät ole peräisin islamista. Kansallismielistä opetusta on pyritty edistämään, ja opetusmateriaalin tarkoitus on lisätä kansalaisten isänmaallisuutta. Regiimin tavoitteena on, että Saudi-Arabia ymmärrettäisiin kansallisvaltiona eikä identifioitaisi vain wahhabismin kanssa. Toimien poliittisena tavoitteena on muistuttaa kansalaisia siitä, ettei kuningasperheen legitimitetti ole riippuvainen yksin uskonnosta. (Farouk & Brown 2021, 24–26; Alhussein 2019; Bsheer 2020) Uudistukset ovat kuitenkin vielä nuoria ja tarvitaan pidempi aika, jotta on mahdollista havaita niiden vaikutukset maan kulttuuriin etenkin, koska uudistukset kohdistuvat pääasiassa nuoriin saudikansalaisiin.

6.3.5. Kulttuurisen samankaltaisuuden konstruointi

Iranin ja Saudi-Arabian johtajat ovat tuoneet maiden kulttuurien eroavaisuuksia runsaasti esille retoriikassaan ja konstruoineet toisiaan negatiivisesti. Pian vallankumouksen jälkeen ajatollah Khomeini totesi, että Saudi-Arabian hallitsijaperhe al-Saud on ”vääristänyt islamin hengen... Saudi-Arabian monarkiasta on tullut Yhdysvaltojen satelliitti ja maa on amerikkalaistunut nopeasti joka

suhteessa” (käännös minun)¹⁴. (Fürtig 2009) Lisäksi vuonna 1987 Khomeini totesi, että ”Nämä katalat ja jumalattomat Wahhabit ovat kuin tikareita, jotka ovat aina puukottaneet muslimeita selkään ja lävistäneet heidän sydämensä” (käännös minun)¹⁵. Hänen mukaansa muslimien pyhä kaupunki Mekka oli vääräuskoisten hallussa. (The Iran Primer 2019) Vastauksena Khomeinin kritiikkeihin Saudi-Arabian hallinnot edustajat maksoivat takaisin samalla mitalla todeten, että ”iranilaiset lahtarit ovat mielenvikainen ja sivistymätön joukko Saatanan edustajia, jotka käyttäytyvät, kuin olisivat menettämässä mielensä, kuin fasistinen regiimi” (käännös minun)¹⁶ (Fürtig 2009).

Ajatollah Khomeini kuoli vuonna 1989, mutta ei silloinkaan unohtanut Saudi-Arabiaa testamentissaan (Gaub 2016, 2):

”Muslimien tulee kirotta ja taistella tyranneja vastaan, mukaan lukien ja etenkin Saudi-Arabian kuningashuone, nämä Jumalan suuren pyhäkön petturit, olkoon Jumalan kirous ja hänen profeettojensa ja enkeliensä kiroukset heidän yllään. Kuningas Fahd jakaa suuren osan kansan varallisuudesta joka vuosi Koraanin vastaiselle, perusteettomalle ja taikauskaiselle wahhabismin uskolle. Hän väärinkäyttää islamia ja Koraania. Kirotkaa tätä Jumalan petturia.” (käännös minun)¹⁷

Vuonna 2016 ajatollah Khamenei syytti Saudi-Arabiaa vuotta aiemmin Mekkaan suuntautuvalla pyhiinvaelluksella tapahtuneesta ryntäyksestä, joka tappoi satoja pyhiinvaeltajia (BBC 2016):

”Islamilaisen maailman, mukaan lukien muslimihallintojen ja -kansojen, tulee perehtyä Saudi-Arabian hallitsijoihin ja ymmärtää heidän Jumalaa pilkkaava, uskon ja materialistinen luonteensa. Heidän ei saa antaa paeta vastuuta rikoksista, joita he ovat tehneet kaikkialla islamilaisessa maailmassa.” (käännös minun)¹⁸

Iranin vuosina 2013–2021 palvellut ulkoministeri Mohammad Javid Zarif kirjoitti vuonna 2016 mielipidekirjoituksen yhdysvaltalaiseen *New York Times* -lehteen, joka otsikoitiin: *Let Us Rid the World of Wahhabism*. Kirjoituksessa hän hyökkäsi wahhabismia vastaan ja totesi sen inspiroineen

¹⁴ “distorting the Islamic spirit ... The Saudi monarchy has totally turned into an American satellite and Saudi Arabia has been rapidly becoming Americanized in every respect.”

¹⁵ “These vile and ungodly Wahhabis are like daggers which have always pierced the heart of the Muslims from the back.”

¹⁶ “Iranian butchers are a mentally distorted and ignorant gang, agents of Satan, who behave as [if they are] going nuts, as a fascist regime.”

¹⁷ “Muslims should curse and fight tyrants, including and especially the Saudi royal family, these traitors to God’s great shrine, may God’s curse and that of his prophets and angels be upon them. King Fahd spreads a large part of the people’s wealth every year on the anti-Koranic, totally baseless and superstitious faith of Wahhabism. He abuses Islam and the dear Koran. Curse this traitor to God.”

¹⁸ “The world of Islam, including Muslim governments and peoples, must familiarize themselves with the Saudi rulers and correctly understand their blasphemous, faithless, dependent and materialistic nature. They must not let those rulers escape responsibility for the crimes they have caused throughout the world of Islam.”

lähes kaikkia islamilaisiksi itsensä määritteleviä terroristiryhmiä. Hän kuvaili wahhabismia ”kuolemankultiksi”, ”teologiseksi perversioksi”, ”ääri-ideologiaksi” sekä ”vaaralliseksi keskiaikaiseksi fanatismiksi” ja syytti Saudi-Arabiaa pyrkimyksistä levittää wahhabismia ympäri maailmaa. (Zarif 2016.)

Vuonna 2017 korkein johtaja Khamenei totesi (Khamenei 2017):

”Islamin maailmassa, jotkut arvottomat, epäpätevät ja ilkeät yksilöt ovat ottaneet islamilaisten yhteiskuntien kohtalon käsiinsä. Esimerkiksi, nämä valtiot, jotka havaitsette – saudit ja muut – ovat tällaisia. Tämä johtuu pyhästä Koraanista etääntymisestä. Tämä johtuu siitä, ettei koraanisia totuuksia tunneta.” (käännös minun)¹⁹

Vuonna 2010 Saudi-Arabian kuningas totesi Iranin ulkoministerille, että ”Teillä persialaisilla ei ole mitään asiaa sekaantua arabien asioihin” (käännös minun)²⁰ (Gaub 2016, 3). Myös etnisyys on siis tuotu esille maita erottavana tekijänä. Lisäksi vuonna 2018 Saudi-Arabian kruununprinssi Muhammad bin Salman vertasi Irania nykyistä korkeinta johtajaa ajatollah Khameneita Adolf Hitleriin. Hän totesi, että ”Uskon, että Iranin korkein johtaja saa Hitlerin näyttämään hyvältä. Hitler ei tehnyt, mitä korkein johtaja yrittää tehdä. Hitler yritti valloittaa Euroopan... Korkein johtaja yrittää valloittaa maailman” (käännös minun)²¹ (The Iran Primer 2019). Samassa haastattelussa bin Salman totesi, että Iran on osa pahuuden kolmiota yhdessä Muslimiveljeskunnan ja terroristijärjestöjen kanssa (Goldberg 2018).

Lisäksi Saudi-Arabian uskonnolliset johtajat ovat käyttäneet sosiaalista mediaa vihan lietsomiseksi shiiamuslimeja kohtaan. He käyttävät shiiamuslimeista loukkaavia termejä ”rafida” tai ”rawafidh”, jotka tarkoittavat ”hylkääjiä”. Saudi-Arabian vanhempien uskonnollisten oppineiden neuvoston, joka on maan korkein uskonnollinen elin, jäsen totesi kokouksessa, että ”he [shiiamuslimit] eivät ole veljiämme... he ovat enemmän Saatanan veljiä” (käännös minun)²². (Human Rights Watch 2017, 1–2) Vuonna 2008 yli 20 saudiarabialaista uskonoppinutta, joista osa oli valtion virkamiehiä, allekirjoitti lausunnon, jossa todettiin, että shiialaiset ovat ”pahuus islamin kansan joukossa, sunnikansojen suurin vihollinen ja kaikista petollisin” (käännös minun)²³. Vuonna 2016 maan suurmufti totesi iranilaisista, että ”Meidän tulee ymmärtää, etteivät he ole muslimeja, he ovat Majusin

¹⁹ ”In the world of Islam, some worthless, incompetent, and mean individuals have taken the fate of Islamic societies in their hands. For example, the governments that you witness – the Saudis and the like – are like this. This is because of drifting away from the Holy Quran. This is because of unfamiliarity with Quranic truths.”

²⁰ ”You as Persians have no business meddling in Arab matters.”

²¹ ”I believe the Iranian supreme leader makes Hitler look good. Hitler didn’t do what the supreme leader is trying to do. Hitler tried to conquer Europe. ... The supreme leader is trying to conquer the world.”

²² ”they are not our brothers ... rather they are brothers of Satan...”

²³ ”an evil among the sects of the Islamic nation, and the greatest enemy and most deceptive to the Sunni people.”

poikia [halventava termi zarathustralaisille], ja heidän vihamielisyytensä muslimeja, etenkin sunneja, kohtaan on pitkäaikainen asia” (käännös minun)²⁴. (emt. 3, 33) Shiiavastaisuutta Saudi-Arabiasta löytyy myös koulukirjoista, jotka kritisoivat ja käytäntöjä ja perinteitä, jotka yhdistetään usein shiaalaiseen islamiin (Dieudonné 2023, 14).

Aiemmin mainituista, valtiovallan keskittämiseen ja uskonnon roolin uudelleen muotoiluun liittyvistä uudistuksista huolimatta Saudi-Arabian politiikka maan shiiamuslimeita kohtaan ei ole juurikaan muuttunut, eikä ystävällisempi politiikka heitä kohtaan ole materialisoitunut. Shiiavähemmistölle oleellisia rakenteita ja instituutioita ei ole pyritty uudistamaan, eikä uusi politiikka pyri tekemään saudi-identiteetistä todellisesti pluralistista tavalla, joka sisällyttäisi maan shiiamuslimit. (Farouk & Brown 2021, 29–30) Siksi vaikka puritaanisen wahhabismin tulkinnan merkitys maan hallinnossa ja kulttuurissa vähenisi, ei kulttuuri välttämättä muutu shiioille ystävällisemmäksi.

Saudi-Arabian uskonoppineiden vahvasti negatiivinen näkemys shiioista ja uskonoppineiden vaikutusvalta maassa voi herättää kysymyksen siitä, voisivatko uskonnolliset johtajat asettua Saudi-Arabian ja Iranin lähentymistä vastaan. Vaikka wahhabi-uskonoppineet vaikuttavat voimakkaasti Saudi-Arabian kulttuurissa ja lainsäädännössä, eivät he välttämättä suoraan osallistu kansalliseen politiikkaan. Kuten aikaisemmin todettu, ovat uskonoppineet antaneet maan kuninkaan toimia vapaasti ulkopolitiikassa ja liittoutua sellaisten maiden kuten Yhdysvaltojen kanssa, joita uskonoppineet pitäisivät väärauskoisina. Lisäksi Saudi-Arabiassa tapahtuu kehitystä, jonka tarkoitus on rajoittaa uskonoppineiden valtaa ja ankaran sharian tulkinnan vaikutusta yhteiskunnassa. Tästä syystä ei ole välttämätöntä ennustaa, että uskonoppineet pystyisivät pysäyttämään Saudi-Arabian ja Iranin välisen sovittelun tai edes pyrkisivät tähän. Sovittelu ei siis pysähtyisi uskonnollisten yhteiskuntarakenteiden yhteensopimattomuuteen.

Kulttuurisessa samankaltaisuudessa kysymys on, onnistuisivatko kansat, joiden uskonnolliset ja poliittiset johtajat ovat konstruineet toisensa epäislamilaisten ja väärauskoisten vihollisina ja rikollisina, tulla näkemään toisensa ystävinä tai veljinä. Kuten luvussa *5.4.3 Iranin ja Saudi-Arabien johtajien retoriikka* mainittiin, ovat sekä iranilaiset että saudiarabialaiset johtajat alkaneet konstruoida toisiaan veljellisinä ja ystävällisinä kansoina. He ovat korostaneet molempien maiden islamilaista luonnetta, ja sitä, että maita yhdistävät useat uskonnolliset, kulttuuriset, historialliset sekä sivilisaatiolliset siteet. Euroopan historiassa kristinuskon jakautuminen ja jakolinjat protestanttien ja

²⁴ “We must understand that they are not Muslims, they are sons of Majus [a pejorative term for Zoroastrian], and their hostility with Muslims is a longstanding matter, particularly with Sunnis.”

katolilaisten on ajoittain konstruoitu merkittäviksi kulttuurisiksi eroiksi. Euroopan konsertin muodostamisen yhteydessä korostettiin sen sijaan kristinuskoisten monarkioiden yhtenäisyyttä ja Euroopan unionin edeltäjien muodostamisen yhteydessä maiden yhteistä historiaa ja yhteisiä arvoja. Myös Sveitsi pääsi yli aiemmista jakolinjoista maan katolilaisten ja protestanttien välillä ja onnistui muodostamaan liittovaltion yhteisen sveitsiläisen identiteetin avulla (Kupchan 2010, 233–234). Täten ei ole mahdotonta, että iranilaisten ja saudiarabialaisten yritykset konstruoida toisensa samankaltaisiksi kansoiksi onnistuisivat.

Lisäksi jos uskonnon tai hyvin tiukan uskonnontulkinnan merkitykset vähenevät maissa, saattaa uskonnollisista jakolinjoista tulla vähemmän merkittäviä. Iranissa on havaittu enemmän maallisuutta ja vastustusta islamilaista hallintomuotoa kohtaan. Myös Saudi-Arabiassa avoimuus maltillisemmille uskonnon tulkinnoille on lisääntynyt, ja hallinto pyrkii määrittelemään uskonnon roolin uudelleen. Saudi-Arabiassa tämä kehitys on kuitenkin vielä nuori, eikä Iranissa regiimi edistä uskonnon merkityksen muutosta, joten maallisuuden ja maltillisuuden lisääntymisen mittakaavaa ei tule myöskään liioitella.

Lisäksi yhdysvaltalaisen *Washington Institute* -ajatushautomon tilaama, Saudi-Arabiassa maaliskuuhuhtikuussa 2023 toteutettu mielipidemittaus vihjaa, että saudiarabialaiset kokevat Iranin yhä hyvin negatiivisesti. Mielipidemittauksen tulosten mukaan 67 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että diplomaattisten suhteiden palauttamisella Saudi-Arabian ja Iranin välille tulee olemaan negatiivisia alueellisia vaikutuksia. Lisäksi 58 prosenttia vastaajista näki Iranin Saudi-Arabian vihollisena. (Pollock 2023) Iranin aiemman negatiivisen konstruoinnin voidaan siis nähdä olleen menestyksekkäs ja paljon konstruointia tarvittavan, jotta näkemys maasta muuttuisi Saudi-Arabiassa.

Koska Iranin ja Saudi-Arabian välisen sovittelun on aiemminkin todettu pysähtyneen uskonnollisiin, ideologisiin ja identiteetteihin liittyvien jakolinjojen vuoksi (Ahmadian 2018, 134; Stanley Foundation 2005), Kupchanin mallin voidaan todeta pystyvän tältä osin selittämään maiden sovittelua ja sen epäonnistumista. Maiden johtajat vaikuttavat myös ymmärtävän sekä samanlaisuuksien että jakolinjojen konstruoinnin poliittisen merkityksen, sillä he ovat käyttäneet retorista konstruointia toisiaan kohtaan niin negatiivisesti kuin positiivisestikin. Kulttuurisen samankaltaisuuden rakentaminen tulee olemaan haaste maiden välisessä sovittelussa. Se ei ole kuitenkaan mahdotonta. Tulevaisuudessa uskonnollisten jakolinjojen merkitys saattaa vähetä, niin kuin tapahtui esimerkiksi Euroopassa, mutta tämän kehityksen nopeutta ei tule yliarvioida. Iranin islamistisella regiimillä on yhä vahva asema maassa, eikä se tule edistämään shiialaisuuden ja uskonnon merkityksen vähenemistä. Saudi-Arabian johtajat tarvitsevat yhä uskonoppineita toimiensa

legitimointiin eivätkä ole pyrkineet tekemään maan identiteetistä todella pluralistista. Shiialaisuuden keskeisyys Iranissa ja shiiavastaisuus Saudi-Arabiassa epäilemättä vaikeuttavat kulttuurisen samankaltaisuuden konstruointia.

7. Johtopäätökset

Kupchanin mallin strateginen välttämättömyys motiivina sovittelun aloittamiseen on hyvin havaittavissa Saudi-Arabian ja Iranin tapauksessa. Saudi-Arabian sekaantuminen Jemenin konfliktiin oli epäonnistunut pahasti, maan suhteet Yhdysvaltoihin olivat viilenneet ja maassa haluttiin keskittyä *Vision 2030* -uudistusohjelman tavoitteiden saavuttamiseen. Myös Iranilla oli strategisia kannustimia sovittelun tavoittelemiseen. Maan hallintoa olivat koetelleet laaja mielenosoitusaalto, huono taloudellinen tilanne sekä vaikeudet päästä eroon kansainvälisistä pakotteista. Maat eivät aloittaneet sovittelua altruistisista syistä vaan kansallisten intressiensä takia. Lisäksi Kupchanin mallin yksipuolinen myönnytys on havaittavissa tapauksessa, sillä Saudi-Arabia alkoi perääntyä Jemenin konfliktista, yhdestä sen ja Iranin välisen kilpailun vaikutuskohteista. Jemenin konfliktin de-eskaloiminen oli Saudi-Arabian kansallisissa intresseissä, mutta sitä voidaan pitää sille kalliina myönnytyksenä, sillä merkittävin este huthien aseman Jemenissä vahvistumiselle ja Iranin vaikutusvallan Arabian niemimaalla voimistumiselle poistuu.

Kupchanin mallin vastavuoroista malttia ja myönnytyksiä on löydettävissä siinä, mitä lupauksia Iran ja Saudi-Arabia tekivät toisilleen. Lupausten konkretisoituminen käytäntöön on vielä kesken, mutta Saudi-Arabian voidaan todeta osoittaneen malttia neuvotteluissaan huthien kanssa ja pyrkimyksissään hillitä konfliktia. Myös yhteiskunnallinen integraatio Saudi-Arabian ja Iranin välillä on yhä kesken, mutta edistystä on tapahtunut. Maat ovat avanneet uudelleen suurlähetystönsä ja nimittäneet suurlähettiläät, maiden johtajat ovat tavanneet toisiaan ja keskustelleet puhelimitse, diplomaattien välinen vuorovaikutus on lisääntynyt, ja maat ovat neuvotelleet mm. suorien lentojen lisäämisestä. Irania kohtaan asetetut kansainväliset pakotteet kuitenkin vaikeuttavat taloudellisten suhteiden syventämistä. Myös Kupchanin mallin uusien narratiivien luontia on havaittavissa tapauksessa. Ennen Iranin ja Saudi-Arabian johtajat ja uskonnolliset auktoriteetit ovat konstruoineet toisiaan hyvin negatiivisesti, mutta nykyään osapuolet korostavat yhtenäisyyksiä, kuten uskontoa sekä sivilisaatioon, historiaan ja kulttuuriin liittyviä siteitä.

Saudi-Arabian ja Iranin lähentymisessä on siis elementtejä kaikista Kupchanin mallin vaiheista, vaikka jotkin niistä ovat vielä kesken. Erityisen hyvin teoria onnistuu kuvailemaan sovittelun alkua ja sen esitekijöitä. Myös vastavuoroinen maltti, yhteiskunnallinen integraatio sekä uudet narratiivit ovat havaittavissa, vaikka ne eivät olisi valmiita. Kupchanin teorian voidaan siis todeta pystyvän selittämään Iranin ja Saudi-Arabian välisen lähentymisen motivoivia tekijöitä sekä prosessin edistymistä.

Iranilla ja Saudi-Arabialla on kuitenkin vaikeuksia täyttää Kupchanin mallin kolme ehtoa vakaan rauhan saavuttamiseen. Ne eivät kumpikaan harjoita institutionalisoitua malttia, mutta Saudi-Arabian voidaan todeta harjoittaneen strategista malttia Jemenin konfliktissa Israelin ja Hamasin välisen sodan sekä Punaisenmeren kriisistä huolimatta. Se, harjoittaako Iran strategista malttia Saudi-Arabiaa kohtaan, on kuitenkin kyseenalaisempaa, sillä Iran on tukenut hutheja miliisin aggressiivisessa toiminnassa Punaisellaamerellä. Lisäksi Iranin ja Saudi-Arabian yhteiskuntajärjestykset ovat erilaisia. Ne ovat molemmat autoritäärisiä islaminuskoisia teokratioita, mutta toinen on shiialainen tasavalta ja toinen sunnalainen monarkia. Niiden valtiomuodot, instituutiot ja valtionrakenteet ovat erilaisia. Valtiovaltaa on kuitenkin Saudi-Arabiassa pyritty keskittämään ja Iranissa ideologisesti harmonisoimaan, joten on epävarmaa, voisiko kummassakaan syntyä koalitioita, jotka asettuisivat sovittelun tielle. Jos maat onnistuisivat eriävistä yhteiskuntajärjestyksistään huolimatta saavuttamaan vakaan rauhan, ei Kupchanin teoria toimisi niiden suhteiden selittämiseen.

Iran ja Saudi-Arabia eroavat toisistaan myös kulttuurisesti, ja vaikka Saudi-Arabiassa valtio on pyrkinyt vähentämään puritaanisen wahhabismin tulkinnan merkitystä, ei shiiojen nähdä tulleen sisällytetyiksi maan uudistuksiin. Iranissa valtiolla ei ole mitään aikomusta vähentää ideologian ja uskonnon roolia, vaikkakin kansan joukossa islamilaisen tasavallan suosio on ollut matalaa ja uskonnollisuus vähentynyt. Tulevaisuudessa uskonnollisten jakolinjojen merkitys saattaa vähetä, jolloin kulttuurisen samankaltaisuuden saavuttamisesta voi tulla helpompaa maille, mutta tällä hetkellä erot ovat hyvin vahvoja.

Kupchanin malli ennustaa siis Iranille ja Saudi-Arabialle vaikeuksia niiden tiellä kohti vakaata rauhaa. Maiden kulttuuriset erot saattavat jossain vaiheessa menettää merkitystään, mutta tämä tuskin tapahtuu nopeasti. Saudi-Arabiassa Iran ja shiiamuslimit on pitkään konstruoitu negatiivisesti, ja tämä näkyy sen kansalaisten Irania koskevissa mielipiteissä. Ideologiset, uskonnolliset ja identiteettiin liittyvät syyt ovat aikaisemminkin keskeyttäneet maiden välien lähenemisen, joten tämä lisää uskottavuutta sille, että Kupchanin teoria toimii Saudi-Arabian ja Iranin suhteiden selittämiseen. Mutta vaikka maiden ei voida vielä todeta saavuttaneen vakaata rauhaa, Saudi-Arabian ja Iranin välinen lähentyminen saattaa löytää sopivan lepoaikaa Kupchanin kuvailemasta kohdasta, jossa geopoliittista kilpailua niiden väliltä ei ole täysin eliminoitu. Tämä vastaa myös kylmän rauhan tilannetta, jossa riski voimankäyttöön palaamiseen on yhä olemassa.

Saudi-Arabian ja Iranin voidaankin todeta siirtyneen kylmästä sodasta kylmään rauhaan. Maat pyrkivät hallitsemaan niiden suhteiden ongelmia ja neuvottelemaan niiden erimielisyyksistä, mutta kaikkia niiden välisen konfliktin perustavana olevia ongelmia ei ole vielä ratkaistu. Maiden välisiä

konflikteja pyritään hillitsemään ja diplomaattisia keinoja käytetään ongelmien vähentämiseksi, mutta mm. vuorovaikutus kansalaisyhteiskunnan tasolla on matalaa. Maiden väliset suhteet saattavat pysyä pitkäänkin niiden nykyisessä muodossa, jossa ne pyrkivät hallitsemaan välisiään konflikteja mutteivat ole ratkaisseet suhteidensa kaikkia ongelmia. Lähentymisen aloittamiseen Irania ja Saudi-Arabiaa motivoivat pragmaattiset, niiden kansallisiin intresseihin perustuvat kysymykset, ja niiden avulla maiden oli mahdollista siirtyä niiden suhteiden nykyiseen tilaan. Kupchanin mallissa lisää yhteiskuntien vuorovaikutusta, molemminpuolista positiivista konstruointia ja yhteisen identiteetin luomista tarvittaisiin, jotta siirtyminen eteenpäin vakaaseen tai lämpimään rauhaan olisi mahdollista.

Yhdeksi Kupchanin mallin heikkouksista on esitetty sitä, ettei se ota kolmannen ulkopuolelta sovitteluun vaikuttavan toimijan roolia huomioon (Cavalcante 2012). Tässä tapauksessa Kiinaa voidaan pitää kolmantena osapuolena, joka vaikutti Iranin ja Saudi-Arabian väliseen sovitteluun. Monien tutkijoiden havainto kuitenkin oli, että koska maat olivat jo neuvotelleet vuosia ennen Kiinan tuomista mukaan, pyrkivät ne enemmänkin vain antamaan Kiinalle poliittisen voiton ja todistamaan, etteivät ne ole riippuvaisia länsimaista. Siksi Kiina ei välttämättä vaikuttanut neuvotteluihin voimakkaasti, eikä sen rooli ollut ratkaiseva Iranin ja Saudi-Arabian välisessä sovittelussa. Tämä mahdollinen heikkous ei siis ole relevantti tämän tutkimuksen kannalta. Kiinan osallisuus sopimuksessa voidaan kuitenkin nähdä osaksi sen pyrkimyksiä kasvattaa kansainvälistä merkitystään, joten vaikka maan rooli ei ole oleellinen Kupchanin teorian testaamisen kannalta, voidaan sitä pitää yhtenä osoituksena kansainvälisen valtatasapainon muutoksesta, jossa Yhdysvaltojen roolia haastetaan.

Lisäksi John Owen (2010) huomautti, että Japani ja Yhdysvallat ovat onnistuneet luomaan välilleen ystävyyden niiden kulttuurisista eroista huolimatta. Tulee siis pitää mielessä, että kulttuurisesti niinkin erilaiset maat kuin Yhdysvallat ja Japani ovat saavuttaneet välilleen vakaan rauhan. Niiden yhteinen historia on kuitenkin hyvin erilainen Saudi-Arabiaan ja Iraniin verrattuna, ja niiden liittolaisuus syntyi poikkeuksellisessa tilanteessa. Yhdysvallat ja Japani on kuitenkin yksi esimerkki siitä, kuinka kulttuurisesti erittäin erilaiset maat voivat saavuttaa vakaan rauhan, joten se ei ole mahdotonta Saudi-Arabialle ja Iranillekaan niiden eroista huolimatta.

Lähi-idän ajankohtaisilla jännitteillä voi olla merkitystä Iranin ja Saudi-Arabian lähentymisen kannalta. Vuonna 2023 Lähi-itä nautti useissa suhteissa jännitteiden vähenemisestä sekä normalisaatiosta, josta keskeisin esimerkki oli Saudi-Arabian ja Iranin suhteiden normalisointi. Alueen maita piinasi kuitenkin myös vastakkainen kehitys, jossa alueelliset jännitteet eskaloituivat. (Taylor 2023) Israelin ja Hamasin välisen sodan mahdollisista vaikutuksista Lähi-idän alueelle ja

Iranin ja Saudi-Arabian lähentymiselle ei ole vielä varmuutta. Konfliktin johdosta Iranilla ja sen alueellisilla *proxy*-toimijoilla on hankala tasapainottelutehtävä: toisaalta ne haluavat asettaa painetta Israelia ja Yhdysvaltoja kohtaan, mutta ne eivät halua pelästyttää esimerkiksi Saudi-Arabiaa takaisin Yhdysvaltojen leiriin (Vatanka 2023).

Yhdysvallat on pitkään harjoittanut Iranin-vastaista politiikkaa, joten se ei välttämättä ole mielissään Iranin ja Saudi-Arabian välisestä lähentymisestä. Lisäksi se on pyrkinyt saamaan Saudi-Arabian normalisoimaan suhteensa Israelin kanssa (Ghattas 2024), mutta Hamasin ja Israelin konflikti vaikeuttaa tätä tavoitetta. Saudi-Arabia on kuitenkin jännitteistä huolimatta pysynyt vakaana pyrkimyksissään jatkaa de-eskalaatiota Jemenissä ja lähentymistä Iranin kanssa. Lisäksi Saudi-Arabian ja Yhdysvaltojen suhteiden merkittävä lämpeneminen ei vaikuta ajankohtaiselta. Niiden suhteita vaivaavat monet kysymykset, kuten suhtautuminen Kiinaan ja Venäjään (Quamar 2022, 301).

Ei ole kuitenkaan mahdotonta, että vallanvaihdolla Yhdysvalloissa olisi vaikutuksia maiden välisiin suhteisiin. Vaikka jo presidentti Obaman aikana Saudi-Arabian ja Yhdysvaltojen välillä oli merkittäviä erimielisyyksiä (emt. 294), presidentti Trumpin aikana suhteet paranivat. Trumpin hallinto ei kiinnittänyt huomiota Saudi-Arabian ihmisoikeustilanteeseen, ei kritisoinut maata Khashoggin murhasta, ja Trumpilla ja kruununprinssi bin Salmanilla oli hyvät välit. Tästä huolimatta Trumpin aikanakaan käsitys, että Yhdysvaltojen kiinnostus Lähi-idän asioita kohtaan vähenee, ei muuttunut. (emt. 297, 301) Yhdysvallat ei siis välttämättä halutessaankaan pystyisi vaikuttamaan Saudi-Arabian politiikkaan Irania kohtaan, jos Saudi-Arabia ei koe sen olevan tarpeeksi sitoutunut Lähi-idän turvallisuuteen. Iranin ja Saudi-Arabian sovittelua ja Kiinan roolia siinä voidaan siis pitää yhtenä merkinä Yhdysvaltojen kansainvälisen roolin kyseenalaistamisesta ja hiljattaisesta muutoksesta. Maan sitoumuksien häilyväisyys voi saada sen liittolaiset, tässä tapauksessa Saudi-Arabian, olemaan noudattamatta sen politiikkaa, tässä tapauksessa Iran-vastaisuutta. Lisäksi vaikka Saudi-Arabian uudella BRICS-jäsenyydellä ei olisi käytännössä suurta merkitystä, myös se osoittaa yhden Yhdysvaltojen merkittävän liittolaisen lipuvan kauemmaksi maasta.

Lähi-idässä on viime vuosina tapahtunut edistystä Iranin eduksi. Iranin varustamat ja tukemat Hizbollah, useat Irakissa ja Syyriassa toimivat shiimiliisit sekä huthit ovat vahvistaneet maan strategista asemaa. Lisäksi Hamasin ja Israelin välinen sota on tuonut alueella lisää sympatiaa Iranin näkemykselle, jonka mukaan Yhdysvallat ja Israel ovat syypäitä alueen ongelmiin. (Clawson 2024) Iranin tukemien miliisien aggressiot Irakissa ja Syyriassa ovat kuitenkin kasvattaneet jännitteitä, ja yksi miliisien toteuttama isku tappoi kolme yhdysvaltalaissoitilasta Jordaniassa lähellä Syyrian rajaa

tammikuussa 2024 (Stewart, Holland & Ali 2024). Vastauksena iskuun Yhdysvallat taas iski useisiin kohteisiin Irakissa ja Syyrissa (Ali & Stewart 2024). Näiden iskujen jälkeen merkittävää eskalaatiota ei kuitenkaan tapahtunut, mikä saattaa olla Iranin ansiota (Mamedov 2024), sillä maa on joidenkin lähteiden mukaan painostanut liittolaisiaan olemaan eskaloimatta jännitteitä (George et al 2024).

Vaikka Irankaan ei siis vaikuta haluavan sodan laajentuvan ja on valmis harjoittamaan jonkinlaista malttia, Israelin ja Hamasin sodan provosoimien jännitteiden tyyntyminen ei vaikuta olevan vielä ajankohtaista. Iranin ennustetaan aikovan jatkaa huthien avustamista (London 2024), ja maan tulkitaan näkevän, että sen aggressiivinen alueellinen toiminta on vahvistanut regiimin asemaa kotimaassa (Clawson 2024). Saudi-Arabian nähdään kuitenkin ymmärtävän, että maa olisi haavoittuvaisemmassa asemassa näiden jännitteiden keskellä, jos se ei olisi palauttanut suhteitaan Iraniin viime vuonna (Cafiero 2024). Lisäksi Iranin ja Saudi-Arabian lähentymisen on tulkittu auttavan sen estämisessä, ettei Lähi-idän tilanne kärjisty entisestään (Ghattas 2024). Tällä hetkellä suhteiden ylläpitäminen on Iranin ja Saudi-Arabian intresseissä, joten niiden välisen lähentymisen mureneminen ei vaikuta todennäköiseltä lyhyellä aikavälillä, elleivät eskalaatiot alueella vakavasti voimistu.

Huhtikuussa 2024 Iran hyökkäsi Israelia vastaan sadoilla ohjuksilla ja lennokeilla. Lähes kaikki ohjukset ja lennokit onnistuttiin kuitenkin torjumaan ennen kuin ne edes pääsivät Israeliin asti. Hyökkäys oli vastaus Israelin iskuun, joka tappoi useita Iranin vallankumouskaartin johtajia Syyriassa aiemmin samassa kuussa. Iranin johtajien mukaan isku kalibroitiin siten, että sen tarkoitus oli välttää eskalaatiota. (The Iran Primer 2024a; The Iran Primer 2024b) Saudi-Arabia reagoi iskuun rauhallisesti maltillisuutta korostaen (KSAmofaEN 2024). Israel vastasi iskemällä Iraniin ydinlaitosta suojaavaan ilmatorjuntajärjestelmään 19.4., mutta iskun arvioidaan olleen tarkoituksellisesti pieni ja rajoitettu, eikä Israelin arvioida haluavan eskaloida tilannetta (The Iran Primer 2024c). Sekä Iranin että Israelin iskut vaikuttavat siltä, että ne toteutettiin suhteellisen maltillisesti, eikä niiden tarkoitus ollut aiheuttaa suurta tuhoa. Tilanne Lähi-idässä on siis säilynyt jännitteisenä mutta ainakin toistaiseksi hallinnassa, ja Iran on opportunististaan huolimatta osoittanut jonkinlaista malttia toimissaan, mikä on positiivinen uutinen sen lähentymiselle Saudi-Arabian kanssa.

8. Lähdeluettelo

- Aarabi, K. & Golkar, S. (2023). Ahmadian's appointment completes Khamenei's purification project. *Middle East Institute*. <https://www.mei.edu/publications/ahmadians-appointment-completes-khameneis-purification-project>
- Aarts, P., & Nonneman, G. (2006). *Saudi Arabia in the balance: Political Economy, Society, Foreign Affairs*. Hurst & Company.
- Abdi, M. (2024). Moving to a post-Khamenei era: The role of the Assembly of Experts. *Middle East Institute*. <https://www.mei.edu/publications/moving-post-khamenei-era-role-assembly-experts>
- Aboudouh, A. (2023). China's mediation between Saudi and Iran is no cause for panic in Washington. *Atlantic Council*. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/menasource/chinas-mediation-between-saudi-and-iran-is-no-cause-for-panic-in-washington/>
- Acharya, B., Kumwenda-Mtambo, O., & Janowski, T. (2023). What is BRICS, which countries want to join and why? *Reuters*. Analyysi. 22.8.2023. <https://www.reuters.com/world/what-is-brics-who-are-its-members-2023-08-21/>
- Ahmadian, H. (2018). Iran and Saudi Arabia in the Age of Trump. *Survival* (London), 60(2), 133–150. <https://doi.org/10.1080/00396338.2018.1448579>
- Al Atawneh, M. (2017). Authority-Holders (wulat al-umur) in Contemporary Islamic Politics and Governance: The Case of Saudi Arabia. *Middle East Critique*, 26(2), 123–136. <https://doi.org/10.1080/19436149.2017.1313930>
- Al Jazeera. (2023a). Yemen rebels and government complete prisoner exchange. *Al Jazeera*. Uutinen. 16.4.2023. <https://www.aljazeera.com/news/2023/4/16/yemen-rebels-and-government-complete-prisoner-exchange>
- Al Jazeera. (2023b). Houthis leave Saudi Arabia after talks on potential Yemen ceasefire deal. *Al Jazeera*. Uutinen. 19.9.2023. <https://www.aljazeera.com/news/2023/9/19/houthis-leave-saudi-arabia-after-talks-on-potential-yemen-ceasefire-deal>
- Al Jazeera. (2023c). Yemen warring parties commit to ceasefire, UN-led peace process, says envoy. *Al Jazeera*. Uutinen. 23.12.2023. <https://www.aljazeera.com/news/2023/12/23/yemen-warring-parties-commit-to-ceasefire-un-led-peace-process-says-envoy>
- Al-Dawsari, N. (2021). The Houthis and the limits of diplomacy in Yemen. *Middle East Institute*. <https://www.mei.edu/publications/houthis-and-limits-diplomacy-yemen>
- Al-Dawsari, N. (2023a). A Saudi-Houthi deal won't bring lasting peace in Yemen. *Middle East Institute*. <https://www.mei.edu/publications/saudi-houthi-deal-wont-bring-lasting-peace-yemen>

- Al-Dawsari, N. (2023b). Little prospect for peace in Yemen as Houthis ramp up missile, maritime attacks and recruitment. *Middle East Institute*. <https://www.mei.edu/publications/conflict-competition-and-containment-will-shape-contours-mena-region-2024>
- Alasarar, F. (2022). Biden's trip was a start, but the US needs to sustain its influence in the Gulf. *Middle East Institute*. <https://www.mei.edu/publications/bidens-trip-was-start-us-needs-sustain-its-influence-gulf>
- Aldroubi, M. (2023). Iran's President Ebrahim Raisi accepts invitation to visit Saudi Arabia. *The National News*. Uutinen. 4.4.2023. <https://www.thenationalnews.com/gulf-news/saudi-arabia/2023/04/04/irans-president-ebrahim-raisi-accepts-invitation-to-visit-saudi-arabia/>
- Alfoneh, A. (2023a). Iran International TV at the Center of Iran-Saudi Arabia Talks. *The Arab Gulf States Institute in Washington*. <https://agsiw.org/iran-international-tv-at-the-center-of-iran-saudi-arabia-talks/>
- Alfoneh, A. (2023b). Iran and Saudi Arabia: Fragile Managed Rivalry. *The Arab Gulf States Institute in Washington*. <https://agsiw.org/iran-and-saudi-arabia-fragile-managed-rivalry/>
- Alfoneh, A. (2023c). Great Expectations, Greater Trepidation: Iran-Saudi Arabia Trade Relations. *The Arab Gulf States Institute in Washington*. <https://agsiw.org/great-expectations-greater-trepidation-iran-saudi-arabia-trade-relations/>
- Alfoneh, A. (2023d). The Regime in Tehran: Neither Invulnerable nor on Its Deathbed. *The Arab Gulf States Institute in Washington*. <https://agsiw.org/the-regime-in-tehran-neither-invulnerable-nor-on-its-deathbed/>
- Alhoussein, E. (2019). New Saudi Textbooks Put Nation First. *The Arab Gulf States Institute in Washington*. <https://agsiw.org/new-saudi-textbooks-put-nation-first/>
- Ali-Khan, V. (2023a). Yemen's Troubled Presidential Leadership Council. *International Crisis Group*. <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/gulf-and-arabian-peninsula/yemen/yemens-troubled-presidential-leadership-council>
- Ali-Khan, V. (2023b). The U.N. Is the Only Path to Peace in Yemen. *Foreign Policy*. <https://foreignpolicy.com/2023/11/08/yemen-saudi-arabia-houthis-peace-deal-un/>
- Ali-Khan, V. (2024). Why Saudi Arabia Is Staying on the Sidelines in the Red Sea Conflict. *Foreign Policy*. www.foreignpolicy.com/2024/01/16/saudi-arabia-red-sea-conflict-houthis-us-strike
- Ali, I. & Stewart, P. (2024). US starts retaliatory strikes in Iraq and Syria against Iran-linked targets. *Reuters*. Uutinen. 3.2.2024. <https://www.reuters.com/world/us-starts-retaliatory-strikes-iraq-syria-officials-2024-02-02/>
- Alrebh, A. F. (2022). Saudi Arabia at 90: Ushering in a Neo-Saudi state? *Middle East Institute*. <https://www.mei.edu/publications/saudi-arabia-90-ushering-neo-saudi-state>

Amanat, A., Bonine, M., & Gasper, M. (2012). *Is There a Middle East: The Evolution of a Geopolitical Concept*. Stanford University Press.

Amwaj.media. (2024). In rare intervention, Zarif laments weakening of Iran's foreign ministry. *Amwaj.media*. Analyysi. 6.3.2024. <https://amwaj.media/media-monitor/in-rare-intervention-zarif-laments-weakening-of-iran-s-foreign-ministry>

Andreani, G. (2010). How Enemies Become Friends: The Sources of Stable Peace [Review of *How Enemies Become Friends: The Sources of Stable Peace*]. *Survival*, 52(3), 214–216. Taylor & Francis Ltd. <https://web-p-ebSCOhost-com.libproxy.tuni.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=25289858-dd4a-4be2-9410-ddceca6aed18%40redis>

Arab News. (2021). Full Transcript: Crown Prince Mohammed bin Salman interview with Saudi journalist Abdullah Al-Mudaifer. *Arab News*. Haastattelu. 28.4.2021. <https://www.arabnews.com/node/1850146/media>

Arab, P. T. & Maleki, A. (2020). Iranians' Attitudes toward Religion: a 2020 Survey Report. *GAMAAN*. <https://gamaan.org/wp-content/uploads/2020/09/GAMAAN-Iran-Religion-Survey-2020-English.pdf>

Ardemagni, E. (2023). Stormy Waters for Saudi Arabia: Regional Conflict and Red Sea Security. *Carnegie Endowment for International Peace*. <https://carnegieendowment.org/sada/91139>

Asia News Monitor. (2023). World: Yemen's peace plan boosts Houthis' regional influence. *Asia News Monitor*. <https://libproxy.tuni.fi/login?qurl=https%3A%2F%2Fwww.proquest.com%2Fnewspapers%2Fworld-yemens-peace-plan-boosts-houthis-regional%2Fdocview%2F2909177574%2Fse-2%3Faccountid%3D14242>

Atawneh, M. al. (2009). Is Saudi Arabia a theocracy? Religion and government in contemporary Saudi Arabia. *Middle Eastern Studies*, 45(5), 721–737. <https://web-p-ebSCOhost-com.libproxy.tuni.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=40747499-5263-4a6c-bbc3-2e1678c6bbbb%40redis>

Azizi, H. & van Veen, E. (2023). Lost in Translation: Where Might Iran Be Heading? *Clingendael*. <https://www.clingendael.org/publication/lost-transition-where-might-iran-be-heading>

Bakir, A. & Alghashian, A. (2024). Why the Saudi-Iranian Pact Is Withstanding the Gaza War. *The Arab Gulf States Institute in Washington*. <https://agsiw.org/why-the-saudi-iranian-pact-is-withstanding-the-gaza-war/>

Baldor, L. C. & Copp, T. (2024). US, British militaries launch massive retaliatory strike against Iranian-backed Houthis in Yemen. *Associated Press*. Uutinen. 12.1.2024. <https://apnews.com/article/yemen-houthis-biden-retaliation-attacks-0804b93372cd5e874a0dd03513fe36a2>

- BBC. (2016). Saudi top cleric says Iran's leaders are 'not Muslims'. *BBC*. Uutinen. 6.9.2016. <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-37287434>
- Betts, R. B. (2013). *The Sunni-Shi'a Divide: Islam's Internal Divisions and Their Global Consequences*. Potomac Books. <https://doi.org/10.2307/j.ctt1ddr7b6>
- Blanga, Y. U. (2017). Saudi Arabia's Motives in the Syrian Civil War. *Middle East Policy*, 24(4), 45–62. <https://doi.org/10.1111/mepo.12307>
- Borden, E. & Maloney, S. (2016). Iran's Guardians' Council Has Approved a Record-Low Percentage of Candidates: What Will That Mean for the Upcoming Vote? *Brookings*. <https://www.brookings.edu/articles/irans-guardians-council-has-approved-a-record-low-percentage-of-candidates-what-will-that-mean-for-the-upcoming-vote/>
- Bronson, R. (2005). Rethinking religion: The legacy of the U.S.-Saudi relationship. *The Washington Quarterly*, 28(4), 119–137. <https://doi.org/10.1162/0163660054798672>
- Brown, N. J. (2017). The Remaking of the Saudi State. *Carnegie Endowment for International Peace*. <https://carnegieendowment.org/2017/11/09/remaking-of-saudi-state-pub-74681>
- Bsheer, R. (2020). Rosie Bsheel, Archive Wars: The Politics of History in Saudi Arabia (New Texts Out Now). *Jadaliyya*. <https://www.jadaliyya.com/Details/41757>
- Byman, D. (2018). Yemen's Disastrous War. *Survival*, 60(5), 141–158. <https://doi-org.libproxy.tuni.fi/10.1080/00396338.2018.1518376>
- Cafiero, G. (2023a). Analysis: Fighting recedes, but peace in Yemen remains distant. *Al Jazeera*. Analyysi. 7.7.2023. <https://www.aljazeera.com/news/2023/7/7/analysis-peace-yemen-remains-distant>
- Cafiero, G. (2023b). Iranian-Saudi deal: They didn't do it for love. *Responsible Statecraft*. <https://responsiblestatecraft.org/china-iran-saudi-arabia/>
- Cafiero, G. (2023c). Iran's Stakes in the Hamas-Israel Conflict. *Carnegie Endowment for International Peace*. <https://carnegieendowment.org/sada/90847>
- Cafiero, G. (2023d). Is carnage in Gaza bringing Iran and Saudi Arabia closer? *Responsible Statecraft*. <https://responsiblestatecraft.org/iran-saudi-arabia-gaza/>
- Cafiero, G. (2024). Saudi Arabia has most to lose if US strikes go sideways. *Responsible Statecraft*. <https://responsiblestatecraft.org/saudi-arabia-us-houthis/>
- Calabrese, J. (2020). The Saudi-Iran Strategic Rivalry: "Like fire and dynamite". Teoksessa Mansour, I., & Thompson, W. R. (2020). *Shocks and rivalries in the Middle East and North Africa*. Georgetown University Press.

- Capie, D. (2000). Security communities. *Contemporary Southeast Asia*, 22(1), 225–228. <https://libproxy.tuni.fi/login?url=https%3A%2F%2Fwww.proquest.com%2Fscholarly-journals%2Fsecurity-communities%2Fdocview%2F205217315%2Fse-2%3Faccountid%3D14242>
- Cavalcante, F. (2012). How Enemies Become Friends: The Sources of Stable Peace. *Millennium*, 40(2), 402–404. Sage. <https://doi.org/10.1177/0305829811425754>
- Center for Preventive Action. (2024). War in Yemen. *Global Conflict Tracker*. <https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/war-yemen>
- Chiappa, C. (2023). 6 new countries to join BRICS, including Iran and Saudi Arabia. *Politico*. Utinen. 24.8.2023. <https://www.politico.eu/article/brics-summit-south-africa-six-new-countries-join-alliance/>
- Chulov, M. (2016). Saudi Arabia cuts diplomatic ties with Iran after execution of cleric. *The Guardian*. Utinen. 4.1.2016, <https://www.theguardian.com/world/2016/jan/03/saudi-arabia-cuts-diplomatic-ties-with-iran-after-nimr-execution>
- Clawson, P. (2024). Tehran Makes Gains, But Concerns Persist About Regime Vulnerability. *The Washington Institute for Near East Policy*. <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/tehran-makes-gains-concerns-persist-about-regime-vulnerability>
- CNN. (2021). Read: Declassified report on Saudi role in killing of Jamal Khashoggi. *CNN*. Utinen. 26.2.2021. <https://edition.cnn.com/2021/02/26/politics/read-unclassified-report-on-jk/index.html>
- Cohen, R. A., & Hitman, G. (2021). Iran and Saudi Arabia Civilio-Theo-Zation clash: Reformulating regional strategies following the Arab spring. *Trames* (Tallinn), 25(2), 257–275. <https://doi.org/10.3176/tr.2021.2.06>
- Commins, D. (2016). *The Mission and the Kingdom: Wahhabi Power Behind the Saudi Throne* (Revised edition.). I.B.Tauris & Co. Ltd. <https://doi.org/10.5040/9781350988934>
- Cooper, S. E. (1991). Why Peace Breaks Out: Great Power Rapprochement in Historical Perspective [Review of Why Peace Breaks Out: Great Power Rapprochement in Historical Perspective]. *American Historical Review*, 96(3), 840–840. American Historical Association. <https://doi.org/10.2307/2162458>
- Cornwell, M. & Magid, P. (2023). Riyadh reluctant to derail Iran detente over U.S. Red Sea taskforce. *Reuters*. Utinen. 20.12.2023. <https://www.reuters.com/world/middle-east/riyadh-reluctant-derail-iran-detente-over-us-red-sea-taskforce-2023-12-20/>
- Dagher, S. (2023). Saudi Arabia Offers Iran Investment to Blunt Gaza War. *Bloomberg*. Utinen. 29.11.2023. <https://archive.is/20231130103450/https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-11-29/iran-saudi-proposals-seek-to-deescalate-tensions-amid-israel-hamas-war>

Davidson, C. M. (2021). Mohammed bin Salman al Saud (A.K.A. "MBS") – King in all but name (born 1985). Teoksessa Larres, K. (2021). *Dictators and autocrats: Securing Power across Global Politics*. Routledge, Taylor & Francis Group.

Dehghan, S. K. (2018). Concern over UK-based Iranian TV channel's links to Saudi Arabia. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/2018/oct/31/concern-over-uk-based-iranian-tv-channels-links-to-saudi-arabia>

Deutsch, K. W., Burrell, S. A., Kann, R. A., Lee, M., Lichterman, M., Lindgren, R. E., Loewenheim, F. L., & Van Wagenen, R. W. (1957). *Political Community and the North American Area*. Princeton University Press.

Dieudonné, J. (2023). Iran, Saudi Arabia, and the Power Struggle over 'Muslimness': Reification, Securitization, and Identification. *Middle East Critique*. <https://doi.org/10.1080/19436149.2023.2270346>

Divsallar, A. (2023). From normalization to non-aggression: The next step in Iran-Saudi ties. *Middle East Institute*. <https://mei.edu/publications/normalization-non-aggression-next-step-iran-saudi-ties>

Dorsey, J. M. (2016). Saudi Arabia and Iran: The battle for hegemony that the Kingdom Cannot Win. *Przeglad Strategiczny*, 9(9), 357–373. <https://doi.org/10.14746/ps.2016.1.25>

Droz-Vincent, P. (2020). The Renewed "Struggle for Syria": From the War "in" Syria to the War "over" Syria. *The International Spectator*, 55(3), 115–131. DOI: 10.1080/03932729.2020.1796007

Eckstein, H. (2009). Case study and theory in political science. Teoksessa Gomm, R. Hammersley, M. & Foster, P. (2009). *Case Study Method* (pp. 118–164). SAGE Publications Ltd, <https://doi.org/10.4135/9780857024367>

Eriksson, P., & Koistinen, K. (2005). *Monenlainen tapaustutkimus*. Kuluttajatutkimuskeskus.

Esfandiary, D. & Jacobs, A. (2023). How Beijing Helped Riyadh and Tehran Reach a Detente. *International Crisis Group*. <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa-saudi-arabia-iran-china/how-beijing-helped-riyadh-and-tehran-reach-detente>

Ezbidi, B. (2023). When Security Imperatives meet Sectarian Temptations: the Tehran-Riyadh conflict. *Cogent Social Sciences*, 9(1). <https://doi.org/10.1080/23311886.2023.2222573>

Farouk, Y. (2023). Riyadh's Motivations Behind the Saudi-Iran Deal. *Carnegie Endowment for International Peace*. <https://carnegieendowment.org/2023/03/30/riyadh-s-motivations-behind-saudi-iran-deal-pub-89421>

Farouk, Y. & Brown, N. J. (2021). Saudi Arabia's Religious Reforms Are Touching Nothing but Changing Everything. *Carnegie Endowment for International Peace*. <https://carnegieendowment.org/2021/06/07/saudi-arabia-s-religious-reforms-are-touching-nothing-but-changing-everything-pub-84650>

- Feierstein, G. M. (2022). The diplomatic ice is breaking in the Gulf. What does that mean for the region? *Middle East Institute*. <https://www.mei.edu/publications/diplomatic-ice-breaking-gulf-what-does-mean-region>
- Fereydounabadi, S. (2023). Blueprint for a Stronger Region. *Tehran Times*. Uutinen. 4.10.2023. <https://www.tehrantimes.com/news/489749/Blueprint-for-a-stronger-region>
- Fontenrose, K. (2022). Punish Riyadh or play it cool? How the United States can renegotiate its relationship with Saudi Arabia. *Atlantic Council*. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/punish-riyadh-or-play-it-cool-how-the-united-states-can-renegotiate-its-relationship-with-saudi-arabia/>
- Fraihat, I. (2020). *Iran and Saudi Arabia* (1st ed.). Edinburgh University Press.
- Freedom House. (2023a). Freedom in the World 2023: Iran. *Freedom House*. <https://freedomhouse.org/country/iran/freedom-world/2023>
- Freedom House. (2023b). Freedom in the World 2023: Saudi Arabia. *Freedom House*. <https://freedomhouse.org/country/saudi-arabia/freedom-world/2023>
- Fürtig, H. (2009). Iran and Saudi Arabia: Eternal "Gamecocks?". *Middle East Institute*. <https://www.mei.edu/publications/iran-and-saudi-arabia-eternal-gamecocks>
- Galbraith, J. (2020). U.S. drone strike in Iraq kills Iranian military leader Qasem Soleimani. *The American Journal of International Law*, 114(2), 313–323. <https://doi.org/10.1017/ajil.2020.15>
- Gallagher, A. & Hamasaeed, S. & Nada, G. (2023). What You Need to Know About China's Saudi-Iran Deal. *United States Institute of Peace*. <https://www.usip.org/publications/2023/03/what-you-need-know-about-chinas-saudi-iran-deal>
- Gaub, F. (2016). War of words: Saudi Arabia v Iran. *European Union Institute for Security Studies*. https://www.files.ethz.ch/isn/196038/Brief_2_Saudi_Arabia_Iran_01.pdf
- Gavin, G. (2022). Iran Is Filling Armenia's Power Vacuum. *Foreign Policy*. <https://foreignpolicy.com/2022/12/01/iran-armenia-azerbaijan-conflict-russia-nagorno-karabakh-syunik/>
- George, S., Lamothe, D., Haidamous, S. & Salim, M. (2024). Iran, wary of wider war, urges its proxies to avoid provoking U.S. *The Washington Post*. Uutinen. 18.2.2024. <https://www.washingtonpost.com/world/2024/02/18/iran-proxies-middle-east/>
- Ghattas, K. (2024). Iran-Saudi ties prove an unlikely Middle East safety valve. *Financial Times*. Mielipidekirjoitus. 21.3.2024. <https://www.ft.com/content/954e3efb-d4c3-4ee3-beb1-beb19d642229>
- Gheissari, A. (2009). *Contemporary Iran: Economy, Society, Politics*. Oxford University Press.

- Ghobari, M. & Tolba, A. (2022). Yemen president cedes powers to council as Saudi Arabia pushes to end war. *Reuters*. Uutinen. 8.4.2022. <https://www.reuters.com/world/middle-east/yemen-president-relieves-deputy-his-post-2022-04-07/>
- Ghoble, V. T. (2019). Saudi Arabia-Iran Contention and the Role of Foreign Actors. *Strategic Analysis*, 43(1), 42–53. <https://doi.org/10.1080/09700161.2019.1573772>
- Gilmour, A. & Humphreys, C. (2023). At long last, there is real hope for peace in Yemen. *Al Jazeera*. Mielpidekirjoitus. 1.8.2023. <https://www.aljazeera.com/opinions/2023/8/1/at-long-last-there-is-real-hope-for-peace-in-yemen>
- Goldberg, J. (2018). Saudi Crown Prince: Iran's Supreme Leader 'Makes Hitler Look Good'. *The Atlantic*. <https://www.theatlantic.com/international/archive/2018/04/mohammed-bin-salman-iran-israel/557036/#selection-475.0-475.66>
- Green, M. A. (2023). Syria and the Arab League. *Wilson Center*. <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/syria-and-arab-league>
- Gustafson, J. (2023). Sharqzadegi, or how Iran's 1979 Islamic Revolution became Islamic. *Middle Eastern Studies*, 59(5), 805–818. <https://doi.org/10.1080/00263206.2022.2140405>
- Habor, A. (2023). Enayati to Asharq Al-Awsat: Raisi Entrusted Me with Strengthening Saudi Relations. *Asharq Al-Awsat*. Haastattelu. 11.9.2023. <https://english.aawsat.com/gulf/4539071-enayati-asharq-al-awsat-raisi-entrusted-me-strengthening-saudi-relations>
- Hafezi, P., Bassam, L., & Mohammed, A. (2023). Insight: Iran's 'Axis of Resistance' against Israel faces trial by fire. *Reuters*. 16.11.2023. <https://www.reuters.com/world/middle-east/irans-axis-resistance-against-israel-faces-trial-by-fire-2023-11-15>
- Hammersley, M., & Gomm, R. (2009). Introduction. *Teoksessa Case Study Method* (pp. 1-16). SAGE Publications Ltd, <https://doi.org/10.4135/9780857024367>
- Henderson, S. (2006). New Saudi Rules on Succession: Will They Fix the Problem? *The Washington Institute for Near East Policy*. <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/new-saudi-rules-succession-will-they-fix-problem>
- Heritage Foundation. (2023). Iran. 2023 Index of Economic Freedom. *Heritage Foundation*. <https://www.heritage.org/index/country/iran>
- Hiltermann, J. & Longley Alley, A. (2017). The Houthis Are Not Hezbollah. *Foreign Policy*. <https://foreignpolicy.com/2017/02/27/the-houthis-are-not-hezbollah/>
- Hiro, D. (2019). *Cold War in the Islamic World: Saudi Arabia, Iran and the Struggle for Supremacy* (1st ed.). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780190944650.001.0001>
- Hitman, G. (2018). Saudi Arabia's Wahhabism and Nationalism: The Evolution of Wataniyya into Qawmiyya. *Domes* (Milwaukee, Wis.), 27(1), 79–96. <https://doi.org/10.1111/dome.12131>

Hokayem, E. (2014). Iran, the Gulf States and the Syrian Civil War. *Survival*. 56(6), 59–86. DOI: 10.1080/00396338.2014.985438

Houghton, B. (2022). China's Balancing Strategy Between Saudi Arabia and Iran: The View from Riyadh. *Asian Affairs (London)*, 53(1), 124–144. <https://doi.org/10.1080/03068374.2022.2029065>

Human Rights Watch. (2017). "They Are Not Our Brothers" Hate Speech by Saudi Officials. *Human Rights Watch*. <https://www.hrw.org/report/2017/09/26/they-are-not-our-brothers/hate-speech-saudi-officials>

Ikenberry, G. J. (2010). How Enemies Become Friends: The Sources of Stable Peace [Review of *How Enemies Become Friends: The Sources of Stable Peace*]. *Foreign Affairs*, 89(3), 134–135. Council on Foreign Relations. link.gale.com/apps/doc/A227885930/GBIB?u=tampere&sid=bookmark-GBIB&xid=82f341be

Islamic Republic of Iran Ministry of Foreign Affairs. (2023a). The Iranian Foreign Ministry's statement on resumption of diplomatic ties between the Islamic Republic of Iran and Saudi Arabia. *Islamic Republic of Iran Ministry of Foreign Affairs*. <https://en.mfa.gov.ir/portal/NewsView/713816>

Islamic Republic of Iran Ministry of Foreign Affairs. (2023b). Foreign Ministers of Iran, Saudi Arabia hold positive meeting. *Islamic Republic of Iran Ministry of Foreign Affairs*. <https://en.mfa.gov.ir/portal/newsview/716483>

Islamic Republic of Iran Ministry of Foreign Affairs. (2023c). Iran, Saudi foreign ministers hold consultations in Tehran. *Islamic Republic of Iran Ministry of Foreign Affairs*. <https://en.mfa.gov.ir/portal/newsview/722338>

Islamic Republic of Iran Ministry of Foreign Affairs. (2023d). Iranian FM Amirabdollahian meets with Saudi counterpart in Jeddah. *Islamic Republic of Iran Ministry of Foreign Affairs*. <https://en.mfa.ir/portal/newsview/731953/Iranian-FM-Amirabdollahian-meets-with-Saudi-counterpart-in-Jeddah>

Islamic Republic of Iran Ministry of Foreign Affairs. (2023e). Iranian Foreign Minister Hossein Amirabdollahian meets with his Saudi counterpart Faisal bin Farhan in Geneva. *Islamic Republic of Iran Ministry of Foreign Affairs*. <https://en.mfa.ir/portal/newsview/736322/Iranian-Foreign-Minister-Hossein-Amirabdollahian-meets-with-his-Saudi-counterpart-Faisal-bin-Farhan-in-Geneva>

Islamic Republic of Iran Ministry of Foreign Affairs. (2024). Iranian and Saudi foreign ministers hold telephone conversation. *Islamic Republic of Iran Ministry of Foreign Affairs*. <https://en.mfa.gov.ir/portal/NewsView/740067>

Jalal, I. (2023). Saudi-Houthi talks could pave the way for intra-Yemeni ones, but will they ensure sustainable peace? *Middle East Institute*. <https://www.mei.edu/publications/saudi-houthi-talks-could-pave-way-intra-yemeni-ones-will-they-ensure-sustainable-peace>

- Jenkins, B. M. (2016). A Saudi- led military alliance to fight terrorism. Welcome Muscle in the fight against terrorism, desert mirage or bad idea? Perspective. *Rand Corporation*. <https://www.rand.org/pubs/perspectives/PE189.html>
- Johnsen, G. D. (2023). Saudi Arabia's Big Bet in Yemen. *The Arab Gulf States Institute in Washington*. <https://agsiw.org/saudi-arabias-big-bet-in-yemen/>
- Johnston, T., Lane, M., Casey, A., Williams, H. J., Rhoades, A. L., Sladden, J. Vest, N., Reimer, J. R., Haberman, R. (2020). Could the Houthis Be the Next Hizballah? *RAND Corporation*. https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR2551.html
- Juneau, T. (2020). The UAE and the War in Yemen: From Surge to Recalibration. *Survival*, 62(4), 183–208. <https://doi-org.libproxy.tuni.fi/10.1080/00396338.2020.1792135>
- Khamenei, A. (2017). Officials of the Country Should Be Outspoken When Expressing Islamic Principles: Ayatollah Khamenei. *Khamenei.ir*. <http://english.khamenei.ir/news/4884/Officials-of-the-Country-Should-Be-Outspoken-When-Expressing>
- Khatib, D. K. (2023). Will we see a joint Iranian-Arab front on Gaza? *Arab News*. Mielipidekirjoitus. 10.11.2023. <https://www.arabnews.com/node/2406331>
- Kozhanov, N. (2022). The economic backdrop of Iran's protests. *Middle East Institute*. <https://www.mei.edu/publications/economic-backdrop-irans-protests>
- KSAmofoEN (2023). "Foreign Minister HH Prince @FaisalbinFarhan: The interest of the Kingdom, #Iran and the region lies in activating the paths of cooperation and joint coordination." X. 13.3.2023. <https://twitter.com/KSAmofoEN/status/1635264244097884162>
- KSAmofoEN (2024). "#Statement | The Foreign Ministry expresses Saudi Arabia's deep concern over the military escalation developments in the region and its serious repercussions and urges all parties to exercise maximum restraint and to protect the region and its people from the dangers of war." X. 14.4.2024. <https://twitter.com/KSAmofoEN/status/1779310405245952253>
- Kupchan, C. A. (2010). *How Enemies Become Friends: The Sources of Stable Peace*. Princeton University Press. <https://doi.org/10.1515/9781400834419>
- London, D. (2024). The road to war with Iran is paved with good intentions and serious miscalculations. *Middle East Institute*. <https://www.mei.edu/publications/road-war-iran-paved-good-intentions-and-serious-miscalculations>
- Mabon, S. (2012). The Battle for Bahrain: Iranian-Saudi Rivalry. *Middle East Policy*, 19(2), 84–97. <https://doi.org/10.1111/j.1475-4967.2012.00537.x>
- Malbrunot, G. (2023). "Le rapprochement de l'Iran avec l'Arabie saoudite n'est pas un accord tactique". *Le Figaro*. Haastattelu. 29.5.2023. www.lefigaro.fr/international/le-rapprochement-de-l-iran-avec-l-arabie-saoudite-n-est-pas-un-accord-tactique-20230529

- Malla, M. W. (2022). China's Approach to the Iran-Saudi Arabia Rivalry. *Middle East Policy*, 29(1), 25–40. <https://doi.org/10.1111/mepo.12613>
- Maloney, S. & Razipour, K. (2019). The Iranian Revolution — A Timeline of Events. *Brookings*. <https://www.brookings.edu/articles/the-iranian-revolution-a-timeline-of-events/>
- Mamedov, E. (2024). Iran elections: Hardliners have grip, but foreign policy leans pragmatic. *Responsible Statecraft*. <https://responsiblestatecraft.org/iran-election/>
- Matar, W. (2017). A look at the response of households to time-of-use electricity pricing in Saudi Arabia and its impact on the wider economy. *Energy Strategy Reviews*, 16, 13–23. <https://doi.org/10.1016/j.esr.2017.02.002>
- McFarland, V. (2020). *Oil Powers: A History of the U.S.-Saudi Alliance*. Columbia University Press. <https://doi.org/10.7312/mcfa19726>
- Miller, B. (2001). The Global Sources of Regional Transitions from War to Peace. *Journal of Peace Research*, 38(2), 199–225. <https://doi.org/10.1177/0022343301038002005>
- Miller, B. (2012). How Enemies Become Friends: The Sources of Stable Peace. By Charles Kupchan. Princeton: Princeton University Press, 2010. 442p. \$29.95. *Perspectives on Politics*, 10(1), 219–220. <https://doi.org/10.1017/S1537592711004798>
- Mills, A. J., Durepos, G., & Wiebe, E. (2010). *Encyclopedia of case study research. Introduction*. (Vols. 1–0). SAGE Publications, Inc., <https://doi.org/10.4135/9781412957397>
- Moody's Analytics. (2023a). Iran – Economic Indicators. *Moody's Analytics*. <https://www.economy.com/iran/indicators>
- Moody's Analytics. (2023b). Saudi Arabia - Economic Indicators. *Moody's Analytics*. <https://www.economy.com/saudi-arabia/indicators>
- Morgan, P. M. (2000). Community under Anarchy: Transnational Identity and the Evolution of Cooperation [Review of Community under Anarchy: Transnational Identity and the Evolution of Cooperation]. *American Political Science Review*, 94(4), 987–988. American Political Science Association. <https://doi.org/10.2307/2586282>
- Moshashai, D., Leber, A. M., & Savage, J. D. (2020). Saudi Arabia plans for its economic future: Vision 2030, the National Transformation Plan and Saudi fiscal reform. *British Journal of Middle Eastern Studies*, 47(3), 381–401. <https://doi.org/10.1080/13530194.2018.1500269>
- Mubarak, H. (2023). Saudi Arabia and Iran Restore Relations: A Victory of Necessity. *Wilson Center*. <https://www.wilsoncenter.org/article/saudi-arabia-and-iran-restore-relations-victory-necessity>
- Mykkänen, P. (2023). Uusi liittouma yrittää taltuttaa huthien iskut – ”Punaisesta-merestä tulee hautausmaanne”, uhkasi kapinallisten ”ministeri”. *Helsingin Sanomat*. Uutinen. 19.12.2023. <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000010069030.html>

- Naar, I. (2023). Saudi Arabia says deal with Iran does not mean consensus on all issues but dialogue is key. *The National News*. Utinen. 13.3.2023. <https://www.thenationalnews.com/gulf-news/saudi-arabia/2023/03/13/saudi-arabia-says-deal-with-iran-does-not-mean-consensus-on-all-issues-but-dialogue-is-key/>
- Nagi, A. (2023). Catching Up on the Back-channel Peace Talks in Yemen. *International Crisis Group*. <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/gulf-and-arabian-peninsula/yemen/catching-back-channel-peace-talks-yemen>
- Nakhoul, S. & Hafezi, P. (2024). Iranian and Hezbollah commanders help direct Houthi attacks in Yemen. *Reuters*. Utinen. 21.1.2024. <https://www.reuters.com/world/middle-east/iranian-hezbollah-commanders-help-direct-houthi-attacks-yemen-sources-say-2024-01-20/>
- Nereim, V. (2023). Hoping for Peace With Houthis, Saudis Keep Low Profile in Red Sea Conflict. *The New York Times*. Utinen. 25.12.2023. <https://libproxy.tuni.fi/login?url=https%3A%2F%2Fwww.proquest.com%2Fnewspapers%2Fhoping-peace-with-houthis-saudis-keep-low-profile%2Fdocview%2F2905407999%2Fse-2%3Faccountid%3D14242>
- Nereim, V. (2024). Houthi Attacks and U.S.-Led Strikes Dash Hopes for Quick Yemen Peace Deal. *The New York Times*. Utinen. 6.2.2024. <https://www.nytimes.com/2024/02/06/world/middleeast/yemen-peace-deal.html>
- Nevola, L. (2024). Yemen and the Red Sea: Rising Tensions Threaten Peace Process and International Security. *The Armed Conflict Location & Event Data Project (ACLED)*. <https://acleddata.com/conflict-watchlist-2024/yemen/>
- Nournews. (2024). Iran, Saudi military officials stress boosting defense ties. *Nournews*. Utinen. 6.2.2024. <https://nournews.ir/en/news/164198/Iran,-Saudi-military-officials-stress-boosting-defense-ties>
- Ottaway, D. (2017). Saudi Anxiety Grows Over Vision 2030 for the Kingdom. *Wilson Center*. https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/media/documents/publication/saudi_anxiety_grows_over_vision_2030_for_the_kingdom.pdf
- Owen, J. (2010). How Enemies Become Friends: The Sources of Stable Peace. (Book review) [Review of How Enemies Become Friends: The Sources of Stable Peace. (Book review)]. *The Christian Century*, 127(18). The Christian Century Foundation.
- Oztig, L. I. (2021). Regional dynamics and the future of Middle East strategic alliance. *Domes*, 30(2), 102–115. <https://doi.org/10.1111/dome.12229>
- Panikoff, J. (2022). Inside the Saudi calculus on oil cuts—and the US response. *Atlantic Council*. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/inside-the-saudi-calculus-on-oil-cuts-and-the-us-response/>

- Panikoff, J. (2023). New Middle Eastern BRICS members highlight shifting geopolitical winds. *Atlantic Council*. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/experts-react/brics-is-doubling-its-membership-is-the-bloc-a-new-rival-for-the-g7/>
- Pollock, D. (2022). New Saudi Poll Shows Biden's Visit Barely Budgeted Skepticism. *Washington Institute for Near East Policy*. <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/new-saudi-poll-shows-bidens-visit-barely-budgeted-skepticism>
- Pollock, D. (2023). New Saudi Opinion Poll Shows 40 Percent Still Back Some Ties with Israel; Three-Fourths Say Rocket Fire Against Israel Will Have Negative Effects. *Washington Institute for Near East Policy*. <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/new-saudi-opinion-poll-shows-40-percent-still-back-some-ties-israel-three-fourths>
- Powers, S. E. (2011). How Enemies Become Friends: The Sources of Stable Peace. *Peace Review*, 23(3), 418–421. Taylor & Francis Ltd. <https://doi.org/10.1080/10402659.2011.596099>
- Quamar, Md. M. (2022). Saudi Arabia's Strategic Partnership with the United States: Fraying at the Margins? *Strategic Analysis*, 46(3), 293–306. <https://doi.org/10.1080/09700161.2022.2081437>
- Quilliam, N. (2017). Saudi Arabia's Syria Policy. Teoksessa Galariotis, I., & Ifantis, K. (2017). *The Syrian Imbrolio: International and Regional Strategies*. EUI.
- Ramzy, I., & Dastagir, G. (2018). Fiqh. Teoksessa *Islam, Judaism, and Zoroastrianism* (pp. 235–239). Springer Netherlands. https://doi.org/10.1007/978-94-024-1267-3_2054
- Rasler, K. (2020). Revolution and Rivalry Onset: The Emergence of the Egyptian-Saudi (1955–70) and Iranian-Saudi (1979–2018) Rivalries. Teoksessa Mansour, I., & Thompson, W. R. (2020). *Shocks and rivalries in the Middle East and North Africa*. Georgetown University Press.
- Reuters. (2023). Iran and Saudi Arabia to negotiate on direct scheduled flights – ILNA. *Reuters*. Uutinen. 10.12.2023. <https://www.reuters.com/world/middle-east/iran-saudi-arabia-negotiate-direct-scheduled-flights-ilna-2023-12-10/>
- Reuters. (2024). Saudi Arabia calls for restraint after air strikes on Yemen. *Reuters*. Uutinen. 12.1.2024. <https://www.reuters.com/world/middle-east/saudi-arabia-calls-restraint-after-air-strikes-yemen-2024-01-12/>
- Rich, B. (2012). Gulf War 4.0: Iran, Saudi Arabia and the complexification of the Persian Gulf equation. *Islam & Christian Muslim Relations*, 23(4), 471–486. <https://doi.org/10.1080/09596410.2012.712453>
- Risse, T. (2000). Community under Anarchy: Transnational Identity and the Evolution of Cooperation [Review of Community under Anarchy: Transnational Identity and the Evolution of Cooperation]. *Political Science Quarterly*, 115(4), 649–651. Academy of Political Science. <https://doi.org/10.2307/2657634>

Robinson, K. (2023). What is the Iran Nuclear Deal? *Council on Foreign Relations*. <https://www.cfr.org/backgrounder/what-iran-nuclear-deal>

Robinson, K. & Merrow, W. (2020). The Arab Spring at Ten Years: What's the Legacy of the Uprisings? *Council on Foreign Relations*. <https://www.cfr.org/article/arab-spring-ten-years-whats-legacy-uprisings>

Rock, S. R. (2001). Stable Peace among Nations. Edited by Arie M. Kacowicz, Bar-Siman-Tov Yaacov, Ole Elgström and Magnus Jerneck. Lanham, MD: Rowman & Littlefield, 2000. 352p. \$75.00 cloth, \$26.95 paper. *The American Political Science Review*, 95(4), 1038–10399. <https://doi.org/10.1017/S0003055400400808>

Said, S., Nissenbaum, D. & Faucon, B. (2023). Iran Agrees to Stop Arming Houthis in Yemen as Part of Pact With Saudi Arabia. *The Wall Street Journal*. Utinen. 16.3.2023. <https://www.wsj.com/articles/iran-agrees-to-stop-arming-houthis-in-yemen-as-part-of-pact-with-saudi-arabia-6413dbc1>

Sanasarian, E. (2000). *Religious minorities in Iran*. Cambridge University Press.

Saudi Gazette. (2023). Prince Khalid bin Salman urges Yemeni parties to reach political solution to end crisis. *Saudi Gazette*. Utinen. 19.10.2023. <https://saudigazette.com.sa/article/636865/SAUDI-ARABIA/Prince-Khalid-bin-Salman-urges-Yemeni-parties-to-reach-political-solution-to-end-crisis>

Schifrin, N., Warsi, Z., Kopelev, S. & Dodd, E. (2023). Saudi foreign minister discusses Israel-Hamas war and wider challenges in Middle East. *PBS News Hour*. Haastattelu. 8.12.2023. <https://www.pbs.org/newshour/show/saudi-foreign-minister-discusses-israel-hamas-war-and-wider-challenges-in-middle-east>

Schmitz, C. (2023). Monday Briefing: Saudi-Houthi talks kick off in Sana'a as Riyadh seeks an end to the war in Yemen. *Middle East Institute*. <https://www.mei.edu/blog/monday-briefing-saudi-houthi-talks-kick-sanaa-riyadh-seeks-end-war-yemen>

Scobell, A., & Nader, A. (2016). *China in the Middle East: The Wary Dragon*. RAND. https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR1229.html

Selvik, K. (2021). Ali Hosseini Khamenei. Routinizing Revolution in Iran (born 1939). Teoksessa Larres, K. (2021). *Dictators and Autocrats: Securing Power across Global Politics*. Routledge, Taylor & Francis Group.

Sharma, K. (2023). For the BRICS to be effective in the long term, India and China must resolve their disputes. *Atlantic Council*. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/experts-react/brics-is-doubling-its-membership-is-the-bloc-a-new-rival-for-the-g7/>

Sheikhzadegan, A. (2018). Social Revolution in the Name of a Religion? The Islamic Revolution of 1978/79 in Iran. *Sozialpolitik.Ch*, 1/2018. <https://doi.org/10.18753/2297-8224-99>

- Shokri, U. (2024). Iran Becomes A Member Of BRICS, With Hopes And Challenges. *Iran International*. Uutinen. 2.1.2024. <https://www.iranintl.com/en/202401020918>
- Smith Diwan, K. (2019). Saudi Arabia Reassigns Roles within a More Centralized Monarchy. *The Arab Gulf States Institute in Washington*. <https://agsiw.org/saudi-arabia-reassigns-roles-within-a-more-centralized-monarchy/>
- Soltaninejad, M. (2019). Iran and Saudi Arabia: Emotionally Constructed Identities and the Question of Persistent Tensions. *Asian Politics & Policy*, 11(1), 104–121. <https://doi.org/10.1111/aspp.12435>
- Stanley Foundation. (2005). The United States, Iran, and Saudi Arabia: Necessary Steps Toward a New Gulf Security Order, Policy Dialogue Brief. *The Stanley Foundation*. <https://www.stanleyfoundation.org/publications/pdb/SPC05PGpb.pdf>
- Stewart, P., Holland, S. & Ali, I. (2024). Three US troops killed in Jordan drone strike linked to Iran. *Reuters*. Uutinen. 29.1.2024. <https://www.reuters.com/world/biden-says-three-us-service-members-killed-drone-attack-us-forces-jordan-2024-01-28/>
- Strategic Comments. (2019) The US withdrawal from Syria, *Strategic Comments*, 25(1), i-iii, DOI: 10.1080/13567888.2019.1580960
- Strategic Comments. (2022) The dimming prospects of returning to a nuclear agreement with Iran. *Strategic Comments*, 28(6), ix–xi. <https://doi.org/10.1080/13567888.2022.2144012>
- Strategic Comments. (2023). The domestic political climate in Iran. *Strategic Comments*, 29(4), vii–ix, DOI: 10.1080/13567888.2023.2235212
- Strategiecs (2023). The Regional Situation Following the Restoration of Saudi-Iranian Relations. *Strategiecs*. <https://strategiecs.com/en/analyses/the-regional-situation-following-the-restoration-of-saudi-iranian-relations>
- Strobl, S. (2016). Policing in the Eastern Province of Saudi Arabia: understanding the role of sectarian history and politics. *Policing & Society*, 26(5), 544–562. <https://doi.org/10.1080/10439463.2014.989153>
- Sykes, P. (2023). Saudis Discuss Defense Ties With Iran in Further Sign of Detente. *Bloomberg*. Uutinen. 30.11.2023. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-11-30/iran-saudi-detente-expands-to-defense-in-shadow-of-gaza-war>
- Tabler, A. J. (2024). Iran’s Militant Empire in the Middle East. *The Washington Institute for Near East Policy*. <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/irans-militant-empire-middle-east>
- Tamadonfar, M. (2015). *Islamic law and governance in contemporary Iran: Transcending Islam for Social, Economic, and Political order*. The Rowman & Littlefield Publishing Group.
- Tang, S. (2011). How enemies become friends: the sources of stable peace [Review of *How enemies become friends: the sources of stable peace*]. *World Politics*, 63(4), 711–749.

<https://libproxy.tuni.fi/login?qurl=https%3A%2F%2Fwww.proquest.com%2Fscholarly-journals%2Fhow-enemies-become-friends-sources-stable-peace%2Fdocview%2F1011852229%2Fse-2%3Faccountid%3D14242>

Taylor, A. (2023). A brief look back at 2023: From normalization to escalation in the Middle East. *Middle East Institute*. <https://www.mei.edu/publications/conflict-competition-and-containment-will-shape-contours-mena-region-2024>

Tehran Times. (2023a). Saudi FM expects ‘new chapter’ in Riyadh-Tehran ties. *Tehran Times*. Utinen. 17.8.2023. <https://www.tehrantimes.com/news/488023/Saudi-FM-expects-new-chapter-in-Riyadh-Tehran-ties>

Tehran Times. (2023b). Iran says following Gen. Soleimani’s path to unite Muslim Ummah. *Tehran Times*. Utinen. 19.6.2023. <https://www.tehrantimes.com/news/485954/Iran-says-following-Gen-Soleimani-s-path-to-unite-Muslim-Ummah>

Tehran Times. (2023c). Iranian, Saudi tourism ministers condemn attack on hospital in Gaza. *Tehran Times*. Utinen. 18.10.2023. <https://www.tehrantimes.com/news/490284/Iranian-Saudi-tourism-ministers-condemn-attack-on-hospital-in>

Tehran Times. (2023d). Iranian private sector ready to expand all-out ties with Saudi Arabia. *Tehran Times*. Utinen. 11.10.2023. <https://www.tehrantimes.com/news/490015/Iranian-private-sector-ready-to-expand-all-out-ties-with-Saudi>

The Arab Weekly. (2020). Saudi Arabia strives to roll back Muslim Brotherhood influence in education. *The Arab Weekly*. Utinen. 16.5.2020. <https://the arabweekly.com/saudi-arabia-strives-roll-back-muslim-brotherhood-influence-education>

The Iran Primer. (2010). The Oil and Gas Industry. *United States Institute of Peace*. <https://iranprimer.usip.org/resource/oil-and-gas-industry>

The Iran Primer. (2013). Iran Minorities 2: Ethnic Diversity. *United States Institute of Peace*. <https://iranprimer.usip.org/blog/2013/sep/03/iran-minorities-2-ethnic-diversity>

The Iran Primer. (2019). Flashpoints: Iran and Saudi Arabia. *United States Institute of Peace*. <https://iranprimer.usip.org/blog/2019/sep/18/flashpoints-iran-and-saudi-arabia>

The Iran Primer. (2022). Iran-Saudi Talks. *United States Institute of Peace*. <https://iranprimer.usip.org/blog/2021/may/04/secret-iran-saudi-talks>

The Iran Primer. (2023a). Iran and Saudi Arabia restore ties. *United States Institute of Peace*. <https://iranprimer.usip.org/blog/2023/mar/10/iran-and-saudi-arabia-restore-ties>

The Iran Primer. (2023b). Raisi in Saudi Arabia on Gaza War. *United States Institute of Peace*. <https://iranprimer.usip.org/blog/2023/nov/13/raisi-saudi-arabia-gaza-war>

The Iran Primer. (2023c). Iran in 2023: Timeline. *United States Institute of Peace*. <https://iranprimer.usip.org/blog/2023/dec/14/iran-2023-timeline>

The Iran Primer. (2024a). Iran's Unprecedented Attack on Israel. *United States Institute of Peace*. <https://iranprimer.usip.org/blog/2024/apr/15/iran%E2%80%99s-unprecedented-attack-israel>

The Iran Primer. (2024b). Tehran: Iran's Unprecedented Attack on Israel. *United States Institute of Peace*. <https://iranprimer.usip.org/blog/2024/apr/15/tehran-irans-unprecedented-attack-israel>

The Iran Primer. (2024c). Limited Strike by Israel, Muted Response from Iran. *United States Institute of Peace*. <https://iranprimer.usip.org/blog/2024/apr/19/limited-strike-israel-muted-response-iran>

Thompson, M. C. (2014). Saudi Arabia and the Path to Political Change: National Dialogue and Civil Society. *I.B. Tauris*. <https://doi.org/10.5040/9780755608447>

Todman, W. (2019). Is Saudi Arabia Undergoing a Social Revolution? *Center for Strategic & International Studies*. <https://www.csis.org/analysis/saudi-arabia-undergoing-social-revolution>

Vatanka, A. (2023). A looming intra-regime struggle for power in Iran. *Middle East Institute*. <https://www.mei.edu/publications/conflict-competition-and-containment-will-shape-contours-mena-region-2024>

Vatanka, A. (2024). The Houthis, Iran, and tensions in the Red Sea. *Middle East Institute*. <https://www.mei.edu/publications/houthis-iran-and-tensions-red-sea>

Wall Street Journal. (2024). The Saudis Stumble Over BRICS. *The Wall Street Journal. Eastern Edition*. 3.1.2024. <https://libproxy.tuni.fi/login?qurl=https%3A%2F%2Fwww.proquest.com%2Fnewspapers%2Fsaudi-s-stumble-over-brics%2Fdocview%2F2908997151%2Fse-2%3Faccountid%3D14242>

Walt, S. M. (2023). Saudi-Iranian Détente Is a Wake-Up Call for America. *Foreign Policy*. <https://foreignpolicy.com/2023/03/14/saudi-iranian-detente-china-united-states/>

Wickham, C. R. (2013). *The Muslim Brotherhood Evolution of an Islamist movement*. Princeton University.

Wimmen, H., Esfandiary, D., Jacobs, A., Wood, D., Nagi, A., Ali-Khan, V., Waters, G. (2023). The Impact of the Saudi-Iranian Rapprochement on Middle East Conflicts. *International Crisis Group*. <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/gulf-and-arabian-peninsula/iran-saudi-arabia/impact-saudi-iranian>

World Bank. (2022). The World Bank in Saudi Arabia. Overview. *World Bank*. <https://www.worldbank.org/en/country/saudi-arabia/overview>

World Bank. (2024). World Development Indicators. *World Bank*. <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators/Series/SI.POV.GINI>

Yetiv, S. A. & Oskarsson, K. (2018). *Challenged Hegemony: The United States, China, and Russia in the Persian Gulf*. Stanford University Press.

Zarif, M. J. (2016). Mohammad Javad Zarif: Let Us Rid the World of Wahhabism. *The New York Times*. Miilipidekirjoitus. 13.9.2016. <https://www.nytimes.com/2016/09/14/opinion/mohammad-javad-zarif-let-us-rid-the-world-of-wahhabism.html>

Ziya, M. H. (2021). The 13 crises facing Iran. *Middle East Institute*. <https://www.mei.edu/publications/13-crises-facing-iran>

Zuhur, S. (2011). *Saudi Arabia*. ABC-CLIO.